

600095950Y

RHÄTOROMANISCHE TEXTE.

II.

BIFRUN'S UEBERSETZUNG

DES

NEUEN TESTAMENTS

(VORWORTE, EV. MATTHAEI, EV. MARCI)

HERAUSGEGEBEN

VON

JAKOB ULRICH.

HALLE.

MAX NIEMEYER.

1883.

RHÄTOROMANISCHE

TEXTE

HERAUSGEGEBEN

VON

JAKOB ULRICH.

II. OBERENGADINISCH.

HALLE.

MAX NIEMEYER.

1883.

BIFRUN'S UEBERSETZUNG
DES
NEUEN TESTAMENTS

(VORWORTE, EV. MATTHAEI, EV. MARCI)

HERAUSGEGEBEN

VON

JAKOB ULRICH.

HALLE.
MAX NIEMEYER.
1883.

BODLEIAN LIBRA
31 OCT
OXFORD

VORWORT.

Wenn die rhätoromanische Litteratur keinen Vergleich mit den anderen romanischen Litteraturen aushalten kann, wird dagegen die Sprache Graubünden's für den Romanisten stets ein hervorragendes Interesse beanspruchen dürfen, weil wir hier drei Hauptdialecte, die sich mit mehreren Unterdialecten auf wenigen Quadratmeilen entwickelt haben, von der Mitte des 16. Jahrhunders ab genau verfolgen können. Der Umstand, dass die Phonetik dieser Dialecte von Ascoli bearbeitet worden ist, verleiht ihnen einen weiteren Wert. Niemand wird aber das Meisterwerk Ascolis mit wahrem Verständnisse studieren, wenn er nicht einige der von ihm benutzten Quellen im Zusammenhang lesen kann. Dies auf billige Weise zu ermöglichen ist Zweck meiner Sammlung.

Die von mir neu herausgegebenen Rhätoromanische Texte sollen zunächst fünf Bändchen umfassen. Band 1 enthält Denkmäler in den nidwaldischen Dialecten, der vorliegende zweite Band reproduciert

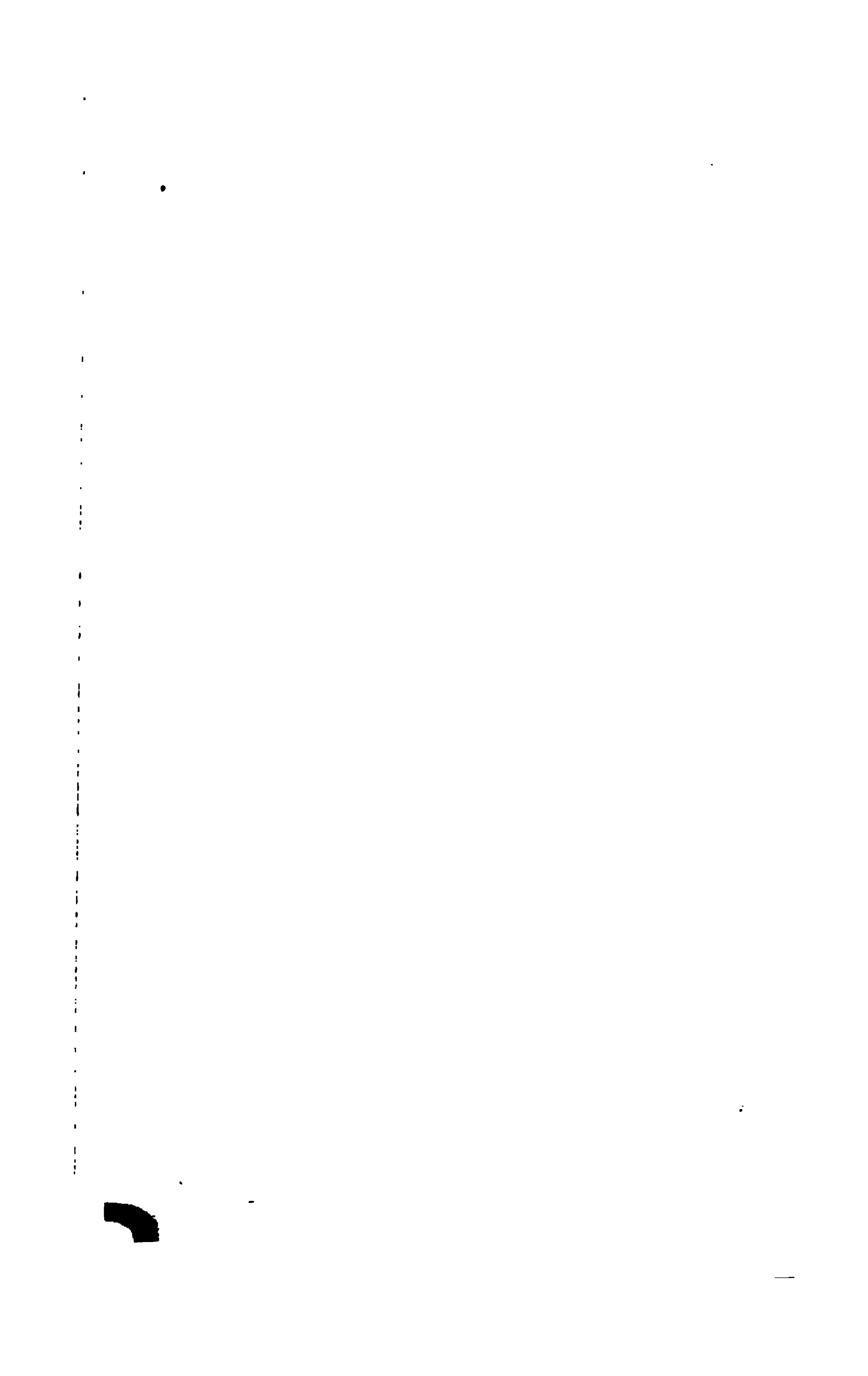
die Evangelien Matthaei und Marci nach der Uebersetzung Bifruns (oberengadinisch), Bd. 3 soll das Psalterium Chiampels (unterengadinisch), Bd. 4 den Vêr Sulaz Stephan Gabriels (obwaldisch) bringen. Der 5. Bd. endlich soll auf Grundlage der abgedruckten Texte eine Grammatik und einen ausführlichen Wortindex bieten. In der Grammatik denke ich namentlich die noch nirgends bearbeitete Wortbildungslehre zu berücksichtigen.

Meine Absicht war, Bifrun genau abzudrucken. Es hat aber nicht verhindert werden können, dass mein Druck an manchen Orten correcter, an manchen weniger correct ist als Bifrun, ohne Absicht sind Wörter richtig abgetrennt, ist die Interpunktion richtig gesetzt worden. Das Druckfehlerverzeichniss beschränkt sich auf das notwendigste. Unrichtig abgetrennte oder zusammengeschriebene Wörter (à quel = aquel, in chemoed oder inche moed = in che moed) werden nicht aufgeführt, falsche Interpunktion wird nicht berichtigt. Es sind zwei Classen von Verbesserungen unterschieden; solche auf Grundlage des Originals (+ o) und solche gegen dasselbe (— o).

London, 15. Juli 1883.

Jacob Ulrich.

INHALT.

L'G NUOF SAINC

Testamaint da nos Signer
IESV CHRISTI,

Prais our delg Latin & our
d'oters launguax & huossa da
noef mis in Arumaunsch,
três Iachiam Bifrun
d'Agnedina.

Psalm CXIX.
Tieu uierf es üna glimijra à mês pês & üna
liüsth à mieu paß.

Schquischo ilg an
M. D. L. X.

Philippus Gallizius
chi er Salucius auuoira a la Christiuna giuuentüd
d' Agnedina grazchia & pæsth
da deus tres Jesum
Christum. 5

Cunbain che la nossa terra d' Agnedina es sü
l'g lær ün' hôta terra & suluédgia, schi s' ho ella im-
percho saimper achiateda cun lieud humaungia, &
cun scheruellas, tiers tuot ufficis & bellas chioses,
adêstras. Par quæl nus pudessen anumnêr brichia 10
puochias persunas chi sun stêdas, & aunchia houzindi
uîuan & sun, chi cun lôd et hunur haun sauieu
arischer & acusgliêr lieud è terras. Schi bain al-
alchiüna persuna mêl intraguideda, nu s'ho trupagiô
da uulair dir otraguisa. Et taunt sco a la letra tuochia, 15
schi ho quella nossa terra purto hummens cunschieus
& ludôs par tuottas las terras tudaistchias & ladinas.
Imperscho chi s'hegia uulieu prender sura, aque chi
era l'g plü grand bsüng, da metter la scritrüra dalg
intijr text dalg sainc Euangeli ilg nos ladin, nun es 20
aunchia üngiün stô, saia chel hegia tmieu la fadia

ù l'g cuost, ù uîs che la nossa leaungia dals plêds nu saia uschi richia, sco es la tudaistchia & la lumbarda, ù forza otras. Mu huossa ho deus par sia
25 buntæd astastdô sü l'g spiert d'ün nos hum, dalg illatrô, & bain sappiāt Jacobi Biffrun ù Tüschet, aquæl es do taunta scijntia, chel ho (sco tü uais aqui) l'g sês sainc plêd ilg nos launguaick ardüt, cun plü cuort plêds et adestrezza, co eau haues
30 pudieu crair, che s'haues pudieu fêr. Par quæl nus tuots dain ingrazchier dieu, quæl schi amiauelmang huossa fauella cun nus ilg nos plêd, sco el er in tuots oters paijas fò. Et er sauair grô & degnamaing luder aquel dit nos hum, schi bain gio el nu
35 scherchia lôd da nus, mu sul da deus. Pür uus ligiais aquè & inprandais cun uos oeilgs à uair chi uos saluêdar saia, & che aquel cun sia sanchia buochia amuossa. E nun es da fêr par pitschna chiosa, sco bgiers quaiten, mu par l'g salüd da l'horma &
40 dalg chiœrp æternelmang. Deus saia aquel chi s'detta intellet, cugnuschijnscha et fidaunza dalg ses filg nos signer et saluêdar Jesu Christi. Amen. Scritta in Chuoria, als XVIII dis d'Martz. M. D. LX.

D. Erasmus Rotero-
damus agli deuot letur
dijst salüd.

Aque chi tiers Matheum, dijsth l'g signer & nos
maister Jesus Christus, aque es appussaiuel, che sco- 5
düna murtæla persuna paissa che saia dit à si:
gni tiers mè tuot aquels chi isches affadios & chiar-
giôs, et eau uoelg arfêr uus. D'üngiüna guisa lieud,
nu chiatscha l'g saluedar da tuots our da se, el iui-
da tuots alg arfrasckiamaint: per che è nun es ün- 10
giün chi nun hegia fadia cun qualch fastidi in aquaist
muond. El nu fo differijntia, dalg hum our da la
duonna, ne dalg ifaunt our dalg uijlg, ne dalg egien
our dalg liber, ne d'üna priueda persuna our d'ün
araig, ne dalg arick our dalg pouuer, ne d'ün Iü- 15
deau our d'ün paiaun, ne d'ün sacerdot our d'ün
leich, ne d'ün chi es muonch our d'ün chi nun es
muonch. Tuots uus quæls chi saias, tuots da che
sort uus saias, schi uus scherchiæs arfrasckiamaint,
schi gni tiers mè. La bramma da gnir sün hunuors 20
es ün grād fasth, ad asgundêr l'g strashuorden es

ün grêf giuf. L'ün uain aturclô da l'inuilgia: loter appaschiuna l'ira, & la cuuaida de la uandetta. Aquaist es inamurô misermang, & aquel uuol mel
25 aunchia plü popromang. Aquaist uain chialchiô de la düra puuertæd, ün oter uain aggrauô cum malatia ò cun uijlgdüna. Aquel uain schquischo d'ün tiran: e, sun er da quels chi uignen aggrauôs cun aschnataneis humamains. Mu da che guisa mêls,
30 nun ho aquauista uita? Et ünguotta dmain dijsth l'g plü bun, a quel Christus. GNI tiers mè. Infina ad aqui es è sto ieu tiers l's philosophos: Infina ad aqui es è sto ieu tiers Mosen, sto ieu tiers l's pharifeers, & sto ieu tiers l's Rabbinos: infina ad aqui
35 est sto ieu chi ilg ün lœ, chi ilg oter. Huossa gni tiers me, & aque chels nun haun fat, uœlg eau ser. Eeau uœlg arfêr uus. Tuots agragien fick da d'esser lasthantifs & da d'hauair pôs. Et quæl nun adama impestiaunt üna taunta buntæd quæla chi l'g iscun-
40 tra dalg plü buntadaiuel signer, quæl clama tuots da sia uœglia in aquella guisa? Mu chi nun prain ad ün trat üna scherta fidaunza in sieu sen, uschi bod sco el s'paissa, che aquel chi imprometta puossa tuot. Da scodün mêl che uus hauais fadia,
45 & da scodün fasth chis aggreua, s'uœlg eau arfêr. El imprometta üna bella chiosa, ne asæfda üngiüna paiaglia: sullamãg, Gni. Mu par che n's increscha da gnîr tiers aquel, quæl chi es gmieu par uossa chiaschun tiers nus? V qualchiün pudes dir: in
50 che mœd pudain nus ir tiers el? nus arampian uia

par la terra, & el sêza sü hôt in schil. Et schi nus
uulain dimê ir tiers Christum, schi stuuains adrizêr
allò nossa cuorsa? Mu è nus uo tiers el cun l's
pês, dimperse cun l's aggiauüschamains, schi bain êr
cun l's pês, mu cun aquels delg sentimaint, brichia 55
cun aquels dalg chiœrp. Schi cumainzan à t'spüzzêr
aquaistas chiosas terregnes, quælas chi intardan nus
da las bunas celestielas, schi hæst cun num fin huossa
cumenzo ad ir tiers Christũ. E nu es bsüng che
tü passas l's mêrs, ù che tü giaias ils paias nun cun- 60
schieus: elg es a cò pardert l'g uierf da dieu in tia
buochia, et in tieu cour. E nun es bsüng che tü t'
laschas amuantêr da quaistas uusths: Vhè aqui
Christus in la cutüra: Vhe aqui in la cittêd. Per
che che l'g ariginam da dieu es traunter uus. Schi 65
tü uous ir tiers Christũ, schi fo che tü giaias tiers
te dues, & che nu saia unguotta plü dadains aint
in tieu sen, & aco che tu giaias zuond. Cura che
tü uainst clamo tiers aquellas chiosas chi sun dalg
chiœrp, da co che tü tiras uia da te d'ues, in aquella 70
guisa tirast uia êr da Christo. Cura che las archiez-
zas t'insthnueschan, & aquellas bunas chioses, quælas
ch'er l's Philosophi mundauns anumnam, las bunas
chioses da duoruard, schi tirast uia pür plü da
lœnsth êr our da tè. Cunbain che nu uain er do da 75
gnir tiers Christum, upœia che l'g bab treia aquel
tiers el, taunt plü upœia che Christus l'g treia.
Clamain dimê cun la spusa: Treia me sieua tè.
Clamain cun Petro: cumãda ch'eau uigna sieua tè.

80 Aquidauaũt êr l's Phariseers et Herodia uns gniuan tiers Christũ; mu els tireuan uia pijrs co cura che gniuã. Vngiün nun es gnieu cun uintüra tiers Christũ, upœia chel hegia hagieu sait & fam de la giüstia. Pür che nus uignen da co chi fo bsüng schi nun es è priuel
85 che nus uignen par ünguotta. El es preschaint tiers l's ses, & preschaint plü cun craft, co d'gio cura chel era preschaint tiers l's Iüdeaus. El ho lascho à nus püristmas funtaunas da sieu sentimaint aint in las scrituras dals euangelis & dals apostels. Tiers aquellas pudains
90 îr cura ch'n's plæscha. Aquellas poust êr purtêr cun tè dintuorn. Nus hauain las funtaunas da nos saluedcr, da quælas che pudains prender sü oter co l'g salüd? Per che nu faschiand stima da quellas n's plæscha da baiuer our dals faungs dals oters quæls
95 chi sun zapignôs & plains d'scheppamainta, in aquæls chi es plü buœrgia co oüua? Eau nu uœlg huossa dîr, da las funtaunas da qualchiüns quælas chi sun cun uinin atuschiedas. Nus nuns daiẽ dubalgiêr dschãt: Elg oda als ductuors à tainscher in aquellas
100 funtaunas: & aque chels prendan alonder sü, che da què, chels seruan er als oters. Et da quels es dimè da prender bramusmang, innua che gratagia che aque plêd da Solomonis uairamang s'cuuigna: La funtauna de la uitta, es la buochia dalg giüst.
105 Mu per che da quels es üna mürafgliusa pochiezza, et la mêr part, chi scherchian aquellas chioses chi sun lur, & brichia aquellas chi sun da Jesu Christi, schi es è l'g plü sgiür ad ir tiers las prœpias fun-

taunas. Ellas n's inscuntran, ellas sun appinêdas. Ellas nu uœglian hauair ün gierbüglius dispütedar, 110 ù ün iffichio logist, ù ün sclutrieu philosophum, mu ellas uœglian hauair ün sen hôt in Christo, & in sesues bas: aque es, chi nu tigna üngotta sü sesues, mu sün Christo s'tain el sgiür delg tuot. Ad aqueglia es auuonda ad esser infurmo cun aquels funda- 115 mains: Vna sula duttrina da Christi par la regla de la deuociun: Vna sula uitta da Christi, par ün exschaimpel da uiuer indret, es a nus auuonda. Tuot aquè che la diuina buntaed n's ho imprasto, aque n's ho ella imprasto par gracia tres aquel, par 120 che nus nun n's dessen tiers à nus suessa ünqualchiosa d'lôd ù d'glœrgia. A quel ho el três da plü guisas astijns, três la crusth aduzo a la glœrgia da l'immortalitæd. In talla che in aquaist d'miz che nus tres ta santitæd de la uitta n's paissen à 125 qui üna scherta immortalitæd: cun la chiaritæd, aque chi sto uia a nus, meritād bain uia à tuots, & ôr uia als mêls: três la pacijntia, cūportiand leedamāg cun la spraūza de la premgia chi uain à n's gnîr, tuot aquè chi n's astainta parmur da Christo: 130 & in aquella guisa attemprant nos fats, che nus treian aint er l's mels à l'amur d'üna uitta delg euāgeli: ne che saia ad alchiüni ünqualchiosa, quæl chis' possa cun uardæt blasmer in nus: tuot aque che nus faschain: tuot aque che nus indurain: tuot 135 aque che nus faflain, nus fatsthen par chiaschun de la glœrgia da dieu. In da quella guisa nu pò ün-

guotta la cuuaida da gnir sün hunuors, ünguotta
l'inuilgia, ünguotta l'auaricia, ünguotta l's oters mœrfs
140 da l'humauna uitta. Unguotta pò l'g stramizi de la
mort sur aquèl, quæl chi ho par schert, che da sort
nu giaia ünguotta à perdar als fidels, che er la
propia uitta s'müda in guadang da la perpetuæla
uitta. Aquaista Philosophia s'pò prēder sü da
145 quaistas funtaunas: da quaista gnins anumnôs Chri-
stianus. Schi scodün s'allegra da gnir anumnô
Christiaun, schi daia er scodün sauair l's amastra-
mains da ses signer. Vngiün nu s'asckia dêr oura
par ün muonch da sant Augustin, sch'el nu ho lijt la
150 regla da sant Augustin. Vngiün da sant Benedet
sch'el nu so la regla da sant Benedet: üngiün da
sant franzaisthck, quæl chi nun hegia uîs la regla
da sant Franzaistck. Et tü t' peras à ti Christiaun,
quæl chi mæ nun hæs mis chiüra da sauair la
155 regla da Christi? Franciscus clamma: Chi nu s'uijsta
cun tal culur, chi nu s'schinta cun üna sua, nun es
més discipul: æt tuots faun deuottamaing, aque chi
cumanda ün hum. Christus clamma: Aquel chi nu
prain sia crusth, & uain dsieua mè, nun es da me
160 deng: ne es ad alchiüni deuotiun da prendar la
crusth, & inperscho ünguotta taun mais scodün
pêra à si da d'esser Christiaun. Sch'ün qualchiün
Franziscaun s'treia aint cun nair, ù chel uò sainza
schinta, schi l'g appiglia granda temma, che qual
165 dimuni nu l'g azaffa subitamang et l'g puorta ad
infiern, par chel ho asckio fêr aque, quæl che nun

es da se sues ne bœn ne mêl, ner er par otra raschun es è mél fat, arsaluo ch'ün hum ho scumandô. Christus taunt mêr co Franciscus (schi imperscho füs qualch parlaungun), ho cumando che tü nu daias stêr scunter agli mêl, che tü arendas bun fats, par mêl fats, & che tu tuornas bain dits, par mêl dits: & tü nu tremblas, & tü nu t'igrischas, ne temmas che la la terra t'trauounda cura che tü aggrêuas cun mêl fats ün chi t'ho fat delg bain, & chi ho bain mèritò da te che tü l'g schdrasches cun l'g uinin da la tia mansnêra leaungia? Aque es la commüna regla da tuots Christiauns. Cun aquella uignen a gnir examinôs tuots, da scodün gro che saien, in aquel giüdici da dieu, innua che uignen à gnir apprüschôs brichia par mangièr peschs, ù chiarn, brichia par la culur de la uesckimainta, dimperse par las uaires chioses. Sch'ün Minori ta adrouua üna culur, chi treia ün pò plü fick à nair, schi l'g sthmaladesthâs tü, sco ün chi schneia la fè: & tü nun ist à ti ün chi sthneia la fè, quæl chi hæs sthmanchio tuot aquè che tü t'hæs uudô ilg bataisem: tü zuond seruas à l'arichiezza, seruas als delets da quaist muond, seruas à scherchier da gnir sün hunuors: & ilg lœ da Christi, ad aquæl tü t'hæs una uuota dô, & hæs in la sia uerua giürô, schi uiuuas tü suainter la uœglia dalg inimich, quæl che tü hæs üna uuota culg sarramaint spladieu? Sch'elg es taunta deuociun dals humauns aschantamains, innuonder es taunt poick sœng da quella

chiosa, quæla sula udiua alla deuotiun? aquaista
nun es üna nuoua almantaunza. Aque prœpi s'ho
deus, a qui dauaunt almantô, tres Hieremiam profet,
che l's filgs da Ionadab, hauessen stæualmang ube-
200 dieu alg cumandamaĩt dalg bab, s'artgniand delg
uin, dalg üs da quæl el hauaiua scumando als ses:
& alhura l'pœuel da Israel nun assügnias l's cu-
mãdamains da dieu. A que prœpi s'ho êr plaunt
Christus ilg Euangeli, cura chel bragiua sün aquels
205 chi surpassêuan l's cumandamains da dieu parmur
dels aschantamains della lieud. Aque s'almaintan êr
in taunt lous l's prũms dels apostels Petrus & Paulus.
Huossa la chiosa es ardütta ad a quella, ch'ün nu
pò niaunchia s'almantêr. L'g muond es plain d'pre-
210 dichiauns, & imperscho la plü granda part da quels,
prædgian humaunas chioses par diuinas. Par che
l'g deseng da quels nun es l'hunur da Christi, dim-
perse l'g guadang, dimperse la bella uitta, dimperse
ù qual gras haustchieu, ù qual abbadia chi nu sa-
215 ia mègra. Et aquelles chioses duaintan huossa auer-
tamang & cun l'g euangeli. Els daun dret â l's
gross, & nu faun stima dals mnüts, ne daquels chi
staun in bas grô. Aquaists achialchen els culs pês:
& ad aquels metten els aint schertas lusaingies, par
220 saunas chiosas. Ne es ilg di d'huoz guêra plü sgiür
da metter auaunt agli pœuel chi ho sait, & chi es
da dijch innò sazzi da las chioses spiedas da la
lieud, co nu saia sto aquidaunaunt, da lg tijmp da
Neronis. La chiaschun fun l's fuos apostels, quæls

chi seruan à lur uainter & brichia à Iesu Christo. 225
Mu em plescha plü bôd, à laschêr stêr las almantaunzas, cumbain che saien plü co giüstas, ad intraguidêr l's christiauns, che mainen püras uœglias tiers las püristhmas funtaunas da Christi: & chels nuu hegian sait da d'otra chiosa, co da quella doctrina, 230
quæla chi n's fatscha dengs dalg maister Christo.
Aquel nu uain ad amanchièr ad aquels chi s'amettan.
Cura che nus hauain üna uuota assagiô quaunt dutsth es l'g signer, allura uain a n's gnir incun ter stummi la doctrina dals sophists, ne mæ n's 235
pudain spartir our da del: mu nus gnin à dir cun l's discipuls: Signer innua daiens nus îr? tu hæs la uerua da la uitta. Nus hauain mis nossa fadia in aquaist, chæ las chianæls saien chiünschêdas, & l's büschens saien natagiôs, che l'ouua puossa gnir 240
taunt plü clêra, & che la saia ün po plü chiœnscha da prender sü. Per che elg oda che saia chiœnsth, aque chi es cumünamang par tuots adattô. Eau nu sæ sch' eau daia da bijnœf auisêr, ueziand che quaista chianzun uain tauntas 245
uuotas chiantæda als suords, quæls chi à bijschœuar azuoglian lur uraglies sco l's serpains Aspides, par nun udir la uusth da quel chi inchiaunta à milgras chiosas. Aque che nus hauain acchiattô ils cudesths Græcs, chi sun sainza menda, hauain 250
nus uuluieu in Latin, hauiand nus saluo taunt sco s'ho pudieu la püra nettija dalg pled Romaun.
Par tæl sch'ünqualchiosa nu chiaunta sco la uijglia

æditiun, schi nu daič adüntrat pisser che aquella
255 saia da nus blasmêda mu hegien uiuaunt cusselg da
las nossas annotaciuns: alhurs giaien dsieua aque
chi sumaglia ad els l'g plü bœn. Aque taunt
gieuer detten tiers à l'hunestæd, che nu cundannen
aque chels nu cugniouschen, quæl che gio ho ludo
la segonda uuota aquel plü grand pastur de la ba-
selgia. Liun l'g dy schæuel. Sto saun.

L'g Nuof Testamint s'parta in aquaist cudesths.

L's quater Euangelists	Matheus Marcus Lucas Ioannes
L's fats dals Apostels.	
Las epistlas Pauli	Als Rumauns als Corinthias duos als Galatas als Ephesers als Philippenses als Collossenses als Thessalonicenses duos à Timotheum duos à Titum à Philemonen als Hebreos
Las epistlas dals apostels.	Iacobi Petri duos Iohannis trais Iudæ.
Apocalijpsis da Iohannis.	

Alla Christiauna Givventvna
d'Agnedina, Iachiam Bifrun ü Tüschet,
auuoira salüd, da dieu pæder três
nos signer Iesum Christum.

5 Bain ch'eau pòs cuschidrêr che aquaista mia houra nu uigna da tuots ludeda, & brichia sullettamang da quels chi s'incligien poick, dimperse er da quels chi saun ünqualchiosa. Imperscho parmur da que num hae eau mæ astramentò, ch'eau m'hegia
10 taunt mais spargnio ne cun la fadia ne cun l'g cuost da cũplîr aquaista mia (suainter chella sumaglia à mi) bsügniusa lauur. Perche l'g mês pissijr es adüna sto aquaist, che l'hum saia culpaũt in tuots ses fats, da scherchier aque chi perprain uia à l'hunur
15 da dieu, ne hauair temma da quels chi blêsman chioses hunêstas. Da quæls ch'ilg muond mæ nun es sto chialastria, & huossa n'es (cun pijs) plü abundaunza ca mæ. Et gio per fin huossa, auns co ch'eau cũplêscha aquaista lauur, uaun qualchiũs,

d'aquels laschād oura traunter l'g pœuel aquaists 20
plêds. Vna part dian: che nu saia pussibel da scriuer
indret l'g Arumaunsth perche schi füs sto pussibel
dalg scriuer, schi l'g hauessen êr nos uijlgs, quẹls
chi sun stôs sappiains, scrit. Ad aquæls ch'eau ari-
spuond: Cũn sappiains che nos uijlgs saien stôs, aque 25
nu sæ eau brichia bgier, mu perche nos plêd nu
s'possa scriuer nun es da crair, s'pudiant scriuer
l'g Tudaistck, l'g Frāschosth, & otêrs lāguax quæls
chi sun plü grêfs & plü fadius co lg nos. Vn' otra
part dian: ch'eau nu salva la dretta fôscha da 30
scriuer nos launguaick. Ad aquæls ch'eaũ dun
arisposta, ch'eau nun hæ sauieu ün milgra, per che
eau nun hæ pudieu hauair, üngiüns cudesths ne
chiartas chi saien stôs stampôs ne scrits aquidauaunt
in nos laũguaick, ne er alchiün chim hegia sauieu 35
intraguider, uschiglice num haues eau brichia trupa-
gio ù spargnio da d'imprender. Vair' es che al-
chiüns oters s'intramettan da scriuer nos plêd, cun
ün schert mœd, quẹl chi num plẹstha, par aquaista
chiaschũ chels adrouuen schert bustaps & accẽs, 40
quæls chi nu uignen adruôs in la leaũgia Latina,
da quæla che la nossa parschenda, dsieua aquêla
chi m'pêra nus daien er infurmêr la nossa. Alchiüns
oters dian: che nu s'possa ardür l'g testamaint in nos
launguaick, per che, che nos laũguaick saia strêt & 45
amanchianthûs. Chel saia strêt & amanchiantus,
aque ma cuntaint eau. Et es par quaista chia-
schun chel nun es aquidauaũt sto scrit. Vnguotta

taunmain nun el aunchia, uschi stret, chel nu pu-
50 ossa aunchia commünamaing dêr ad inclijr ün oter
laũguaick. E nun es êr üngiün oter laũguaick
chi possa intijramaing metter oura ün oter, ù che
amaũchia ils pleds ù in phrasi, da sort che mæ nus
cuuain in tuot. Et aque s'po uair ilg ardür l'g Latin
55 our dalg Græc, ù our d'Latin, fêr Tudaisthck ù
Lumbard. Alchiüns oters diã: che schi nos plêd
uain scrit & stampô, che uuol esser chiaschun, che
bgiers nu uignen à trametter lur infauns ad imprẽder
ne Tudaisthck ne Latin, et allo tres uain ad arestêr
60 grusêta lieud in nos paijas. Quæl schi uschia fũs,
schi füs è mêl fat. Mu à nu sumaglia tuotta uia l'g
cuntredi. Pér chiaschun che füs incunter la natũra
cura che ün sò ünqualchiosa à nu scherchiêr saimper
da d'imprender plü. Per che la natüra humaunna
65 ho adün aquaist uez plü chella ho imprais taunt plü
s'delett' ella d'imprẽder & da sauair. Bain er taũt
plü che aquaista houra, do ün grand agiüd ad aquels
chi uœglian inclijr l'g Latin, l'g Tudaisthck ù l'g
Lumbard. Alchiün oters dian: che quaist, nu fatscha
70 seruezzen oter co als ifauns pitschens l'g quæl schi
uschia dês esser, schi num increschês darchio da
la mia fadia. Per che Christus cumanda che nus
daien tgnair quint dals pitsthens, per che da tals saia
l'g ariginam da dieu. Mu bain eau hæ spraunza
75 che quaista chiosa saia in üttel à pitschens & à
grãds. Per chiaschun schi bain sun alchiüns uschia
amussôs chi nun haũ bsũg d'aquaist, schi sun im-

perscho er bgiers da quels chi s'tignen à sauair
ünqualchiosa, chi haun grand bsüng da quaist. Per
che è s'uaia uisibelmāg, che aint ilg lur fafler da 80
ños plêd, chels impastrüglian aint ù Latin ù Tu-
daisthck da sort chels nu uignen inclijts delg pœul,
in aque chels appalainta lur ignuraũza à tuots,
dauiand els imprender lur egiẽ laũguaick. Mu quaũt
früt chi porta, generelmāg à tuots à scriuer l'g nos 85
plêd, nu uœlg eau huossa dir aqui, Per che la
chiosa traies memma lœng, mu eau la uœlg ar-
metter à scodün sappiaint lettur da giüdichêr. Alla
dauous dian alchiüns, che füs sto bsüng, ch'ün chi
füs sto plü illatro co eau haues prais aquaista chiosa 90
par mauns, per che lefmang pudes eau tres mieu
poick sauair fêr bgiers, & grand fals in la sanchia,
scritüra quæls chi dessan ün grand dan ad aquels
chi la ligiessen. Aque schert ma cuntaint eau, che
füs stô bsüng, ch'ün plü sappiaint co eau haues fat 95
aquaist, & cura alchiün oter haues prais aquaist fat
par maũs, schi haues eau gugiend do lœ, & par
quaista chiaschun ch'eau accunschaiua me cun mieu
pitschen inclijt mêl bastaunt suot aquæst grêf fasth,
da sort ch'eau sun stô plü uuotes bunamāg sthmîs, 100
& haues abanduno aquaista chiosa, schi nu füs stô
aquel illatrô & ualurus hum Philippus Gallicius &
oters plüs christiauns frars quaels chi saimper m'haun
do ardimaint, ch'eau nu sthmetta dalg bũ perpüst.
Cũtuot sü fidaũza che scodün christiaun lettur uigna 105
ad arschaiuar aquaista mia lauur in bain, m'hæ eau

ũn lung tijmp in aquaist afadio, hauiãd aquaista
sprañza, schi bain eau qualchiosa fallas (quæl chi
sainza dũbi duainta) in aquaista lauur, che nu uigna
110 à mi in mêl araschuno, & che aqui dsieua uigna da
qualchiũn imgiuro, sco elg es duãtô êr aqui dauaunt.
Per che aquel chi ho l'g prũm hagieu ardũt l'g testa-
maint Latin our dalg Græc ho hagieu fat fals in
quantitêd, quæls chi haun dũro da dudesthschient
115 ans in sũ & alla dauous sun stôs imgiũrôs três Eras-
mum Roterodamũ & da d'ôters. Sumgiaũtamãg êr
aquels chi sun stôs sũlg prũm mis in Tudaisthck &
in Lumbard sun stôs no dauous da d'otêrs imgiũrôs.
Aque duantarò êr à mi. Per che è nu duainta mæ
120 sũlg grũm ũngiũn zember uschi bain alignô, che
dsieua culg tijmp, nu uigna ũnqualchiosa mũdô ù
imgiuro. Eau, chier christiaun lettur, m'hæ êr do
tuotta fadia ch'eau metta l'g sainc testamaint clêr
in nos plêd & ch'eau nu maistda aint in nos plêd,
125 leaungias êstras, oter sch'eau hæ stuuieu, sco elg
es alchiũns plêds, sco, uocatiun, giustificatiun, û cir-
cunsiũ, & alchiũns oters poicks, quæls ch'eau nun
hæ pudieu fêr cun main. Quæls ch'eau hæ im-
perscho tuots declarô in lur lœ, intalmœd, che sco-
130 dũn er poick illatro l's pô chiũnsth inclijr. Sch'elg
es êr sto qualchiosa oter fadius da d'inclijr schi hæ
eau, cũ mias annotaciuns sũ l'g plũ cuort mis oura.
Milgs in auaunt hæ eau, er ardũt in Aromaunsth
ũna bella Epistla da Erasmo Roterodamo, quæla
135 chi es nũzzaifla agli christiaun lettur, par piglier

cuaida de la sainchia scrittüra. Et in tuot m'hæ
eau affadio che l'g sainc nuof testamaint saia
chiœnsth & clêr da lijr à tuots & prüuô à scodün
dals nos in nossa leaungia, & uigna cun früt lijt
& inclit. Cun tuot arou eau te christiaun lettur 140
che tü hegias par bœn aquaista mia lauur, & sch'ün-
qualchiosa es fallô tü pardunas, & imgiuras. L'g om-
niputaint Deus detta gracià, che quaista mia houra
nu saia parünguotta, dimperse par salüd da tuots
fidels Christiauns, & aque tres nos salueder & 145
signer Iesum Christum. Amen. Dêda à Samedan
ilg di 15 d'Martz dag an [1]560.

Hieronimus ilg cudesth
dalg inumber dals scrituors
spiritualꝫls.

Matheus quæl chi es anumnô Leui, our dün
5 publichiaun gnieu apostel. L'g prüm in la Iu-
dæa, parmur da quels de la circumcisiun, chi
hauaiuen craieu, ho mis l'g Euangeli da Christi,
in la lettra & ilg plêd Hebraic. L'g quæl chî
hegia alhura dsieua müdo aquê ilg launguaick
10 Græc, aque nun es aiiuonda schert. Pür aque prœ-
pi Hebraic es aunchi huoz ün di auaunt maun
aint in la libraria da Cæsarea, quæla che Pam-
philus martyr, ho hagieu cun grand stüdi adrizo
sü. Elg es er à mi sto dô dguod, dals Nazareis:
15 quæl ch'in Berrhœa, cittêd da Syriæ adrouuen
aquaist cudesth: dalg scriuer giu. In aquæl chi
es da fêr sur sen, che in imünchia lœ, che l'g
Euangelist, u saia da sia persuna, u saia de la
persuna dalg signer saluêdar, chel adrouua testi-

muniaunza de la uijglia scritüra schi nu uo el 20
dsieua l'authoritæd da quæls sataunta, chi haun
müdo l'g launguaick, dimperse dsieua l'Hebraica
our da quaels chi sun aquaists duos: Our d'Egypto,
hæ eau clamò mês filg. Et. Parche chel uain à
gnir anumnô Nazaræus. 25

L'G Evangeli

Secvond San Mathiev.

Cap. I.

(1) L'G CVDESTH DALLA schaltta da Iesu
5 Christi, filg da Dauid, filg da Abraham. (2) Abra-
ham ho genuieu Isaac. Isaac ho genuieu Iacob.
Iacob ho genuieu Iudam & sês frârs. (3) Et Iudas
ho genuieu Phares, & Zaram our da Thamar. Phares
ho genuieu Esrom. Esrom ho genuieu Aram. (4)
10 Aram ho genuieu Aminadab. Aminadab ho genuieu
Naason. Naason ho genuieu Salmon. (5) Salmon
ho genuieu Booz our da Rachab. Booz ho genuieu
Obed our da Ruth. Obed ho genuieu Iessæ. (6)
Iessæ ho genuieu Dauid araig. Dauid araig ho
15 genuieu Solomonem our d'aquella chi era stêda
muglier d'Vriæ. (7) Solomon ho genuieu Roboam.
Roboam ho genuieu Abia. Abia ho genuieu Asa.
(8) Asa ho genuieu Iosaphat. Iosaphat ho genuieu
Ioram. Ioram ho genuieu Hoziam. (9) Hozias ho

genuieu Iohatam. Iohatam ho genuieu Achaz. Achaz 20
ho genuieu Ezeciam. (10) Ezecias ho genuieu Manasse.
Manasses ho genuieu Amon. Amon ho genuieu Iosiam.
(11) Iosias ho genuieu Iechoniam & sês frârs in
aquella ch'els eran prais in Babylonia. (12) Et
dsieua la praisa, quela chi füt in Babylonia Iechonias 25
ho genuieu Salathiel. Salathiel ho genuieu Zoro-
babel. (13) Zorobabel ho genuieu Abiud. Abiud
ho genuieu Eliacim. Eliacim ho genuieu Azor.
(14) Azor ho genuieu Sadoc. Sadoc ho genuieu
Achim. Achim ho genuieu Eliud. (15) Eliud ho 30
genuieu Eleazar. Eleazar ho genuieu Mathan. Ma-
than ho genuieu Iakob. (16) Iacob ho genuieu Io-
seph marid da Mariæ da quæla es stò naschieu
aquèl Iesus, quæl chi uain anumnô Christus. (17) Et
in aquella guisa tuottes las schlattas quælas chi sun 35
da Abraaam, per fin à Dauid, sun quatordesth
schlattas. Et da Dauid infina à la praisa quæla
chi füt fatta in Babylonia sun êr quaterdesth schlattas.
Et dsieua la praisa cha füt steda in Babylonia infina
ad Christũ sun er quatordesth schlattas. (18) Mu 40
la naschiun da Iesu Christi sto uschia. Siand Maria
sa mamma spusêda à Ioseph, auns co ch'els hauessen
cumpagnia in semmel, sch'es ella achiatêda grêfgia
delg sainc spiert. (19) Et perche Ioseph ses marid
era giüst, schi nun uulaiua el dêr agli blésam, & 45
uous ad ascûs s'spartîr our da d'ella. (20) Et hauiand
aquè ilg sen, uhè l'g aungel dailg signer, es agli ap-
parieu aint ilg soen dschant: Ioseph filg da Dauid,

nun dubitêr da prender tiers te tia mugliêr Maria
50 perche, aquè chi es cuncepieu aint in ella, es gnieu
delg spiert sænc. (21) Et ella uain à parturîr ün
filg, & tü daias metter agli num Iesum. Per che
aquel uain a fêr salf sieu pœuel dels lur pchios.
(22) Et aque es tuot duätô, par ch'àuigna cumplieu,
55 aquè chi es dit delg signer três l'g prophet, quæl
chi disth in aquaista guisa: (23) Vhè la uergina
es purtaunta, & uain à parturir ün filg, & uignen a
clamêr ses num Emanuel, quel chi mett'oura uuol
der: deus cũ nus. (24) Et siand Ioseph asthdast-
60 do sü delg sœn schi ho el fat, suainter che l'g
aungel dalg signer hauaiua miss agli à maun, & ho
prais sia mugliêr tiers se, (25) & nun ho hagieu
cumpagnia cun ella, in fina ch'ella hauet parturieu
ses filg primogenit, & anumno ses num, Iesum.

65 *Annotaciuns.*

La praisa da Babylonia, aque füt cura l'g pœuel
da Israel füt mnô praschũ in Babylonia três Nabu-
chodonozor araig suainter cho s'ligia ilg prophet
Ierem: cap. 24. 25. & 29. Primogenit. uuol dîr l'g
70 prüm infaunt chi nascha, schi bain nun d'naschen
d'otters dsieua glies.

Cap. II.

(1) Mv siand naschieu Iesus in Bethleem, in la
citêd da Iudea dalg timp da Herodis araig. Vhè

l's Magis sun gnieus dalg oriant, à Iherusalem, (2) 75
dschât: innua es aquêl chi es naschieu araig dals
Iüdeaus? Per che nus hauain uis la sia staila aint
ilg oriant & ischen gnieus par l'g adurêr. (3) Et
hauiand udieu aquè, schi es Herodes araig conturblô,
& tuotta la cittêd da Ierusalem cun el: (4) & hauiand 80
clammo insemmel tuots l's parzuras dels sacerdots,
e l's illatrôs dalg pœuel, schi ho el dumandô aquels,
innua che Christus gniua à nascher, (5) et aquels
haun dit ad el: in Bethleem da Iuda. Perche è sto
scrit uschia très l'g prophet: (6) Et tü Bethelẽ da 85
Iuda, nũ ist mia la plü pitsthna traunter l's signuors
da Iuda. Per che our d'tè, uain agnir ün dûsth
quæl chi uain à guuerner mes pœuel da Israel. (7)
Alhura Herodes clamò secretamaing l's magis & in-
teruegnit da schiert da dels, da che tijmp la staila 90
haues apparieu ad els. (8) Et hauiand ad els cuman-
dò che giessen in Bethlehem, schi dis el: cura uus
isthes ariuôs allô, schi interuegni cun diligijntia delg
mattel. Et cura uus l'g achiatês, schi lastho à mi
à sauair, schi uœlg er eau gnir ailg adurêr. (9) Et 95
hauiand els inclit l'g araig schi sun els chiaminôs.
Et uhè la staila, quæla ch'els hauaiuen uis ilg oriant
passeua auuaunt els, infina taũt ch'ella ariuò sur l'g
lœ innua chi era l'g mattel alhura saffarmo ella.
(10) Et sco els uezetten la staila schi sun els fick 100
cun granda algrezchia allegrôs. (11) Et sun antrôs
illa chiesa, & haun acchiatô l'g mattel cũ sia mam-
ma Maria, & els s'metteten giu, & l'g haun adurô,

& hauiand auerds sü l's lur thesôrs, schi haun els
105 agli apraschentô duns, or & inschais, & myrram.
(12) Et els três fêr assauair da dieu, sun auisôs in
sœn, ch'els nun dessen turnêr tiers Herodem, & sü
turnôs par üna otra uia in lur paias. (13) Mu siand
els ieus dauend, uhè l'g aungel delg signer es ap-
110 parieu aint ilg sœn à Ioseph, dschant: Lêua sü &
prain l'g mattel & sia mamma, & fügia in Ægyptum,
& sto allò infina ch'eau t'uing ad dîr à ti, Per che
è uain ad aquella, ch'Herodes uain à scherchier
l'g mattel, par l'g amazêr. (14) Et sco el füt ad-
115 stastdo, schi prãdet el l'g mattel & sia mãma d'not,
& det lœ in Aegyptũ, (15) & stet allo per fin alla
mort da Herodis: par che gnis cumplieu aque chi
era sto dit delg signer tres l'g prophet, dschant:
Our da Egijpto he eau clamô mês filg. (16) Alhura
120 Herodes cura ch'el uezet, ch'el füt sthnarãtô dals
Magis, schi es el fick sto sthdegno: et ho tramis ses
trabans, &ho amazo tuots l's mattels, quæls chi eran
in Bethlehẽ, & in tuot l's cufins da Bethlehem,
tuots aquels chi eran da duos ans, ù da londer
125 ingiu, suainter l'g tijmp, ch'el hauaiua cũ diligintia
inclit our dals Magis. (17) Alhura es sto cũplieu
aque chi era sto dit da Ieremia prophet, cura el
disth (18) la uusth in Rama es udida, üna almãtaunza
ün grãd plaũt & cridêr: Rachel planschãt ses filgs
130 nũ s'ho uulieu laschêr cũfurtêr per che ch'els nun
sun. (19) Mu cura Herodes fü mort, uhè l'g aungel
delg signer, apparet aint ilg sœn à Ioseph in Ae-

gypto, (20) dschant: sto sü & prain l'g mattel & sia mãma, & uo ilg paias da Israel, per che sun morts, aquels chi scherchieuan da prēder la uitta agli 135 mattel. (21) Et el aluo sü & prãdet l'g mattel, & sia mãma, & uen ilg paias da Israel. (22) Mu hauiand udieu, che Archelaus aregneua in Iudea, in lœ da ses bab Herodis, schi ho el tmieu da îr allô; mu el es auiso in sœn três fêr assauair da 140 dieu, & ho do lœ ils lous da Galilee, (23) & siand ieu schi ho el habitô in la citted, quæla chi uain anumnêda Nazareth, par che gnis cumplieu, aque chi era sto dit três l's prophets: el uain numno Nazareus. 145

Annotatiuns.

Magi ilg oriaint uuol dir: sabbis, sco nus d'schain ductuors ù illatrôs aquels nun eran araigs sco d'uijlg es sto dit. Oriaint nus dschain Leuãt, ù da damaun uard. Vhè es ün plêd d'üna chiosa 150 chi d'uainta à l'improuista sco dîr: mira, guarda. Myrrha es ün hüt cun aquæl d'uijlg hunschaiuẽ l's morts alla sepultüra, par che s'mantgniessen taunt plü dijch.

Cap. III. 155

(1) IN aquèls dijs uẽ Iohãnes Baptista, predgiant ilg deserd da Iudea, (2) & dschant hauè arüflinscha da uossa uitta passêda, parche che l'g ariginam celestiel es ardaint. (3) Per che aquaîst

160 es aquèl, da quæl Esaias prophet, disth: eilg es üna uusth ilg deserd, quela chi clamma, apinò la uia delg signer & faschè drettas la sias semdas. (4) Mu el Iohannes hauaiua sia ueschkimainta fatta our d'peaus dels chiamels, & hauaiua schinto ses flaũcs
165 cun üna schinta d'chiüram, & la sia spijsa era sagliouz & mêl suluêdi. (5) Alhura es ieú oura tiers el lä lieud da Hierusalem, & tuotta la Iudea, & tuotta aquella cuntrêdgia, quæla chi es da par tuot in tuorn ardaint l'g Iordan (6) & gniuan bat-
170 tagiôs da del ilg Iordan, & cunfessêuan lur pchiôs. (7) Mu cura chel uezet che gniuan bgiers dals Phariseers & Saduceers tiers sieu bataisem, schi dis el ad els: Razza da serpains chi s'ho à uus amussô, che uus fügias da l'ira, quæla chi uain à gnir.
175 (8) Faschè dimena früts, quæls chi odan ad üna arüflijnscha. (9) Et nu saias da quella opiniun, che uus dias in uus suessa: Nus hauain Abraham par bab. Per che eau dich à uus, che deus po fêr ch'our da quaistas pedras stetten sü infauns ad
180 Abrahæ. (10) Et huossa gio, ês missa la sgiür dspera la risth delg boesthc. Et scodün boesthc, quæl chi nun fo bun früt, uain agnir taglio giu, & à gnir mis in fœ. (11) Eau battaig bain uus cun l'ouua alla arüflijnscha. Mu aquèl chi uain à gnir
185 dsieua me, es plü pusaunt co eau, da quæl eau nu sun sufficiant da purtêr sia chiuzamainta. El uain à battagier uus cun l'g spiert sænc & cun fœ: (12) & el ho sieu uan in ses maun, & uain à natta-

giêr sieu irêl, & uain ad araspêr sieu graun in sieu granêr, & la paglia uain el ad arder cun ün fœ, 190
chi nus po astüzêr. (13) Alhura uen Iesus our da Galilea alg Iordan tiers Iohannem par ch'el gnis battagio da d'el. (14) Mu Iohannes afdeua ad el aquè, dschant; à mi es bsüng, ch'eau uigna battagiô da tè, & tü uains tiers me? (15) Et Iesus re- 195
spondiant, dis ad el: lascha, huossa uschia, per che es cuuain uschia à nus, par che nus cumpleschan tuotta la giüstia. Alhura l'g ascundo el. (16) Et sco Iesus füt battagio, schi gnit el bôd sü da l'ouua: & uhè è sun agli auerds l's schijls, & 200
Iohannes uezet l'g spiert da dieu gniant giu sco culumba, & gniãt sur aquel. (17) Et uhê üna uusth da schijl, dschant: Aquaist es mês filg chier in aquæl es à mi bain cumplaschieu.

Annatatiuns. 205

Sagliouz, zalips. Iordan, es l'g flüm da Iudea, & üna granda ouua. Phariseers era üna sort d'lieut, quæla chi cun lur uiuer da doura uia uulaiuẽ parair plü saenchs col's oters, et craiauẽ in la lescha da Moise, & scunfideuã fick in las lur exteriuras houras. 210
Saduceers era düna sort lieut, quæla chi craiaua in la lescha da Moise, mu è nun craiauen che füs l'aresüstaunza dels morts & dsieua aquaista uitta, üna otra uitta æterna. Razza. ginüra, sclatta. Alla risth. uia alla schüchia. 215

Cap. IV.

(1) Alhura Iesus es stô mnô ilg deserd da l'g spiert par ch'el gnis apruo dalg dimuni. (2) Et hauiãd el giünò quaraunta dijs & quaraunta nots, 220 schi hauet el dsieua fam. (3) Et siand gnieu tiers el, aquel chi attainta, schi dis el: Schi tü ist filg da dieu, schi cumanda ch'aquaistas pedras d'uainten paun. (4) Mu el arespondiant dis: E sto scrit, l'hum nu uain à uiuer cũ sul paun, dimpersemaing cun 225 scodün uierf, quæl chi uo our della buocchia da dieu. (5) Alhura l'g dimuni l'g mnò in la sainchia cittæd, & mettet el sü la schima delg taimpel, (6) & dis agli: schi tü ist filg da dieu, schi d'bittèd zura ingiu, Perche è sto scrit: el uain à cumandêr 230 à sès aungels, da tè, & els uignen cun l's mauns à sustgniar tè, che tü nun d'pichias tieu pè in la pêdra. (7) Et Iesus dis agli: Eilg ês scrit: tü nu daias apruer l'g signer tes deus. (8) Et darchio l'g dimuni mnô el sü ün fick hôt munt, & amussô 235 agli tuot ariginams dalg muond, & la lur glœrgia, (9) & dis agli: Eau t'uœlg der à ti tuot aquaist, schi tü d'uuost metter giu in terra & m'adurer. (10) Alhura Iesus dis agli: uatten dauend Satana, perche è sto scrit: tü daias adurer l'g signer tes deus 240 & aquel sûl hundrer. (11) Alhura l'g dimuni l'g abandunò & uhê l's aungels uennen & seruiuan agli. (12) Mu cura che Iesus hauet udieu che Iohannes füs appiglio, schi det el læ in Galileam: (13) & hauiand abandunò Nazaret, schi es el trat

& ho habitô in Capernaũ quæla chi es üna cittæd 245
marina ils cufins da Zabulon & Neptalin: (14) parche
gnis cumplieu, aquè chi era sto dit tres Esaiam
prophet dschant: (15) l'g paias Zabulon & Nep-
talin dspera la uia delg mer uisur l'g Iordan, &
la Galilea dels paiauns. (16) L'g pœuel quæl chi 250
steua in la schürezza & in la sumbriua della mort,
ho uis üna liüsth granda: & es aluêda üna liüsth,
ad aquels chi steuan ilg paias, & in la sumbriua della
mort. (17) Da què tijmp in uia cumenzo Iesus à
predgiêr & à dir: S'imgiurò, perche l'g ariginã cele- 255
stiel s'aprosma. (18) Mu giand Iesus dspera l'g mer
da Galileæ, schi uezet el duos frars. Simonem quæl
chi gniua anumnô Petrus & Andream ses frêr, quæls
chi mettaiuen l'arait ilg mêr, per che ch'els eran
pesckiaduors. (19) Et dis ad els: gni d'sieua mè 260
schi uœlg eau fêr uus pesckiaduors della lieud.
(20) Et els adüntrat haun abandunô lur araits, &
sun ieus dsieua el. (21) Et siand el ieu ün po
plü inauaunt, schi ho el uis duos oters frars. Ia-
cobum filg da Zebedei, & Iohannem sês frer, in la 265
nêf, cun lur bab Zebedeo, quæls chi chiünscheuan
lur araits, & el l's ho clamôs. (22) Et els adüntrat,
haun abandunô la nêf & lur bab, & sun ieus dsieua
el. (23) Et Iesus giaiua intuorn par tutta la Galilea
amussand in las lur sijnagogis, & predgiand l'g 270
euangeli delg ariginam, & guariua scodüna malatia
& scodüna infirmitæd ilg pœuel. (24) Et la sia
nũnaunza es araseda oura per tuotta la Syria. Et

mnetten tiers el tuot aquels chi hauaiuen mel, da
275 plü guises malatias, & da dœglias schirôs, & indemu-
niôs, & gliünedis, & guttedis, & el l's ho tuots
guarieus. (25) Et dsieua el es ieu ün grād pœuel
da Galilea, & da Decapoli, & da Hierusalem, & da
la Iudea, & da las cuntrêdgias quęlas chi giesthan
280 ui sur l'g Iordan.

Annotaciuns.

L'g dimuni, diauel, Satan, l'g attantéder, mel
spiert, & melnêt spiert, as tuot üna chiosa. La sain-
chia cittèd, es Hierusalem. La schima dalg taimpel,
285 s'incligia dalg taimpel da Ierusalem, quæl chi hauaiua
fat Salomon.

Galilea dels paiauns, elg eran duos paias chi
s'anumneuan Galilea, Galilea Zuot et Galilea Zura.
Euangelium, uuol dir üna buna nouella, Euangeli
290 delg ariginam, uuol dir üna buna nouella, quæla
chi ns'asgiüra che nus hegian la remischiun da nos
pchiôs três Christum Iesum. Syria, es ün grand
paias, quæl chi cũtain la Iüdea, & la Galilea, la
Samaria, la Palestina, & oters paias. Synagoga era
295 la scoula innua ch'els Iüdeaus s'araspeuan par amus-
ser & predgièr la lescha da Mose.

Cap. V.

(1) ET ueziād el bgier pœuel, schi es el mũto
sün ün munt & siand aschantô giu schi uennẽ sês
300 discipuls tiers el, (2) & auriand sü sia buochia, schi

l's amusseua el dschăt: (3) Biôs sun l's pouuers d'spiert, per che l'g arigină celestiel es lur. (4) Biôs sun aquêls chi uaidguen, per che els uignen ad arschaiuer cufœrt. (5) Biôs sun l's bandus, per che els uignẽ ad arschaiuer l'hierta dalla terra. (6) Biôs 305 sun aquêls chi haun fam & sait sieua la giüstia, per che els uignẽ â gnir asadulôs. (7) Biôs sun l's misericorgiauels, per che els uignẽ à suruegnir la misericorgia. (8) Biôs sun aquèls chi haun lur cour nèt, per che els uignen à uair dieu. (9) Biôs sun aquels 310 chi mettẽ pæsth, per che aquels uignen, à gnir anumnos filgs da dieu. (10) Biôs sun aquels chi indüran persecutiŭ parmur de la giüstia per che da quels es l'g ariginam celestiêl. (11) Biôs isches uus cura che la lieud uignen à s'sprüscher, & à 315 dsthseruir à uus, & cura chè dian inmünchia mêl plêd incunter uus mintiand, par mur d'mè. (12) S'allegrò & stêd da buna uœglia per che la uossa merschè es granda in schil. Per che in aquella guisa haun els hagieu parseguitô l's profets, quæls chi sun stôs 320 auns co uus. (13) Vus isches l'g sêl della terra, mu cura che l'g sêl nun es el forzus, schi cun che s'daia el isalêr? Alhura nun uæla el plü ünguotta oter co da bitter oura, che la lieud zappa sü sura: (14) Vus isches la liüsth delg muond. E nu pò 325 üna cittêd, quæla chi es aschanteda sün ün munt, gnir azuppêda, (15) ne er s'inuida üna liüsth et s'mètta suot ün stêr, dimperse sur ün chiandalijr, par ch'ella fatscha liüsth à tuots aquels chi sun in

330 chiesa. (16) Vschia daia liüsthir la uossa liüsth
auaunt la lieud, par che uezan uossas bunas houres,
& lodan uos bab, quæl chi es in schil. (17) Nũ
æstmô ch'eau saia gnieu par arũper la lescha ù l's
profets. Schi bain plü nu sũ eau gnieu par la arũ-
335 per, mu bain par ch'eau la cũplescha. (18) Par l'g
uaira ch'eau dich à uus, per fin à taunt che passa
uia l'g schil & la terra schi nun uain à passêr uia
üna la plü pisthna lettera ù ün pitschen punchiet,
our dalla lescha, infin à taunt che nun es tuot du-
340 antô. (19) Et par aque quæl chi füs chi gnis ad
arũper ün da quaists plü pitschens cumandamains
& in aquella guisa amussas la lieud, aquel uain à
gnir anumnô l'g pitschan ilg ariginam celestiel. Et
scodün quæl chi uain à fêr, & amussêr, aquel uain
345 agnir clamô grand ilg ariginam celestiel. (20) Per
che eau dich à uus ù pœia che uossa giüstia
nu saia plü abũdaunta co aquella dels scriuauns,
& dels phariseers, schi nun pudais antrêr ilg ari-
ginam celestiel. (21) Vus hauais udieu ch'eilg es
350 sto dit à l's uijlgs: tü nun daias amazer, & scodün
quæl chi amaza dai' esser culpaunt agli giüdici.
(22) Mu eau dich à uus che scodün quæl chi s'ira,
incunter ses frer sainza chiaschun, uain ad esser
culpaunt agli giüdici. Et scodün quæl chi disth à
355 ses frêr Racha es culpaunt agli cunselg. Et sco-
dün quæl chi disth à ses frêr nar tü, uain ad esser
culpaunt agli fœ æternel. (23) Et uschia dime
schi tü hæs appraschantô tieu dũ alg hutær par

hufferrer, & cura che tü ist allò, che tü t'alguordas,
che têss frêr ho ün qualchiosa incũter tè, schi lascha 360
stêr tieu dun allò auaunt l'g hutêr, & uatten auaunt,
& uitten ad üna cun tes frêr, alhura uitten & huf-
ferra sü tieu dun. (25) Hegias bain uuglijnstha cun
tieu aduerseri, bod intaunt tü ist in strêda cun el,
che ünzacura l'g aduerseri nun t'des in maun delg 365
giüdisth, et l'g giüdisth t'des in maun delg seruiaint,
& gnist chiascho in præschun. (26) Par l'g uaira
ch'eau dich à ti, tü nu uains a gnir alonder oura
infina che tü nũ haes paio l'g plü dauous uierer.
(27) Vus hauais udieu ch'eilg es sto dit als uijgls: 370
tü nun daias arumper l'g alaig. (28) Mu eau dich
à uus, che scodün quael chi guarda la mugliêr dün
oter, par la aggiauüscher, ch'el ho gio cumis adul-
teri cũ ella aint in ses cour. (29) Che schi tes
œilg dret do intup à ti, schi l'g chieua oura, & l'g 375
bitta uia, per che elg es à ti plü ütel, che pijra ün
da tes nembers, co che tuot tieu chœirp uigna
bittò ilg fœ eternel. (30) Et schi tes maun dret
dò à ti intup, schi l'g schungia giu & l'g bitta uia-
oũr da te, per che elg es â ti plü ütel che s'perda 380
ün da tes nembers, co che tuot tieu chiœrp uigna
bittô ilg foe eternel. (31) Elg es er sto dit, Sco-
dün quæl chi arfüda sia muglier daia der agli üna
chiarta dspartizun. (32) Mu eau dich à uus, quæl
chi arfüda sia muglier: upœia che saia chiaschun 385
d'pittanœng: aquel fò ch'ella duainta üna adul-
tera, & scodün quæl chi prain üna arfüdeda aquel

cumetta adulteri. (33) Vus hauais er udieu che elg
es stô dit als pardauauns: tü nun t'daias spargiürer,
390 dimperse tü daias fer auuonda agli signer da quellas
chioses che tü hes giüro. (34) Mu eau dich à uus,
nu giürô zuond brichia, ne par l'g schil, per che
el es ün siz da dieu, (35) ne per la terra, per che
ella es üna suppia da ses pes, ne par Ierusalem,
395 per che ella es la cittêd da l'g grand araig: ne er
daias giürêr per tieu chio, par che, che tü nun pous
fêr ün chiauilg alf ù nair. (37) Mu uos pled saia,
schi schi, na na. Et aque che plü uiauaunt uain
argiunschieu, aque parschenda dalg mêl. (38) Ha-
400 uais udieu ch'elg es sto dit: œilg par œilg, & daint
par daint. (39) Mu eau dich à uus: nu sted
scunter agli mêl, mu quæl chi do à ti üna mas-
clêda illa tia masella dretta, schi sporscha tü agli
er lotra, (40) & schi füs ünqualchiün chi t'uules
405 mnêr à dret, par t'prender tia arassa, lascha agli
er l'g mãtijlg: (41) & aquel chi t'strainscha da d'ir
üna miglia cũ el, uò cũ el duos. (42) Ad üni che
dmanda da tè, schi dò: & ad üni chi agragia ad
impraist, schi nun saiast cuntrêdi. (43) Vus hauais
410 udieu che eilg es sto dit: Ama tês prossem, & he-
gias in œdi tês inimich. Mu eau dich à uus: uule
bain à uos inimichs, & aruo bain par aquels chi
s'schmaladeschã, faschè delg bain ad aquels chi cũ
œdi dsthseruan à uus, urô par aquels chi uffenden
415 & ingiürgien uus, (44) par che uus saias filgs
da uos bab, quæl chi es aint in schil, per che el

lascha aluer l'g sullailg sur l's mêls & sur l's buns,
& trametta la plœfgia sur l's giüsts, & sur l's nôsths.
(46) Par che schi uus amaes dick aquels chi aman
uus, che premgia hauais uus? Nu faun er aque 420
l's publichiauns? (47) Et schi uus abratschais sula-
maing uos frars, schi che grânda chiosa faschais
uus? Nu faun forza er aque l's publichiauns?
(48) Saias dime perfets in aque mœd chi es perfet
uos bab, quæl chi es in schil. 425

Annotatiuns.

Discipul, uuol dir scodün quæl chi uo cũ al-
chiün per imprender qualchiosa, saia lettra, ù oters
mastijrs, da quæls Iesus n'hauet sataunta sainza l's
Apostels Lucæ cap. 10. l's pouuers d'spiert, sun l's 430
hũmils, aquels chi uaidguẽ, sun aquels chi plaũschen
lur pchiôs. Persecutiun. persequiter es, cura che
uain scherchio da dsthseruir ad üni sü la roba, sü
la uitta, et tal àt, uain alhura anumnô, persecutiun.
Mersche, paiaglia üna lettera, ün buochstap, scriu- 435
auns. uschia anumneuã è lur illatròs & ductuors
l's Iüdeaus. Racha. es ün pled grim, sco dir:
schelm, putrun, Aduerseri, la cuntra part, chi dreckia
cun nun nus. Adulteri, l'g àt da arũper l'g alaig.
& aquel chi arumpa ho num adulter, & ella adultera. 440

Publichiauns. eran da què tijmp aquels chi in-
chianteuan l's dacis & scudaiuẽ dacis, & otras an-
giarias, & gniuen astmôs par lieud d'ün dasũtel
mastijr, & par grand pchiaduors.

445 **Cap. VI.**

(1) GVardò che uus nun dettas la uossa almosna in preschijnscha della lieud per che uus uignes uais da dels. Vschiglicœ nu gnis ad hauair premgia uia à uos bab, quæl chi es aint in schil. (2) Et in
450 aquella guisa cura che tü dæs almuosna, schi nu uigna suno cun tübas auaunt tè, sco faun l's hijpocrits illas lur synagogas, et per las uias, par ch'els uignen ludôs della lieud. Par l'g uaira ch'eau dich à uus ch'els haun uia la lur merschè. (3) Mu cura
455 che tü fęst almuosna, schi nun sappia tês maun snister, aquè chi fo tes maũ dret, (4) parche saia ilg segret tia almuosna: & tes bab quæl chi uaia ilg segret, el arenda à ti ilg appalais. (5) Et cura che tü ûras, schi nun saias sco l's hijpocrits. Per
460 che els sœglian urêr stand in las synagogis & ils chiauntuns dellas plazzas, par che uignen uais della lieud. Par l'g uaira ch'eau dich à uus ch'els haun uia lur mersche. (6) Mu tü, cura che tü ûras schi aintra in tia chiambra, & hauiand sarrô tieu hüsth,
465 schi arouua tes bab, quel chi es ilg segret, & tes bab quæl chi uaia ilg segret, uain à paier tè ilg appalais. (7) Et cura che uus uræs, schi no faschè bgier plêds sco faun l's paiauns. Per che els paissen, che três lur bgier schâscher ch'els uignen atadlôs.
470 (8) Nun duanto dimè sumgiauns ad aquèls. Parche uos bab sò da da che chioses che uus hauais bsüng auns, co che uus las aggiauüschâs da del. (9) Et par aque schi urò in aquuist mœd. Bab nos, quęl

chi ist in schil, santifichio saia l'g tes nũ (10) l'g
tieu ariginam uigna tiers nus, la tia uœglia duainta 475
in terra sco ella fo in schil. (11) Dò à nus nos paun
huotz & in münchia di. (12) Parduna à nus nos
dbits, sco er nus pardunain à nos debitaduors. (13)
Et nuns mnêr in appruuamaint, dimpersemaing
spendra nus dalg mêl (per che tieu es l'g ariginam 480
& la pusaũza & la glœrgia saimper & saimpermê)
Amen. (14) Par aque schi uus gnîs à pardunêr
alla lieud l's lur fals, schi uain er uos bab celestiel
à parduner à uus. (15) Mu schi uus nũ gnîs à par-
dunêr alla lieud lur fals, schi nũ uain er uos bab à 485
pardunêr à uus uos fals. (16) Et cura che uus
giünęs, schi nu saias gramezchius scho l's hiịpocrits.
Per che els insckiüreschã las lur fatschès, per che
saia assauair alla lieud ch'els giünen. Par l'g uaira
ch'eau dich à uus ch'els haun uia lur mertsche. 490
(17) Mu tü, cura che tü giünes, schi hũscha tieu
chio, & lêua tia fatstha, (18) parche nun saia assuair
alla licud che tü giünes, dimpersemaing à tes bab,
quel chi es ilg segret et tes bab quel chi uaia ilg
azupô, uain ad arender à ti ilg palais. (19) Nun 495
araspo à uus thesors in terra, inua che l'g aruügen
& la tharma l's guasta, & inua che l's ledars fuoren
aint & l's inuuolen. (20) Mu araspò à uus thesors
in schil, innua che ne l'g aruügian ne la tharma nu
l'g guastạ et inua che l's lêdars nu fuoren aint 500
ne l'g inuuolen. (21) Per che inua uos thesoṙ uain
ad esser, allo uain er ad esser uos cour. (22) La

liüsth dalg chiœrp es l'g œelg. Schi tes œilg dime uain
ad esser pür, schi uain è guier tuot tieu chiœrp
510 clêr. (23) Mu schi tes œilg fus mêl schi uain tuot
tieu chiœrp ad esser sckiür. Et per aquè schi la
liüsth chi es in tè es sckiürezza, quant granda uain
ad esser aquellà sckiurezza? (24) üngiün nu po
seruîr à duos Patruns perche ù chel uain à uulair
515 mêl ad aquaisti, & alg oter bain, ù chel s'apozo uia
ad aquaisti et l'oter nun assœgna el. Vus nu pudais
seruîr à dieu & à la richezza. (25) Três aquè dich
eau a uus: nun haue pissijr da uossa uita, che uus
uignes à mangiêr ù à baiuer; ne er da uos chiœrp,
520 che uesckimainta uus uignes ad üser. Nun è forza
la uitta da plü, co nun saia la spisa, et l'g chiœrp
da plü co la uesckimainta? (26) Vulué uos œilgs
uia alla utschelina dailg schil, per che è nu semnan
ne schunchian, ne mainen in taluôs, & uos bab
525 celestiel nudria aquella. Nu isches uus forza da
lœnsth plü inauaunt co aquella. (27) Mu quæl d'uus
s'pissand cun pisijr, po argiunscher à sia persuna
ün bratsth muot. (28) Et dalla uesckimainta che uulais
esser pissirûs? Fasché sur sen in che mœd las
530 gilgias sü la cutüra creschan. È nu lauuran, ne
filan. (29) Imperscho dich eau à uus, che niaunchia
Salomon in tuotta sia pumpa, nun es sto uestieu
sco üna da quellas. (30) Che schi l'herua della
cutüra quæla siäd huotz, damaun uain missa in fuorn,
535 deus uijsta uschia, nu fo el forza àquè à uus bgier
plü ò che s'fides poick? (31) Nu saias dimè pissi-

rus dschant: che daians mangier, ù che daians baiuer, ù cun che n's daiens uestijr? (32) Per che l's paiauns scherchian tuottes aquaistes chioses. Per che uos bab celestiêl sò che uus hegias bsüng da 540
quaistes chioses tuottas. (33) Bain plü bôd scherchio l'g prüm l'g ariginam da Dieu, et la sia giüstia, et aquaistas chiosas uignen tuottes à gnir argiunschîdas à uus. (34) Nun saias dimê pissirûs par damaun. Perche l'g di damaũ ho l'g sieu pisir da se sues. 545
Et basta à scodüni di, la sia fadia.

Annotatiuns.

Hijpocrit, es üna persuna fuosa quæla chi s'amuossa da duord uard prus, & deuôt, & aint ilg cour es nôsth & bistchiel, tal fusded, s'dumaunda Hijpocrisia, quæla chi hauaiuen l's phariseers. Els 550
haun uia lur mertsthè, els nun haun ungiuna mertsthe.

Cap. VII.

(1) VVs nun daias giüdgiêr, schi nũ gnis er uus giüdgiôs. (2) Fer che cun aquè prœpi giüdici che uus giüdgiês cun aquel uain giüdgiô da uus, & cün aquella imsüra che uus imsüræs, cun lessa l's 555
otters uignen ad imsürêr à uus. (3) Per che uaist tü la büstchia quæla chi es ilg œilg da tês frêr, & nu t'inacorschas de la trêf quela chi es in tieu œilg? (4) Et in che mœd dist tü à tes frêr lascha che prẽda la büstchia our da tieu œilg, et uhê la 560
trêf es in tieu œilg? (5) Hijpocrita chieua auaunt

la trêf, our da tieu œilg, et alhura uainst à uair
565 che tü prendas our la büstchia our dailg œilg da
tes frêr. (6) Nu dæd aque chi es sænc als chiauns,
ne bittô perlas auaũt l's porcs, che ünzacura aquaists
zapignẽ aquellas cũ l's lur pês, & aquels s'uuoluen
in uus & s'astramen. Dmandò schi uain è do à
570 uus. (7) Scherchio schi gnîs ad achiatêr. Battè
schi uain è auiert à uus. (8) Per che quæl chi
dmanda, schi arschaiua el: & scodün chi scherchia
aquel achiatta: & ad üni chi batta uain è auiert.
(9) Es forza alchiün hum d'uus, quæl schi sês filg
575 dumanda paun, ch'el uigna à dêr agli üna pedra?
(10) V sch'el dumanda ün pesth, spôrsth' el forza
agli üna zerp? (11) Schi uus dimê siand mêls, sauais
dêr bun dũns à uos infauns, quant plü uos bab quæl
chi es in schil, uain à dêr bœn schi uus aggiauũschæs
580 da del? (12) Tuot aquè dimè che uus uulais che
fatsthẽ à uus la lieud, uschia er uus fasche ad els.
Perche aquaista es la lescha et l's profets. (13) Antrò
aint per la porta stretta: per che la porta es lêda
& largia la uia, quæla chi maina alla perdizun, &
585 er sun bgiers, chi uaun aint tres aquella. (14) Per
chè ella es pitstna la porta, & stretta la uia, quęla
chi maina alla uitta: & pogs sun, quæls chi ac-
chiatten aquella. (15) Mu s'parchiurò da l's fôs
profets, quæls chi uignen tiers uus in uesckimainta
590 da nuorsas, mu aint dadains sun els lufs sthgiarbe-
dars. (16) Our da l's lur früs gnis uus als cugnio-
scher. S'po forza giu d'spinas clijr ün' hüia, ù giu

dels chiardũs figs? (17) Vschia scodün bun bœsthc
fò bun früts. Et scodün marsth bœsthc fo mêls
früts, (18) ün bũ bœsthc nu po fêr mêls früts. Ne 595
ũn martsth bœsthc po fer bun früts. (19) Scodün
bœsthc, quæl chi nu fo bun früt, aquel uain tagliô
giu, & uain mis in fœ. (20) Et par aque our da
lur früts, gnis à cugniouscher aquels. (21) Brichia
imünch' ün, quel chi disth à mi: Signer, Signer, 600
uain ad ir ilg ariginā celestiel, dimperse aquèl chi
fò la uoluntæd da mes bab quæl chi es in schil.
(23) Bgiers uignẽ â dîr à mi in aquel di: Signer
Signer, nun hauain nus forza profetizò três tieu num,
& três tieu num sthchiatsthô dimunis, & três tieu 605
num hauains fat bgierras uirtüds? (24) et alhura
uing eau à dir ad ęls auertamang: Eau meê nun hè
cunschieu uus. Tirò uia our da mè uus chi faschais
la nustdêd. (25) Per che scodün quęl chi oda da
mè aquaists plêds, & fo aquels, aquel uœlg eau in- 610
gualêr uia ad üni hũ pardert, quæl chi ho ędi-
fichio sia chiesa sur üna pêdra, (25) & es gnieu giu
la plœfgia, et uẽnẽ l's flüms, & suflaun las oras,
& astumplaun in aquella chiesa, & nun es aruinêda.
Perche ella hauaiua l'g fundamaint sur la pêdra. 615
(26) Et scodün quel chi oda da mè aquaists plêds
& nun fo aquels, aquel uœlg eau ingualêr uia ad
ün hum nàr, quęl chi ho ædifichio sia chiesa sur
l'g sablun: (27) & es gnieu giu la plœfgia, & uen-
nẽ l's flüms, & sufflaun las oras, & detten in aquella 620
chiesa, & es cupichieda giu, & es stèda la sia ruina

granda. (28) Et siand duãtò cura che Iesus hauet dfinieu aquaists plêds, schi s'insthnuit lg pœuel de la sia doctrina. (29) Per che el amusseua els sco
625 aquel chi hauaiua pusaunza & brichia sco l's sciuãs.

Annotatiuns.

Profetizo. predgio s'insthnuieu. surstèt cun granda müranaglia. dutrina. mastria, art, aque chi uain amussò.

630 **Cap. VIII.**

(1) Et siand desmuntô giu delg munt, schi es ieu ün grãd pœuel dsieua el, (2) & uhè ün alurus uen nòtiers, et l'g adurò, dschant Signer, schi tü uous, schi poust natagiêr me. (3) Et Iesus
635 hauiaund standieu oura l'g maun schi tuchiòl aquel, dschant: eau uœlg, saiast nèt, & adüntrat es stêda natagieda la sia alurusia. (4) Et Iesus dis agli: guarda tü nun dias ad alchiüni, mu uatten & amuossa te d'ues agli sacerdot, & huffera l'g dũ, quæl chi
640 cumãdô Moses che uigna hufferieu in testimuniaũza a dels. (5) Et siand Iesus antrô in Capernaum schi uen tiers el ün centurio, aruand el (6) & dschant: signer ün mês famailg giescha giu in chiesa, quæl chi es schiro, & ho granda dulur. (7) Et Iesus dis
645 agli: cura ch'eau uing schi l'g uœlg eau medgier. (8) Et l'g centurio respondiant, dis: signer, eau nu sun deng che tü uignas suot mieu tèt, dimperse di ün sul uierf, schi uain saun mês famalg. (9) Per

che er eau sun ün hum subdit suot üna otra pusaunza, & hae suot mê sudôs & di ad aquaisti uò, 650
& el uò & ad ün otri uij, & el uain: & à mes seruiaint, fò aquaist, & el fò. (10) Mu cura che Iesus
hauet udieu aquè, schi s'ho el sthmürafglio, & dis ad aquels chi giauẽ dsieua el. Par l'g uaira dich
eau à uus, ch'eau nun hae niaunchia acchiatô taunta 655
fè in Israël, (11) Et eau dich à uus, che uignan à gnier bgiers da l'g oriant & da l'g occidaint &
uignan à sêr cun Abraham & Isaac & Iacob ilg originã celestiel, (12) mu l's filgs da l'g ariginam
uignen à gnir chiatsthos oura in les dauous sckiürez- 660
zas, & allò uain ad esser grãd plaũt & sthgritzchier da dains. (13) Et Iesus dis agli centuriun: tira
uia, & da co che tü craias, uschia saia fat à ti, & ses famalg es guarieu in aquella hura. (14) Et cura
che Iesus uen in la chiesa da Petri, schi uezet el 665
sia sœra, qu la chi giaschauia giu in lijt & hauaiua la feura (15) & el l'g tuchio sieu maun & la feura
ella aluo sü & seruiua ad els. (16) Et siand gnieu saira, schi mnaun els agli bgiers indemunios, & el
sthchiatscho l's spierts cun l'g uierf, & tuots aquels 670
chi hauaiuen mêl guarit el, (17) par che gnis cũplieu à que chi era sto dit três Esaiam profêt, cura ch'el
disth: aquaist ho prais nossas infirmitæds & ho purtô nossas malatias. (18) Et ueziand Iesus ch'elg era
ün grand pœuel intuorn el, schi cumando el che 675
giessen in la riua uiduard. (19) & siand ieu tiers el ün scriuaunt, schi dis el agli: meister eau uœlg

ir dsieua tè, innua che tü mê uæs. (20) Et Iesus
dis agli: las uuolps haun furaclas, & l's utschels delg
schil gnieus, mu l'g filg delg hum nü ho, innua chel
680 apôza sieu chio. (21) Vn oter da l'g inüber dals
ses discipuls, dis agli: Signer lascham che possa l'g
prüm minir & seppulyr mês bab: (22) Iesus di agli:
uitten dsieua me, & lascha chels morts seppulleschen
lur morts. (23) Et siand antro in la nêf, schi sun
685 ieus dsieua el ses discipuls, (24) & uhè eilg es d'uanto
ün grand cuntuorbel ilg mêr, da sort che la nêf
s'cufriua da las huondas, & el durmina. (25) Et l's
disciputs gietten uia tiers el, & l'g astdadstaun sü,
dschant: signer salua, nus nus prin. (26) Et el dis
690 ad els: che isthes tmuos, che pochia fidaunza hau-
ais uus? Alhura siand astdastdô sü, schi arœgnol
las oras, & l'g mêr. Et stèt tuot quaid & in aser.
(27) Et la lieud s'asthmüraueglîênan, dschant: da
che guisa es aquaist, che per fin las oras & l'g mêr,
695 faun agli ubedijnscha. (28) Et cura chel uen in
lariua uidluard ilg paias dáls Gergesenoriu, schi sun
gnieus agli incunter duos indemuniôs, quæls chi eran
gnieus our da l's mulimains. Et eran surmœd grims,
da sort che üngiün nun pudaiua passer três aquella
700 uia. (29) Et uhè è bragiuan, dschant: che hauains
da fêr cun tè, Iesu filg da dieu? ist gnieu aqui per
n's amurtirêr auns co l'g tijmp? (30) Et era da
lœnsth da dels ün trœp da bgier porgs, quæls chi
pasculeuan. (31) Mu l's dimunis l'g arueuan, dschant:
705 schi tü n's schiatschas oura, schi laschans îr in aquê

trœp d'porgs. (32) Et el dis ad els: Izen. Et els sun ieus oura, & gietten ilg trœp d'porgs. Et uhè tuot aque trœp d'porgs giet fortünusamang à pichias ilg mêr, & priten aint in l'ouua. (33) Et aquels chi l's parchiüreuan fügitten, & siand ieus in la 710 cittêd, schi dissen è tuot, co che füs ieu cun l's indemuniôs. Et uhe tuotta la cittêd uen oura in cunter à Iesu. (34) Et cura ch'els l'g uezetten schi l'g arueuan els, ch'el tiras uia our dals lur cufins.

Annotatiuns. 715

Sacerdot. ün preer, mu aqui uain è mis par ün muntêder da parchiürer la l'g mêl alurus, sco s'accliatta Leuitico cap. 24. Capernaum. üna citted in Galilea. Centurio. Chiapitauni sur schient sudós. Schiro. Paraliticus cura la guotza es crudelda in 720 qualch nember, ù in la gnierua, ù in tuotta la persuna, la quæla malatia ho num, Paralisis, ne s'po guarir cun mestdimas.

Cap. IX. 725

(1) ET siand antro illa nêf, schi passo el uia & uen in la sia cittêd. (2) Et uhè è l'g mnaun agli ün schijrô, quæl chi giaschaiua in lijt. Et cura Iesus hauet uîs lur fè, schi dis el agli schirô: sto da buna uœglia filg, tes pchiôs uignẽ ad gnir par- 730 dunôs. (3) Et uhè alchiüns dels scriuauns chi dschaiuen in se sues: aquaist blastemma. (4) Mu sco Iesus hauet uîs lur pissamains, schi dis el: Per che pissês mêl in

uuos cours? (5) quæl es dimê plü lêf da dîr, tes
735 pchios t'uignen à gnir pardunôs, ù dir sto sü &
chiamina? (6) Mu par che uus sappias, che l'g filg
dalg hum hegia pusaunza da parduner l's pchiôs in
terra. alhura dis el agli schiro: sto sü & prain tieu
lijt & uò in tia chiesa. (7) Et aquel aluo, sü &
740 tirouia à sia chiesa. (8) Et l'g pœuel, quæl chi
hauaiua uis aquè, sun sthmürafgliôs, & glorifichicuam
dieu, quæl chi haues do üna tal pusaunza alla lieud.
(9) Et passand allò três Iesus, schi uezet el ün hum
quæl chi sezzaiua alg daci, chi hauaiua uum Ma-
745 theus, & el dis agli: uitten dsieua mè. Et aquel
aluo sü & giet dsieua el. (10) Et es duantô che
Iesus sezet è maisa in sia chiesa, & uhè bgiers dels
publichauns, & pechiaduors, quæls chi uenen sezetten
in semmel à maisa cun Iesu & ses discipuls. (11)
750 Et hauiãd uîs aquè l's Phariseers, schi haun els dit
à ses dicipuls: Per che mangia uos maister cun l's
publichauns & pecchiaduors? (12) Mu Iesus sco el
hauet udieu, schi dis el ad els: E nü haun bsüng
d'mêdi aquels chi sun saũs, dimperse aquels chi
755 haun mêl. (13) Bain auns izen et imprandé, che
saia à què: Eau uœlg misericorgia, & nun sacrifici.
Per che eau nu sun gnieu à clamêr l's giüsths,
dimperse l's pchiaduors alla arüflijnscha. (14) Al-
hura gietten uia tiers el l's discipuls da Iohannis,
760 dschant: Par che chiaschun, nus & l's phariseers
giünain la mêr part, & tes discipuls nu giünen. (15)
Et Iesus ad els: paun forza l's filgs delg spus uaid-

guêr, cun dijch ch' l'g spus es cun els? Mu è uignen
à gnir l's dijs, cura che l'g spus uain à gnir prais
da dels, & alhura uignen els à giünêr. (16) Vngiun 765
nun metta üna pezza d'ün pan nouf sün ün uestieu
ueder. Per che la pezza d'strama giu dalg uestieu, &
la rutüra d'uainta pür pijra. (17) Ne er üngiün
metta uin nuuel in uders uêders, uschiglioe scloppen
l's uders, & l'g uin uo oura, & l's uders uaun à 770
perdar. Mu è mettan uin nuuel, in uders nuofs, &
s'cunsaluan in semmel amanduos. (18) Et fafland
el aquaistas chioses cun els, uhè ün dels inauaunt,
uen & l'g adurô, dschaut: la mia figlia es huossa
muorta, mu uijtten & metta tes maun sün ella, schi 775
uain ella à uiuer. (19) Et Iesus aluo sü & es ieu
dsieua aquel & er ses discipuls. (20) Et uhê üna
duonna, quæla chi era stêda amalêda da l'g mêl
chioetsthen dudesth ans, & giand ui tier dauous,
tuchiò l'g hur della sia uesckimainta, (21) par che 780
ella hauaiua dit in se sues: sch'eau sullamaug pòs
tuchiêr sieu uestieu schi uing eau à gnir sauna.
(22) Et Iesus s'uuluet & la uezet, & dis: figlia t'cu-
fida la tia fè t'ho guarida. Et da què tijmp inuia
es la duonna stêda guarida. (23) Et siand Iesus 785
gnieu in la chiesa da quel inauaunt, & ueziand
sunaduors, & la lieud chi faschaiua arimur, (24) schi
dis el ad aquels: dêd loe, par che la giufna nun es
morta, mu ella dôrma. Et els ariauen del. (25) Mu
cura che füt chiatscho oura l'g poeuel, schi giet el 790
aint & la piglio par l'g sieu maun, & la giufna aluo

4*

sü. (26) Et es araseda aquaista nuuella per tuot à que paijas. (27) Et cura che Iesus tirouia dallò, schi sun ieus dsieua el duos orphs clamand, &
800 dschant: filg da Dauid hegias misericorgia d'nus. (28) Et cura ch'el uen in chiesa, schi gietten tiers el l's orphs, & Iesus dis ad els: craias ch'eau possa fêr à què. Et els dissen agli: signer nus craian. (29) Alhura tuchiol lur œilgs, dschant: Suainter la
805 uossa fè saia fat à uus. (30) Et sun auerts lur œilgs. Et Iesus cun imnatschas ho scumado ad els dschant: guardo ch'ün qualchiün nu sappia. (31) Mu siand tiros uia aquels, schi haun els arasô la sia numnaunza in tuot aque paias. (32) Et singiand
810 els uhè schi mnaun è agli, ün hum müt indemunio: (33) & hauiand schchiatscho oura l'g dimuni, schi ho l'g müt faflô. Et la lieud s'ho fick sthmürafglio, dschant: è meê nun ho parieu üschià in Israel. (34) Mu l's phariseers dschaiuen: tres l'g
815 parzura dels dimunis, schchiatscha el oura l's dimunis. (35) Et Iesus giaua intuorn per tuottas cittêds & uichs amussand in lur synagogis, & predgiand l'g euangeli delg ariginam, & guariand scodüna malatia, & scodüna infirmitæd ilg pœuel. (36) Mu ue-
820 ziãd el l'g pœuel, schi ho el hagieu cũpaschiun, incunter el, par che els eran abãdunôs & strauiôs, sco las nuorsas chi nun haun pastur. (37) Alhura dis el à sês discipuls: la mês es bain granda, mu l's lauurains sun pogs. (38) Aruò dime l'g signer
825 della mès, ch'el astumpla lauurains in sia mès:

Annotaciuns.

Blastemma. Blastmêr es schmaladijr dieu. L's phariseers manageuan che Iesus fasches incunter dieu à pardunêr l's pchiôs, perche a dieu sul sto da pardunêr l's pchios, mu Christus es filg da dieu & ho 830 plaina pusaunza in tuottes chioses & sur tuottes chioses. Filg delg hum. aque es Christus, quæl chi es filg da Adam in humanited, & filg da dieu in diuinitêd.

Misericorgia. es bunted, amur, chiarited. Sacrifici, duns & hufertas à dieu, ù oters preschains. 835 Giüsts, à quels chi paissen da esser giusts tres lur houres. Pechiaduors, aquels chi s'arüflan da lur pchiôs. ün inauaunt, ün dals prüms.

Sunaduors. Alhura sepuliuan l's mors cun 840 sunaduors.

Cap. X.

(1) ET hauiand clamô ses dudesth discipuls, schi hol do ad els pusaunza, incunter l's melnets spierts, par che possan schchiatschèr oura aquels, & 845 guarir inmünchia malatia & inmünchia infirmitæd. (2) Et l's nums dals dudesth apostels sun aquaists. L'g prüm Simo, quæl chi uain anumnô Petrus, & Andreas ses frèr: Iacobus filg Zebedei, & Iohannes ses frêr: (3) Philippus & Bartholomeus. Thomas & 850 Matheus, quæl chi era sto publichiaun. Iacobus filg Alphei & Iebbæus cun surnun Thaddeus. (4) Simon Cananeus, & Iudas Iscariotes, quæl chi l'g ho

er tradieu. (5) Aquaists inumber da dudesth, ho
855 Iesus tramis oura, ad aquels el ho cumandô, dschant:
nun izen in la uias dels paijauns, & in la citteld
dels Samaritauns nun antrò, (6) dimperse izen
auns tiers las nuorsas persas da la chiesa da Israel.
(7) Et cura uus isches ieus schi predgio, dschant:
860 l'g ariginam, da schil es aprusmô. (8) Guari l's
amalôs, natagiò l's alurus, aresüstò l's morts: schchia-
tscho oura l's dimunis, par gracia hauais arffschio &
par gracia dêd. (9) Nun hauè or, ne argient, ne
mettal in uossas buorsas, (10) ne tasckia sülg uiedi,
865 ne duos arassas ne chiuzamainta, ne bastũ. Per
che scodün lauuraint es uengiaunt da sia spaisa.
(11) Mu in aquæla cittêd ù uich uus isches antro
aint, schi interuegni chi chi saia in aquella deng,
& allò arumagne infina che uus giâs dauent. (12)
870 Et cura che uus antrês in üna chiesa, schi salüdo
aquella, (13) & schi aquella chiesa uain ad esser
degna, schi uain à gnîr la uossa pæsth sur aquella.
Et schi ella nu uain ad esser degna, schi uain à
turnêr la uossa pæsth tiers uus. (14) Et scodün
875 quæl chi nun arschaiua uus, ne attaidla uos plêds,
gland oura dalla chiesa, ù oura daquella cittêd, schi
schbattè giu la puolura da uos pês. (15) Par l'g
uaira ch'eau dich à uus: che uain ad esser plü
aremischûm agli paias Sodomorum & Gomorrorũ ilg
880 di dalg giüdici co ad aquegli cittêd. (16) Vhè
eau tramet oura uus sco nuorsas in meza l's lufs.
Salas dinê uezs sco las zerps, & saimpels sco l's

culũbs. (17) Mu s'parchiüro da quella lieud. Per
che els uignen à der uus in maun da l's cũseilgs,
& in lur sijnagogis uignen els ad agiasthlêr uus, 885
(18) er taunt plü gnis à gnir mnôs als signuors &
als araigs par mur d'mè, in testimuniaunza ad els
& als paiauns. (19) Mu cura che s'haun dô in lur
mauns, schi, uun hegias pisijr in che guisa, ù che
uus schaunschas: (20) Per che è uain à gnir do à 890
uus in aquella hura, aque che uus daias falflêr. Vus
nun isches uus a quel chi faflês, mu elg es l'g spiert
da uos bab, quæl chi fauella in uus. (21) Mu l'g
frêr uain à dêr illa mort ses frêr & l'g bab l'g filg:
& s'lêuan sü l's infauns incunter bab & mamma, & 895
l's faun murir, (22) & gnis ad esser mêluuglieus da
tuots par mur da mieu num. Mu aquel chi l'indüra
in fina alla fin, aquel uain à gnir salf. (23) Et cura
che s'haun persequitô in aquaista cittêd, schi fügi
in üna otra. Per che par l'g uaira ch'eau dich à 900
uus, uus nu gnis ad hauair chiaminô per tuottas las
cittæds da Israel, che nun saia gnieu gio l'g filg
delg hũ. (24) L'g discipul nun es sur sieu maister,
ne l'g famalg sur sieu patrun. E basta agli discipul
chel saia sco sieu maister, & agli famalg chel saia 905
sco sieu patrũ. Schi els haũ aquel prœpi bab
d'chiesa anumnô Beelzebul, quãt plü l's ses d'chiesa.
(26) Nũ tmè dime els. Per che è nus es ünguotta
cuuiert, quæl chi nũ uigna à s'ascuurir, & ünguotta
azuppô che cun l'g tiimp nun uigna à s'à sauair. 910
(27) Aque ch'eau dich à uus ilg sckiür, dsche uus

in la liüsth, & aque che uus udis in l'uraglia, aque
predgiò süls tets. (28) Et nu tmè à uus da quels
chi amazen l'g chiœrp, & l'horma nun paun à mazêr,
915 mu tmè plü bôd aquel, quæl chi pò metter à perder
ilg fœ eternêl l'horma & l'g chiœrp. (29) Nun
s'uenden è forza duos pitsthens pasers par ün
pitsthen daner? Et ün da quels nun tũma in terra
sainza uos bab. (30) Mu êr l's chiauels da uos
920 chio sun tuots inumbrôs. (31) Nun tmè dimè, uus
isches da plü, co nun saien bgiers pitschen passers.
(32) Scodün dimê chi uain a cunfessær mè auaunt
la lieud, schi uing er eau à cunfessêr el auaunt mês
bab quæl chi es in schil. (33) Et quæl chi uain
925 am sthneier auaunt la lieud, schi uing er eau alg
sthneier auaunt mês bab, quæl chi es in schil. (44)
Nu pissò ch'eau saia gnieu par metter pæsth in
terra, mu bain la speda. (35) Per che eau sun
gnieu par fer hauair dabat l'hum incunter ses bab,
930 & la figlia incũter sia mãma, & la spusa incũter sia
sœra, (36) & l's inimichs delg hũ uignẽ ad esser,
aquèls prœpis chi sun sês d'chiessa. Quęl chi uain
à uulair bain à sês bab, ù à sia mamma plü co à
mi, aquèl nun es deng da me. (37) Et quæl chi
935 uain à uulair bain agli filg ù agli figlia, plü co à
mi, aquel nun es deng da mè. (38) Et quæl chi
nun prain sia crusth & uain dsieua mè, nun es deng
da me. (39) Aquèl chi uain ad achiatêr sia uitta,
lès uain à la perder. Et aquèl chi uain à perdêr
940 sia uitta par mia chiaschun, les uain ad achiattêr

aquella. (40) Aquèl chi arschaiua uus, arschaiua mè, & aquel chi arschaiua mè, arschaiua aquel chi ho tramis mè. (41) Aquèl chi arschaiua ün profet, in nũ d'ün profêt, aquel uain ad arschaiuêr la mertsche d'ün prophet. Et quæl chi arschaiua ün giüst, in 945 num d'ün giüst, aquel uain ad arschaiuer la mertsche d'ün giüst: (42) Et scodün quæl chi uain à dêr da baiuer ad üni da quaists pitschens ün bachier d'ouua fraida, sulamaing sco anum dün discipul, par l'g uaira ch'eau dich à uus, ch'el nun uain à perder 950 sia mertsche.

Annotatiuns.

Apostel. mès ù imbaschadur: quæl chi es tramis da dieu: Sodoma & Gomorrha paias, quæls chi sun afundôs par l's lur pchios. Bœlzebub par- 955 zura dels dimunis. Saimpels, pürs sainza malizchia. Vezs parders. Passer es ün uschilg da pochia ualüta. Par gratia par amur. par unguotta, sainza paiaglia. Speda. guerra. stosth. imperscho par la cretta.

Cap. XI. 960

(1) ET es d'uantô, che hauiand Iesus fat fin da cumandêr à sês dudesth discipuls, schi el el ieu dallò ün po plü inauaunt par amussêr & predgier illas lur cittêds. (2) Mu hauiand Iohannes udieu in praschun l's fats da Christi, hauiand tramis duos ses 965 discipuls schi dis el agli: (3) ist tü aquèl chi daiua gnir, ù aspettains ün otêr? (4) Et respondiand

Iesus, dis ad els: Izen & dschè à Iohanne aquè che
uus udis & uezais, (5) l's orphs arschaiuen la ue-
970 züda, l's zops chiaminan, l's alurus uignen natagiôs,
& l's suords odan, l's morts uignen arüsistos, & l's
pouuers arschaiuen ün lêd mès delg euangeli. (6)
Et bio es scodün quæl chi nu uain uffais três-mè.
(7) Et singiand aquèls, schi cumēzo Iesus à dir alg
975 pœuel da Iohanne: che isthes ieus oura, ilg desert
par uair? forza üna chianna quæla chi uain mneda
uidino da l'ora! (8) Muuia che isches ieus oura
par uair? forza ün hum uestieu cun uesckimainta
mulaschina! uhè aquels chi porten uesckimainta
980 mulaschina, sun in las chiesas dels araigs. (9) Mu
che isthes ieus oura par uair? forza ün profet?
Schert ch'eau dich à uus, er dich à uus, er plü
inauaunt co ün profet. (10) Par che aquaist es
aquèl, da quæl chi sto schrit. Vhè eau tramet mieu
985 mès auaunt tia fatscha, quæl chi uain ad adatêr la
tia uia auaunt te. (11) Par l'g uaira ch'eau dich à
uus, che nun è sto sü ün, traunter aquels chi sun
naschieus da las dunauns, mêr co Iohanne Baptista.
Et imperscho aquel, chi es mender ilg ariginam da
990 l'g schil, es mêr co el. (12) Et dals dijs da Iohanne
Baptista infina in aquaist di l'g ariginam celestiel
indüra forza, & l's pusauns dstrappen aquel. (13)
Per che tuots prophets, & ella prœpia lescha infina
ad Iohannem haun profetizo. (14) Et schi uus
995 uulais inclijr, schi es el aquel Helias, quæl chi
daiua gnîr. (15) Chi ho uragllies par udir, aquel

daia udir. (16) Mu a chi daia eau ingualêr aquaista
generaciun? ella sumaglia l's mattels, quæls chi staun
in plazza, & claman tiers als lurs cumpagniuns,
(17) & dian: cun tiuels hauains sunô à uus, & nun 1000
hauais uulieu suttêr: & hauain chiantô chianzuns da
uaidguêr à uus, & nun hauais uulieu plaunschêr.
(18) Per chè è l'g es gnieu Iohannes, ne mangiand,
ne bauand, & dian: El ho l'g dimuni. (19) Et es
gnieu l'g filg delg hum mangiand, & bauand, & 1005
dian: uhè schò ün hum maglieder, & ün baueder
da uin, amich dals publichiauns & dals pchiaduors,
& es giüstischeda la subbijnscha da ses ifauns. (20)
Alhura cumenzo el ad imbitêr las citèds, in quælas
che l'g era sto fat bgierras sias uirtüds, che quel- 1010
las nu s'hauessen arüflêdas, da las lur putrunias.
(21) Væ à ti Chorazin uæ à ti Betsaidan, per che
schi in la cittêd Tijri, ù in Sydonis, füssen stêdas
fattas aquellas uirtüds, quælas chi sun fattas in uus,
schi hauessen els aquidauaunt, in ün saiclk & in 1015
schendra fat pentijnzia da lur mêl fattas chiosas.
(22) Imperscho dich eau à uus, che à Tijro & à
Sydoni uuol esser plü aremiscun ilg di dal giüdici
co à uus. (23) Et tü Capernaum, quæla chi ist
aduzeda infina alg schil, & uainst à gnir tratta giu 1020
infina alg infiern: Per che schi in Sodomis füssen
stedas fattas aquellas uirtüds, quælas chi sun fattas
in tè, schi füssen els arestôs infino alg di d'huotz.
(24) Et imperscho dich eau à uus che à Sodomis
uain ad esser plü aremischum ilg di dal giüdici, co 1025

à ti. (25) In aquel tijmp respondiant Iesus dis: Eau ingrazch te bab, signer dalg schil & da la terra, che tü hæs azuppô aquaistes chioses als sabbis & als pardêrts, & las hæs appalantêdas als pi-
1030 tschens. Schert bab che uschia es sto la buna uoluntæd tiers te. Tuottas chioses sun dedas à mi in maun da mês bab, & üngiün nu cugionscha l'g filg oter co l'g bab, ne alchiün nun cugniouscha l'g bab oter co l'g filg, & à aquæl che l'g filg uuol fer ap-
1035 palais. (28) Gni tiers mè tuots aquels chi isches afadiôs & aggrauos, & eau s'uœlg arfrasthchiêr. (29) Prandè mieu giuf sur uus & inprandè da mè, ch'eau sun chiarin & da cour bandus & gnis ad acchiatêr pos alas uossas hormas. (30) Per che
1040 mieu giuf es chiünsth, & mia chiargia es lêua.

Annotatiuns.

Aquel chi es mender ilg ariginam celestiel, aquel chi ho main predgiô. à que era Christus. Tijro & Sijdon. ligia Ezechielis cap. 26, 27, 28. ilg di dalg
1045 giüdici, ilg di d'diüdezza. L'giuf s'incligia la duttrina da Iesu Christi.

Cap. XII.

(1) IM aquè tijmp ilg di delg sabbat, giaiua Iesus très las mès, & ses discipuls hauaiuen fam, &
1050 cumenzaun ad arier sü las spias, & à mangiêr. (2) Ei hauiand uis à què l's phariseers, schi dissen agli: uhè tes disciouls faun aquè, quæl chi nu s'oda à fer sulg sabbat. (3) Ex el dis ad els: Nun hauais

udieu aquè chi ho hagieu fat Dauid, cura chel hauet fam, & aquels chi eran cun el? (4) In che mœd chel antrò in la chiesa da Dieu, & mangio l's pauns della propositiun, quæls che nun era agli licit da mãgiêr, ne er ad aquels chi eran cun el, dimperse als suls sacerdots. (5) V' nun hanais lijt in la lescha, co ils dijs delg sabbat l's sacerdots ilg taimpel arumpan l'g sabbat, & sun imperscho sainza pchiô? (6) Mu eau dich à uus che in aquaist lœ, es ün quel chi es mêr co nun saia l'g sabath. (7) Mu schi uus sauesses che che chiosa, eilg es: eau uœlg misericorgia, & nun sacrifici, schi nun hauesses par üngiüna uia cundamno l's innozains. (8) Per che l'g filg delg hum es er signer dalg sabbath. (9) Et siand passô uia da lò, schi uen el in lur sijnagoga. (10) Et uhè ün hum, quæl chi hauaiua ün maun, seck, & els l'g dumãdeuã, dschãt! Es è licit sülg di delg sabath à guarir? & aque faschaiuẽ els par l'g acchiüsêr. (11) Et el dis ad els: Quæl es ün hum d'uus, quæl chi hegia üna nuorsa, & schi aquella tũmas sülg di delg sabbath in üna fuossa, nũ la piglias el & la traies sü? (12) Quant dime es ün hum plü inauaunt co üna nuorsa? Es pò dimè süls dis delg sabath fêr delg bain. (13) Alhura dis el agli hum. Stenda oura tes maun, & aquel standet oura, & es arturno saun, sco lioter maun. (14) Et l's phariseers tiraun uia, & faschetten cusseilg, incunter el, in che mœd chels l'g uulessen amazêr. (15) Et cura Iesus hauet sauieu aque, schi

1055 1060 1065 1070 1075 1080

ho el do lœ dallo, & dsicua el es ieu ün grand
pœuel, & el ho guarieu aquels tuot, (16) & ho scu-
mando ad els, ch'els nu l'g dessẽ fêr appalais, (17)
1085 par che gnis cumplieu aque chi era stô dit três
Esaiam profêt, quel chi disth: (18) Vhè mês filg,
quel ch'eau he scharnieu: mês chier in aquæl la
mia horma s'ho bain cumplaschieu. Eau uœlg
metter mieu spiert sur el, et el uain ad asafdêr
1090 mieu giüdici als paiauns. (19) El nun uain à lagnêr,
ne à clamêr, ne alchiün uain ad udir sia uusth in
las plazzas. (20) Vna chianna sputêda nun uain el
ad arumper, & ün pauailg chi füma nun uain el ad
astüzzer, in fina taunt ch'el ardüia l'g giüdici alla
1095 uictoria, (21) & ilg sieu num l's paiauns uignen ad
hauair spraunza. (22) Alhura es sto mnô tiers el ün
chi gniua astantô dalg dimuni, orph, & müt, et el
l'g ho guarieu: da sort che l'g orph & müt, schian-
schêua & uezaiua. (23) Et tuot l'g pœuel s'insthnuit,
1100 & dschaiuen: es forza aquaist aquel filg da Dauid?
(24) Mu l's phariseers hauiād udieu à què, dschaiuā:
Aquaist nu sthchiatscha l's dimunis, sainza l'g agiüd
da Beelzebul parzura dels dimunis. (25) Mu sa-
uiād Iesus lur pissamains, schi dis el ad els: Sco-
1105 dün ariginā quæl chi es in distcordgia traunter se
suès, uain à gnir sthdrüt, & scodüna cittêd ù chiesa
quæla chi es in parts incunter se sues, aquella nun
uain à stêr. (26) Mu schi satanas sthchiatstha oura
satanā sch'el in distchordgia incunter se s'ues. Inche
1110 mœd dime po stêr sieu ariginā? (27) Et sch'eau

sthchiasth l's dimunis cu l'g agiüd da Beelzebul, uos
filgs cun da chi agiüd l's sthchiatsthen els? Par
aquè els uignen à giüdicher da uus. (28) Che sch'
eau sthchiatsth l's dimunis cun l'g spiert da Dieu,
schi es dime gnieu l'g ariginam da Dieu tiers 1115
uus. (29) Vschigliœ inche mœd pò alchiün ir aint
in la chiesa d'ün pusaunt & arubêr sia massaria
ù pœia ch'el hegia uiuaunt lio aquel pusaunt, &
alhura uain el ad arubêr la sia chiesa. (30) Aquel
chi nũ es, cun mè es incunter mè, & aquel chi nun 1120
araspa cũ mè, aquel arêsa. (31) Par aquè dich eau
à uus. Scodün pchiô, et scodüna blastemma uain
à gnir parduneda alla lieud, mu la blastemma ilg
sainc spiert, nun uain à gnir parduneda alla lieud.
(32) Et scodün quæl chi disth ün uierf incũter l'g 1125
filg delg hum, schi uain agli à gnir pardunô. Mu
ün chi disth incunter l'g sainc spiert, schi nun uain
agli à gnir parduno ne in aquaist preschaint muond,
ne in aquèl chi es da gnîr. (33) V'faschè ün bun
bœsthc, & sieu früt bun, ù faschè un nosth bœsth, 1130
& sieu früt nosth. Per che our delg früt s'cugniou-
scha l'g bœsthc. (34) Razza da zerpains inchemœd
pudais uus faflêr bunas chiosas, siand uus mêls?
Per che our della abundauntia delg cour schaun-
scha la buochia, (35) ün bun hum our d'ün bun 1135
thesor dalg cour do oura bunas chioses: & ün mèl
hũ, our dün mêl thesor dalg cour do oura mêlas
chiosas. (36) Mu eau dich à uus, che dimmünchia
pled, laschàtif, che la lieud uignẽ ad hauair faflô,

1140 che uignẽ à der araschũ ilg di dalg iudici. (37) Per
che our da têṡ dits uainst tũ agnir giũstischo, &
our da tes dits à gnir cũdãnô. (38) Alhura l'g
haun dumãdô alchiũns dals scriuãs et dals Phari-
seers, dschãt: Maister nus uulain uair date ũna
1145 isaina. (39) Mu el arespodiãt, dis ad els: La gene-
ratiũ nostha et adultera, scherchia insaina, & agli
nũ uain agnir do insaina, arsaluo l'insaina da Ionæ
profet. (40) Per che in aquella guisa che Ionas es
sto aint ilg uainter dela Balena trais dijs & trais
1150 nots, uschia uain ad esser l'g filg delg hum aint ilg
cour della terra trais dijs & trais nots. (41) L'hum-
mens da Niniuitæ uignen à stêr sũ ilg giũdici cun
aquaista generaciun & uignen à la cundanêr, par
chels sun stôs imgiurôs tres la predgia da Ionę. Et
1155 uhè plü co Ionas in aquaist lœ. (42) la regina da
Austri uain à ster sü ilg giûdici cũ aquaista gene-
ratiũ, et uain à la cundanêr, par che ch'ella es gnida
dalla finaunza de la terra par udir la sabbijnscha
da Solomonis. Et uhè plü co Solomo es in aquaist
1160 lœ. (43) Mu cura che l'g melnet spiert es ieu ora
elg hũ, schi uo el arauagnant par lous secks,
scherchiand pôs, & nun achiatta. (44) Alhura
disth el: eau uœlg turnér in mia chiesa innuõder
ch'eau sun ieu oura, & cura ch'el uain, schi
1165 achiata el aquella uœda & scueda, & er hurda-
neda sü. (45) Alhura tiral uia, & argiunscha à si
set oters spierts plü nôsths co el, & aintra aint, &
stô allô & d'uainta las chioses dauous da quèl hum

pijras co las prümas. In aquella guisa uain er ad esser ad aquaista generatiun cuntredgia. (46) Et faflant aunchia cũ l'g pœuel, uhè la mamma & l's frars steuan our da doura, scherchiand da faflêr cun el. (47) Et ün dis agli: Vhè tia mamma & tes frers staun our da doura & scherchian da t'faflêr. (48) Mu el arespõdiãt dis ad aquegli, chi l'g hauaiua dit: Chi es in mia mamma, ù chi sun mês frars? (49) Et hauiand standieu oura l'g maun sün ses discipuls, schi dis el: uhè qui mia mamma & mes frars. (50) Per che chi chi fo la uolunted da mes bab, quel chi es in schil les es mes frêr, & sour & mamma.

1170

1175

1180

Annotatiuns.

Sabbath, l'g setteuel di da l'hémna, quæl chi fireuan l's Iüdeans cun granda supersticiun, in lœ quæl l's christiauns haun mis sü la Domengia.

1185

Paun della propositiun, pau chi gniua saluo ilg taimpel, per l's sacerdots, sco s'ligia. 1. reg 21. giüstischêr, aque es uain giust, uain in grô & chier à dieu. üna isaina, ün miracquel. La Balenna, es ün pesth grand ilg mêr in aquæl Ionas stet. Guarda Ionã profet ca. 2. & 3. Regina da austri, mira Regum 18. cap. Tes frars. tes parainds. par che in l'g languaick Hebreer in quæl languaick aquaist cudesth es sto scrit tuot parainds haun num frars & surours.

1190

1195

Cap. XIII.

(1) ET in aquel di es ieu Iesus our da la chiesa, & es aschantô dspera l'g mêr, (2) et es araspo tiers el bgierra lieud, da sort chel giet aint in la
1200 nêf à s'aschantêr, & tuot l'g pœuel steua oura sü la riua. (3) Et el dschaia ad els bgierras chioses tres sumaglies, dschant: Elg es ieu oura ün quel chi semneua, à semnêr, (4) & semnand, schi sun alchiüns crudôs dspera la uia, & uennen l's utschels
1205 & l's magliaũ. (5) Oters sun crudôs in lous sassus, inua che nun hauaiuẽ bgierra terra, et adüntrat haun bittô sü, mu paraquè che nü hauaiuen fuons d'terra, (6) sco l'g sullailg es sto aluo schi sun è ars, & per che, che nun hauaiuê aristh, schi sun els
1210 schirôs uia. (7) Alchiüns oters darchio sun crudôs in las spinas, & las spinas sún creschidas sü, & l's haun astanschantôs. (8) Et oters sun crudôs in la buna terra, & haun fat früt, alchiüns bain schient uuotes taunt, & alchiüns sasaunta uuotas taunt. &
1215 alchiüns trẽta uuotes taunt. (9) chi ho uraglias par udir, aquel daia udir. (10) Mu giand tiers el ses discipuls, chi dissen è agli: Par che tres sumaglias fauellas tü ad els? (11) Et el respondiant dis ad els: à uus es è do da sauair l's segrets delg arigi-
1220 nam celestiêl, mu ad els nũ es è do. (12) Per che à chi chi, ho, schi uain è da agli, & uain dô taunt plü abundautamaing. Et à chi chi nũ ho, er aque taunt chel ho uain prais da del. (13) Paraque fauel eau tres sumaglias ad els, par che ueziand che nun

uezan, & udiand che nun odan, ne incligian, (14) 1225
& uain cũplieu in els, la prophetia da Esaiæ, quæla
disth: cun las uraglies udis uus, & nun incligias, &
ueziand guardês nus, & nun uezais. (15) Per che
elg es ingrussieu l'g cour da quaist pœuel, & haun
udieu grêf cun lur uraglies, & haun sarrô lur œilgs, 1230
per nun uair ünzacura cun lür œilgs, & udissen cu
las uraglies, & incligiessen cu l'g cour, & s'uuluessen,
et eau guaris el. (16) Mu uos œilgs sun biôs, per-
che è uezan, & uossas uraglies per che ellas odan.
(17) Per che Par l'g uaira, ch'eau dich à uus che 1235
bgierrs profets & giüsts haun aggiauüschô da uair
aquellas chioses che uus uezais, & nun haun uîs, &
da d'udir aquellas chioses che nus udîs, & nun
haun udieu. (18) Vus dime udi la sumaglia dalg
semnedar. (19) Cura quæl chi saia oda l'g pled 1240
delg ariginam, & nun incligia, schi uāin aquel mêl,
et dstrappo à que chi era semnô ilg cour da quel.
Aque es aquèl, quæl chi es sto semno dspera la
uia. (20) Mu aquel chi ho hagieu arfschieu l'g sem
quæl chi era bittô ilg sassus aque es aquèl chi oda 1245
l'g uierf, & ad ün trat cun algreczchia arschaiua el
aquel, (21) nun el nun ho aristh in se suessa, dim-
perse el es par tijmp, & cura che crouda tiers fadia
& persecutiun, parmur delg plêd, bain bod schi
s'uffende el. (22) Mu aquel chi ho arfschieu l'g 1250
sem illas spinas, aque es aquel chi oda l'g uierf, &
cun l'g pisijr da quaist muond, & linggian dell'
arichezza astanschainta el l'g pled, & duainta sainza

früt. (23) Mu aquel chi ho interra buna arfschieu
1255 l'g sèm, es aquel quæl chi oda l'g plêd, & l'g in-
cligia, & quæl alla dauous fò & arenda früt, alchiün
bain schient uuotes taunt, & alchiün sasaunta uoutes
taunt, & alchiün trẽta uuotes taũt. (24) El mattet
auaunt ad els üna otra sumaglia dschant: l'g ariginã
1260 celestiel es ingualô uia ad üni hum quæl chi sem-
nèua in sieu ær bum sêm, (25) mu durmiand la
lieud uen l'g inimich da quel hũ & semnò claffa
aint traunter l'g furmaint, & tirouia. (26) Et cura
che l'g schijerm schermüglio sü & faschet früt, al-
1265 hura apparet êr la claffa. (27) Et gniand nò l's fa-
melgs delg bab d'chiesa haun dit agli: signer, nu
semnist tü bun sem in tieu ær? innuõder ho el
dimê la claffa? (28) Et el dis ad els: l'g hum
inimich ho fat aque. Et l's famailgs dissen agli:
1270 uuost dimc nus giaien & la cerclan oura? (29) Et
el dis: na, che intaunt che uus cerclês oura la claffa,
uus nu scherisches cũ aquella in semel er l'g fur-
maint, (30) laschò crescher sü insemmel amanduos,
infina alla mès, & ilg tijmp della mès, uœlg eau
1275 dir ad aquels chi schunchian: Cligiè lg prüm la claffa,
& la lio insemmel in faschets par larder, et l'g fur-
maint araspa in mieu granêr. (31) ün otra sumaglia
mettet el auant ad els, dschant: L'g arigainm celes-
tiel es inguôl ad üni graun d'sineuæl, quęl cura
1280 che gl'hum l'g ho prais schi l'g ho el semnô in
sieu ær, (32) quæl chi es l'g plü pitsthen da tuots
sems, mu cura chel es craschieu sü, schi es el l'g

plü grand traunter l'arauitstha, et duainta ün bœsthc, da sort che uignen l's uschels dalg schil, & faun gnieu sün sia aramma. (33) ün otra sumaglia hol 1285 dit ad els: l'g arinam celestiel es inguel alg aluamaint, quęl ch'üna duona ho prais et l'g ho impasto aint in trais coruas d'ſarina, infina ch'elg es tuot stô aluô. (34) Et aquaist tuot, ho Iesus faſlô três sumaglias alg pœuel, et senza sumaglias nun ho el 1290 ünguotta faſlô ad els, (35) par che gnis cumplieu aquè chi era sto dit três l'g prophet, quæl chi disth: Eau uœlg aurîr sü mia buochia in sumaglies, & uœlg dir oura l's segrets dalg cumanzamaind dalg muond innò. (36) Alhura hauiand lascho ir l'g 1295 pœuel schi uen Iesus in chiesa, & l's ses diſcipuls gnitten no tiers el, dschant: metta oura à nus la sumaglia da la claſſa dalg ær. (37) Et el arespondiãt, dis ad els: Aquel chi semna bun sem es l'g filg delg hum, (38) & l'g ær es l'g muond. Et l'g 1300 bũ sem aque sun l's filgs delg ariginam, & la claſſa sun l's filgs da quèl mêl, (39) & l'g inimich quæl chi semna aquella, es l'g diauel, et la mès es la fin dalg muond, & aquels chi schunchian sun l's aungels. (40) Et in aquella guisa dime sco la claſſa 1305 uain clitta & arsa cun l'g fœ, uschia uain er ad esser sü la fin da quaist muond. (41) L'g filg delg hum uain à trametter ses aungels, et uignẽ à clijr our da sieu ariginam tuots schiãdels, & aquels chi faun la chiatiuijrgia, (42) & uignẽ als metter ilg chiamin 1310 delg fœ, & allò uain ad esser grand plaunt et

sthgrizchiêr da dains. (43) Alhura l's giüsts uignen à liüschijr sco l'g sullailg, ilg ariginam da lur bab. Chi ho uraglies par udir, aquel daia udîr. (44)
1315 Aunchia es l'p arigină celestiel inguel ad ün thesor azzuppo in ün ær, quæl haũiand achiatô l'hũ, schi l'g ho el azzuppò, & par algrezchia chel ho da quèl, schi tira el uia, & uẽda tuot à que chel hò, & cumpra aquè ær. (45) Aunchia es l'g ariginam celestiel
1320 inguel ad üni hum merchiadaunt, quęl chi scherchia bellas pęrlas, (46) quæl cura ch'el ho acchiato üna bella pærla custaiflla schi tirò el uia, & uendet tuot aquè chel, hauaiua, & cumpro aquella. (47) Aunchia es lg ariginam celestiel inguel ad ün' arait bittêda
1325 ilg mêr, & quæla chi treia oura da tuotas guisas, (48) quæla siand plaina, schi l'haun è tratta ad ariua, & sezand giu haun clijt aque chi è sto bœn ils uaschels, et aque chi è sto mêl, haun è bittô oura. (49) Vschia uain ad esser in la fin da quaist
1330 muond, è uignen gniand l's aungels, & uignen à zaurêr l's mêls our traunter l's giüsts, (50) & uignẽ als metter ilg chiamin delg fœ, & allò uain ad ad esser graund plaũt & sthrigzhier dadains. (51) Iesus dis ad els: hauais inclijt tuottas aquaistas chio-
1335 sas? Et els dissen agli: Schi signer. (52) Mu el dis ad els: Paraquè scodün scriuaunt chi es amussô alg ariginam celestiel, aquel es sumgiaunt ad üni hum bab d'chiesa, quæl chi do our da sieu thesôr, chiosas nuouas & uêdras. (53) Et es duantô, che
1340 hauiand Iesus dfinieu aquaist ses plêds, chel è tiro

uia dallò. (54) Et cura chel uen in sia patria, schi ho el amussô in la lur synagoga, da sort che s'insthnuiuen, & dschaiuen: Innuonder es ad asti aquaista sabijnscha & uirtüds? (55) Nun es forza aquaist aquèl filg delg artischaun? Nun es forza 1345 sia mamma, aquella chi ho num Maria, & ses frars Iacobus & Ioses, & Simon & Iudas? (56) & las sorours dadel, nun sun è forza tuottas aqui tiers nus. Innuonder dime es ad aquaisti aque tuot, (57) & s'unfendaiuē sur el. Mu Iesus dis ad els: ün profet 1350 nun es schurfnô da l'hunur, oter co in sia patria, & à sia chiesa. (58) Et nun ho fat allò bgierras uirtüds, parmur da lur pochia cretta.

Annotatiuns.

Sckiandels, uffaisses. intups. cuutrasths. Trais 1355 coruas. trais imzüras. s'uffendaiuen. sa sckiandalizeuan, hauaiuen mela uitta. uirtüds. miraquels. isainas. Schurfno amanchiantò. Patria, es l'g paias inua che scodün nascha.

Cap. XIV. 1360

(1) IN aquel tijmp Herodes tretrarcha udit la numnaunza da Iesus, (2) & dis à ses famailgs: Aquaist es Iohannes Baptista, & aquel es arisüsto sü dels morts, & par aque d'uainten uirtüds in el. (3) Per che Herodes hauaiua hagieu lio, & mis in 1365 praschun, par mur da Herodiadem muglier da Philippi ses frêr. (4) Per che Iohannes dschaiua agli:

E'nun es à ti licit che tu saluas aquella. (5) Et uuliand el l'g amazêr, schi tmaiuel l'g pœuel, três aquè
1370 che l'g tgniauen per ün profet. (6) Et gniaud fat la festa dalg nadêl da Herodis, schi sutteua la figlia da Herodis auaunt els. Et plaschet ad Herodis, (7) tres quæl, el cu l'g sarramaint, ho impromis chel uœglia der agli, tuot aque ch'ella aggiauüschæua.
1375 (8) Mu ella era stêda uiuaũt infurmêda dalla mãma. Et dis Dò à mi, aqui in aquaista bêsla la testa da Iohannis Baptistæ. (9) Et l'g araig hauet mêla uitta, imperscho parmur delg sarramaint, & da aquels, chi sezaiuen à maisa cũ el, cumandòl che gnis agli dô.
1380 (10) Et hauiand tramis ls angiers, schi schunchiol lg chio da Iohannis in la praschun, (11) & es purtô sieu chio in üna bêsla, & es do ala giufna, & ella l'g ho purtô à la sia mãma. (12) Et sun gnieus ses disciputs, & haun prais sieu chiœrp, & lg haun sep-
1385 pulieu, & sun tirôs uia & haun dit aque à Iesu. (13) Et hauiand udieu aque Iesus, schi hol do lœ da lò, et in üna nêf es ieu in ün desert lœ, sur ün maun. Et hauiand udieu aque l'g pœuel, schi es el ieu à pè dsieua el, our de las cittêds. (14)
1390 Et siand ieu oura Iesus, schi uezet el ün grand pœuel, et n'piglio cumpaschiũ uia ad els, et guarit aquels chi hauaiuen mêl traunter els. (15) Et siand aprusmô la saira, schi gietten ses disciputs tiers el, dschant: Aquaist lœ es deserd, & l'hura es huossa passêda
1395 lascha ir dauend la lieud, che giaen ils uijchs & s'cumpran uitquêrgia. (16) Mu Iesus dis ad els: è

nun ls fo bsüng che singiæn, dêd uus ad els che mãgien. (17) Et els dissen agli. Nus nun hauain aqui oter co schinc pauns et duos pesths. (18) Et el dis: Purtò nò à mi aquels aqui. (19) Et hauiand 1400 cumandô che la lieud s'aschantas giu sur l'herua, et hauiand prais aquels schinc pauns et duos pesths, et guardand cun l's œigls à schil, schi ingrazchio el, et l's hauiãd aruots, schi det el l's pauns à ses discipuls, & l's discipuls alla lieud. (20) Et mãgiaũ 1405 tuots et sun asadulos. Et prãdettẽ sü, aque chi auãcêua dals baccuns, dudesth scherls plains. (21) Et aquels chi hauaiuen mangio, eran bunamang schinc milli humens, sainza las dunauns et l's infauns. (22) Et impestiaunt Iesus faschet munter in 1410 la nêf ses discipuls che pasassen uia auaunt in la riua uiduard, in fina chel haues tramis dauend l'g pœuel. (23) Mu hauiand tramis dauẽd l'g pœuel, schi es el ieu sullet sulg munt ad urêr. Et siand gnieu la saira, schi era el allô sullet. (24) Mu la 1415 nêf era in meza l'g mer, & gniua astantêda da las huõdas per che ella hauaiua l'ora cuntredgia. (25) Et siand la quarta uigilia da la not schi es Iesus tirouia tiers els chiaminand sur l'g mêr. (26) Et cura che l's discipuls uezetten el chiaminand sü l'g mêr, 1420 schi sun els cunturblôs dschant: Aque es ün spiert, & par temma haun els bragieu, (27) mu im pestiaunt ho Iesus faflo cun els dschant: saias da buna uœglia eau sun, nun s'astramentô. (28) Mu respondiant Petrus agli, dis: Signer schi tü ist tü, schi 1425

cumanda ch'eau uigna tiers tè sur l'oua. (29) Et
el dis Vitten? Et cura Petrus uen our da la nêf
& chiamineua sur l'oua per ir tiers Iesum, (30) Et
cura ch'el uezet ch'l'ora era ferma, schi es el astra-
1430 mẽtô, & cumenziand ad îr suot, schi clamo el,
dschant: figner saluã. (31) Mu adüntrat Iesus cun
l'g maun standieu oura lg apiglio, & dis agli da
pochia fidaũza, par che t'dubiteuas tü? (32) Et
siand ieus in la nêf, schi pussò l'ora. (33) Et aquels
1435 chi eran in la nêf, giettẽ ui tiers, & l'g aduran,
dschant: tü ist uairamaing filg da dieu. (34) Et
cura che fütten passòs uia, schi uennen è in l'g
paias da genesareth. (35) Et sco l's hummens da
que lœ l'g cunschetten, schi tramtten els our mès
1440 da par tuot intuorn aquella prusmaũta cuntredgia,
& mnaun agli auaunt, tuots aquels chi hauaiuen
mêl. (36) Et l'g arueuan, che sulamang tuchiassen
l'g hur de la sia uesckimainta, & tauns sco l'g tu-
chieuan schi sun è d'uantôs sauns.

1445 *Annotatiuns.*

tetrarcha, es ün dals quater chi aritschen. Et
gniand la festa dalg nadel da Herodis. Aqui es
da d'inclijr che l's paiauns faschaiuen in münch' an
üna granda festa cun granda pompa sülg di chels
1450 eran naschieus tres aque er Herodes ad üsaunza
dals paiauns faschet la sia festa cun ses baruns. E
nun es licit, è nun hunest, ù è nulg oda. La
quarta uigilia d'not la quarta schuttà. La not s'par-

tiua in quater uigilias, ù gueitas ù schutas aquaist era ün po auns di. L'g paias da Genesareth era ün paias d'spêra la Galilea quæl chi era dspêra ün leich chi era 140 lung et 40 larg stedis, et set stedis faun üna miglia lũbarda, quæl leich nos Signer passò cun ses discipuls. 1455

Cap. XV. 1460

(1) ALhura gnitten tiers Iesum l's scriuãs & phariseers quæls chi eran gnieus da Ierusalem, dschant: (2) Par che surpassen tes discipuls l'g aschaintamaint dals uijlgs? Per che els nu læuan l's mauns cura che mangien l'g paun. (3) Mu el arespondiant, dis ad els: Per che er uus surpassæs l'g cumandamaint da Dieu, par mur da uos aschantamaint? (4) Per che deus ho cumandò, dschant: Hunura bab & mamma, & quæl chi disth, mêl alg bab ù ala mamma, aquel daia murir da muort. (5) Mu uus dschais: Scodün quæl chi disth agli bab, ù la mamma: tuot aque dun chi era gnieu da mè, aque daia ir à ti in üttel, & nun uain ad hunurêr ses bab ù sia mãma, (6) & hauais fat uaũ lg cumandamaint da dieu tres uos aschantamaint. (7) Hipocrijts, Esaias ho profetizo in indret da uus, dschãt: (8) Aquaist pœuel aprosma à mi, cũ la sia buochia, & cun l's lefs huõdra el mè, mu lur cour es dalœnst dauẽd da mè, (9) mu els huondren me abêch amussand las dutrinas & l's cummandamains della lieud. (10) Et hauiand clamo tiers se l'g 1465 1470 1475 1480

prcuel, schi dissel ad els: Vdi & incligiè, brichia
aque chi uo aint par la buochia, macûla l'g hum
dimperse aquè chi uo our d'buochia, aque fo l'g
1485 hum maculô. (12) Alhura giettã uia tiers el ses
discipuls, & dissen agli: Sæst tũ che l's phariseers,
hauiand udieu aquaist plêds, sun stôs irôs? (13)
Mu el arespondiãt dis: Scodũna plaũta quæla chi
nũ ho implantô mês bab celestiel, uain àgnir schiri-
1490 schêda. (14) Laschols stêr, che sun guides ôruas
da d'oprhs. Mu schi l'g ün orph es guida da lioter
orph schi tũman è amanduos illa fuossa. (15) Mu
respõdiand Petrus dis agli: Metta oura à nus aquaista
sumaglia. (16) Et Iesus dis: Aunchia er uus isches
1495 sainza inclijr? (17) Nu incligiais aunchia, che tuot
aque che uo aint par buochia, sin uo ilg uainter,
& dallô, três l'g uiedi, uo da del? (18) et aque chi
uain our d'buochia, uain our dalg prœpi cour et
aquellas chioses macula l'g hũ. (19) Par che our
1500 dalg cour uaũ oura mêls pissamains, homicidis, adul-
teris, pittanüngs, ladrunetsths, fuossas testimuniaunzas,
blastẽmas. (20) Aquaistas sun aquellas chioses chi
macûlan l'g hũ. Mu mangier senza lauêr l's mauns
nun macûla l'g hum. (21) Et s'partiand dallô Iesus
1505 schi es el trat ilg paias da Tijri & Sydonis. (22)
Et uhè üna duoma Cananæa quæla chi era gnida
da quels cufins, clamæua ad el dschant: Signer filg
da Dauid hegiast misericorgia d'mè. la mia figlia
uain popramaing lapideda da d'ün dimuni. (23)
1510 Et el nun arespondet agli ünguotta. Mu giand ui

tiers ses discipuls, schi l'g arueuan els, dschant: la l'ir dauend, per che el la clama dsieua nus. (24) Et el respondiant dis: Eau nu sun tramis, oter co tiers las nuorses persas da la chiesa da Israel. (25) Et aquella uen & sin sthnuglio, dschant: Signer 1515 m'sacuorra. (26) Mu el respondiant, dis: E nun es hunêst à prender l'g paun dals infauns & l'g bitter auaunt als chiagnuols. (27) Et aquaista arespondet: elg es uaira signer, mu pür er l's chiagnuols mangian de las mieuglas quælas chi tumman giu de 1520 la maisa da lur signuors. (28) Alhura respõdiant Iesus dis agli: O duonna la tia fè es grãda, duainta àti sco tü uous. Et la sia figlia es steda guarida da que tijmp inuia. (29) & Iesus es passô da lô, & es gnieu dsperal'g mêr da Galileæ, & siand ieu sün 1525 ün mnnt, schi sesaiuel allô. (30) Et sun ieu tiers el bgierra lieud, mnand cun els zops, orphs, suords, mandus, & oters bgiers, & l's haun bittôs auuaunt l's pês da Iesu, & el ho guarieu aquels, (31) da sort che l'g pœuel s'asthmürafglieua, cura che uezaiuen 1530 chels müts schianscheuan, l's mandus esser saũs, ls zops chiaminêr, l's orphs uair, & ludeuan dieu da Israel. (32) Mu Iesus hauiãd clamô tiers se ses discipuls, dis. E m'fo pchio delg pœuel, par aquè chel sun stos trais dijs da lœng tiers mè, è nun 1535 haun da che è mangian, & eau nu l's uœlg lascher ir dauend giüns che nun amanchiassen par la uia. (33) Et ses discipuls dian agli: Innuonder à nus in ün suluedi taunt pauns nus assadulassen taunta

1540 lieud? (34) Et Iesus dis ad els: quant pauns hauais? Et els dian: set & pougs Pschuots. (35) Et el cumandò che l'g pœuel s'aschantas giu sü la terra. (36) Et prandet l's set pauns & pesths, & dsieua ch'el hauet fat gracias, schi arumpet el &
1545 det à ses discipuls, & ses discipuls agli pœuel. (37) Et tuots haun mangio & sun asadulòs, & haun prais sü aque chi auanzeua dals togs set chiauagnias plainas. (38) Et aquels chi haun mangio, eran quater milli humens sainza las dunauns & l's in-
1550 fauns. (39) Et hauiand lascho ir l'g pœuel schi muntol in nêf, & uen ils cufins da Magdala.

Annotatiuns.

Daia murir da mort. daia gnir dschfat. Vna duonna Cananea. Era üna duonna paiauna, l's
1555 quæls paiaũs gniuã schbitos dals Iudeaus quæls chils' êr anumneuan, chiauns.

Cap. XVI.

(1) ET l's phariseers insemmel cun l's saduceers uennen tiers el l'g appruuand, & l'g arueuan, chel
1560 amussas ad els üna isaina giu da schil. (2) Mu el arispondiant dis ad els: Cura che cumainza ad esser saira, schi dschais uus: è uuol esser sarain, per che l'g schil es cuotschen: (3) & la damaun, huoz uuol esser mêl ora, per che lg schil es tuorbel & chuo-
1565 tschen. Hpocrijts la uaisa dalg schil sauais giüdichier, & l's fignêls dals tijmps nun pudais uus? (4) La

generatiũ noscha & adultera scherchia insaina, & insaina nũ`uain à gnir do agli, arsaluo l'isaina da Ionæ profet: Et l's hauiãd abãdũo, schi tiro el uia. (5) Mu cura che ses discipuls uẽnen in la riua uiduard, 1570 schi nũ hauaiuẽ els, par sthmãchiaũza prais paũs. (6) Et Iesus dis ad els: Guardò et s'parchiurò dalg aluamaint da l's phariseers & saduceers. (7) Et els pissèuâ in se sues, dschãt: uus nũ hauain prais paũs. (8) Quęl hauiãd Iesus cunschieu, schi dis el 1575 ad el adels: Che pissęs in uus suessa, O che s'fidęs poick ch'uus nũ hegias prais pauns? (9) Nũ incligias aunchia, ne hauais in memœrgia aquels schinc pauns, siand schinc millia humens, & quants scherls, che uus hauais prais sü? (10) Ne er aquels set 1580 pauns, siand quater milli humens, quantas chiauagnas uus prandisches sü? (11) Che uuol è dir che uus nun incligiais, ch'eau nũ hè dit aquè à uus delg paũ, mu che uus s'parchiüras dalg aluamaint dals phariseers & saduceers? (12) Alhura incligietten els 1585 chel nun haues cumandô che s'chiürassen dalg aluamaint delg paun, dimperse de la dutrina dals Phariseers & Saduceers. (13) Et siand Iesus ilg paias da Cæsarea, quæla chi uain anumneda da Philippi, schi dumando els ses discipuls, dschant: Chi dian 1590 la lieud ch'eau aquel filg delg hũ saia? (14) Et els dschaiuen: üna part Iohannem Baptistam, lotra Heliam & oters Hieremiam, ù ün dalg inumber dals profets. (15) Mu el dis ad els: Et uus chi dschais ch'eau saia? (16) Et respondiant, Simon Petrus dis: 1595

Tü ist Christus aquel filg da dieu uiuaint. (17) Et
respondiant Iesus, dis agli. Bio ist tü Simon Bar
Iona, par che la chiarn & l'g saung nun haũ à ti
manifestô, dimperse mês bab, quæl chi es in schil.
1600 (18) Mu eau scunter dich à ti, che tü ist Petrus, &
sur aquaista pedra uœlg eau ædifichiêr mia baselgia.
Et las portas dailg infiern, nun uignen ad hauair
forza incunter ella. (19) Et eau uœlg à ti dêr las
clêfs dalg ariginam celestiel, & tuot aque che tü
1605 uainst à lier in terra, uain ad esser lio in schil,
& tuot aque che tü dschlias in terra uain ad esser
dschlio in schil. (20) Alhura scumando el à sês
discipuls chels nũ dessen dir ad üngiüni ch'el füs
Iesus Christus. (21) Et da que tijmp inuia cumanzo
1610 Iesus ad appalantêr à ses discipuls, co chel stues
ir à Iherusalem, & indürêr bgier dals seniours, &
dals parzuras dels sacerdots, & dals scriuaũs & gnir
amazô, & ilg ters di aresüstêr. (22) Mu l'g hauiand
Petrus mno sur ün maun, schi cumenzol ailg ar-
1615 prender, dschant: signer saias à ti d'ues pchiadûs,
schi nn uain mîa ad esser aque à ti. (23) Et el
s'uuluet & dis à Petro: Vatten dsieua mè Satana,
tü m'ist à mi in intup, perche tü nun incligias
aquellas chioses chi sun da Dieu, dimperse aquellas,
1620 chi sun dalla lieud. (25) Alhura dis Iesus à ses
discipuls: Schi qualchiün uuol gnir dsieua mè, schi
sthneia se sues, & prẽda sia crusth, & uigna dsieua
mè. (25) Per che aquel chi unol saluêr sia uitta,
aquel uain à la perdar. Et scunter aquel chi perda

sia uitta par mia chiaschun à quel uain à l'acchiatêr. 1625
(26) Par che che nüz es agli hum, sch'el aguadagnas
tuot l'g muond, & fasches üna persa da la sia hor-
ma? cũ quæl chiami chel spẽdras la sia horma?
(27) Par che è uain à gnir dalg tijmp, che l'g filg
dalg hũ uain in la glœrgia da ses bab, cũ ses 1630
aungels, & alhura uain el à der à scodüni suainter
ses fats. (28) Par l'g uaira ch'eau dich à uus che
sun à qui alchiüns chi staũ, quæls chi nu uignẽ ad
assagiêr la mort, infinache nu uezã gniand l'g filg
delg hũ in sieu ariginã. 1635

Annotatiuns.

Cesarea. Elg eran duos cittêds quælas chi
hauaiuen num Cæsarea. l'üna cæsarea Philippi, &
l'otra Cæsarea Palestina. Seniours. l's uijlgs uschia
numneuan l's Iüdeaus lur sabbis. Bar Iona filg da 1640
Ionæ. Saiast à ti d'ues pchiadus, hegiast arguard da
te d'nes, schinagia Ist à mi in intup. ist à mi cũ-
tredi. La sia crusth. la sia fadia, ù tribulatiũ.

Cap. XVII.

(1) ET dsieua sîs dîs prandet Iesus Petrum & 1645
Iacobum & Iohannem ses frêr, & mnò aquels sün
ün huot munt sur ün maũ. (2) Et in lur preschin-
scha s'müdo el d'fijüra, & la sia fatscha es duãteda
liüschainta sco l'g sulalg. Et la sia uesckimainta es
da duãteda aluasco la liüsth. (3) Et uhè è sũ uais 1650
ad aquels Moses & Helias, quęls chi fafleã cũ el.

(4) Et respÕdiant Petrus, dis à Iesu: Elg es bœn nus stetten à qui. Schi tü uuos schi uulains fêr à qui trais chiamãnas, üna à ti, & üna à Mosi, &
1655 üna ad Heliæ. (5) Et aũchia ch'el fafleua, uhè üna nüfla clera l's cuuri. Et uhè üna uusth our da la nüfla, quæla chi dschet: Aquaist es mês filg chiêr, in aquæl à mi es bain cũplaschieu, aquèl udi. (6) Et cura che l's disciputs uditten aque, schi tum-
1660 maun els giu sü lur fatscha, & sun fick astramentòs. (7) Et Iesus uen nò tiers els & l's tuchio, & dis: Stæd sü, & nu tmè. (8) Mu els hauiand auierd lur œlgs, nun uezaiuen üngiun, oter co Iesum sullet. (9) Et gniand giu delg munt, schi cumando Iesus
1665 ad els, dschant: nun dschè ad üngiün aquaista uisiun, infina che l'g filg delg hum nu uain ad aresüstêr dels morts. (10) Et l's ses disciputs l'g dmandaun dschant: Perche dime dian l's scriuauns, che stouua auaunt gnir Helia? (11) Mu arespondiant Iesus dis
1670 ad els: Helias uain bain auaunt & uain ad arturnêr tuottes chioses. (12) Mu eau dich à uus, che Helias es gio gnieu, & els nun l'g haun cunschieu mu eilg haun fat in el tuot aque chels haun uulieu. In aquella guisa er l'g filg delg hum uain ad indürêr
1675 da dels. (13) Alhura incligietten l's disciputs, chel hauaiua dit aque ad els da Iohãne Baptista. (14) Et cura ch'el uen tiers l'g pœuel, schi uen ün schert hũ tiers el, & s'insthnuglo anaũt el, dschant agli: (15) Signer hegias misericorgia da mês filg per che
1680 el es gliünedi, & uain popramaing alapido, Par che

el tũma suẽz ilg fœ, & spès in l'ouua, (16) & l'g hæ apraschãtô à tes discipuls & els nu l'g haũ pudieu guarir. (17) Mu arespondiant Iesus dis: o generatiũ mel crataifla, & cutredgia, cũdîch alla dauous daia eau ster cum uus? infina à quaunt daia eau 1685 indürer uus? L'g mnêd no à qui. (18) Et Iesus arprendet, aque & l'g dimũi giet our da quel, & l'g mat es guarieu da que tijmp inuia. (19) Alhura giand ui tiers Iesum ses discipuls sur ün maun, dissen: Par che nun hauains pudieu schchiatscher 1690 oura aquè? (20) Et Iesus dis ad els: parmur da la uossa incredulitæd. Par l'g uaira ch'eau dich à uus: schi uus hauais fè sco ün graũ d'sinæuel, schi uus dschessis ad aquaisti mũt, uatẽ da qui ascho, schi uain el ad ir, ne uain ad esser à uus üngiüna 1695 chiosa imposibla. (21) Mu da quaista guisa nun uo oura, oter co tres uratiun & giün, (22) Et afdant els in Galilea, schi dis Iesus ad els: E uain à gnir che l'g filg delg hum uain dô in mauns della lieud, (23) & els l'g amazẽ, & ilg ters di uain el ad aresüster. 1700 Et els sun fick cunturblôs. (24) Et cura ch'els uennen, in la cittêd da Capernaum, schi uennen aquels chi sœglian scoder l'g didrachma tîers Petrũ, & dissen: Vos maister nun peia el didrachma? (25) Et el dis: Schi. Et cura el füt ieu aint in la chie- 1705 sa. Schi dis Iesus auns co chel dsches agli, dschant: Che t'impera Simon? l's araigs da la terra, da chi prendan e steaur, ù rensla, dals lur infauns ù dals êsters? (26) Petrus dis agli: dals êsters. Iesus dis

1710 agli: schi sun dime l's ifauns libers. (27) Imperscho per che nus nun saien ad els in sckiandel, schi uatten alg mêr, & metta lg ham, & l'g prüm pesth chi uain oura apiglia & l'g eura la buochia, & uainst ad acchiattêr ün stater, & l'g hauiand prais
1715 oura schi da aquel, ad els, par me & par tè.

Annotatiuns.

Chiamanas. tabernacquels. tendas. pauigliüs. Didrachma es ün daner chi s'paieua daci sü la porta da Capernaum, quel chi ualaiua, suainter che
1720 alchiüns dian, quindesth crücers. Stater es ün daner chi ualaiua, duos dldrachma.

Cap. XVIII.

(1) IN aquel tijmp uennen l's discipuls tiers Iesum dschant: Quæl es lg plü grand ilg ariginam
1725 celestiel. (2) Et hauiand Iesus clamô ün mattel tiers se, schi l'g mettet el in miz traunters els, (3) & dis: Par l'g uaira ch'eau dich à uus, ù pœia che uus nus müdas, & d'uaintas sco l's mattels, schi nun gnis ad ir ilg ariginam celestiel. (4) Et scodün
1730 quæl chi s'abassa se sues, sco aquaist mattel, aquèl uain ad esser l'g plü grand ilg ariginam celestiel. (5) Et aquel chi uain ad arschaiuer ün tal mattel in mieu num, arschaiua mè. (6) Mu aquèl chi uain à fer da lêd ad ün da quaists pitschens, quæls chi
1735 craien in me, ad aquegli füs plü üttel, che l'g gnis mis üna muola da mulin aint ilg culœtz, & gnis

astanschãto ilg fuõs dalg mêr. (7) Væ agli muond
dals sckiãdels. Per che elg es forza che uignen
sckiandels. Et impersche, uæ agli hum, tres qũæl
chi uain sckiandel. (8) Che schi tes pe es à ti in 1740
sckiandel, schi schunchia giu aquel, & bittalg our
da tè, Elg es bœn à ti ad ir aint in la uitta zop,
ù mandûs, auns co hauair duos mauns, ù duos pês,
& gnir mis ilg fœ æternêl. (9) Et schi tes œilg do
sckiandel à ti, schi l'g chieua oura, & lg bitta our 1745
da te. Elg es bœn à ti, che tü giaias guertsch aint
in la uitta, auns co che tü hegias duos œilgs, &
uignas mis ilg fœ æternêl. (10) Guardò, che uus
nun schbittas ün da quaist pitschens. Per che eau
dich à uus, che lur aungels in schil uezen saimper 1750
la fatscha da mes bab, quæl chi es in schil. (11)
Per che l'g filg delg hum es gnieu par saluêr, à
que chi era pêrs. (11) Che s'impera à uus, schi ün
hum haues schient nuorses, & üna daquellas füs
strauiêda, nun laschel fuorza las nunaunta nuof ils 1755
muns, & uò '& scherchia aquella chi era strauieda?
(13) Et schi gratagia chel la chiatta, Par l'g uaira
ch'eau dich à uus chel s'allegra plü fick sur aquella,
co sur las nunaunta nuof quælas chi nu sun stêdas
strauiêdas. (14) Vschia nun es la uolũtæd auaunt 1760
uos bab, quæl chi es in schil, che s'perda ün da
quaists pischẽs. (15) Et schi tes frêr pechia incunter
tè, schi uò & l'g arprain da te & el sul. Sch'el
t'ataidla, schi hést aguadagnô tes frêr. (16) Mu
sch'el nun t'attaidla, schi prain cun te aunchia ün, 1765

ù duos: per che in buochia da duos, ù trais testimũ-
gias sto ferm scodün pled, (17) che sch'el nun at-
taidla aquels, schi di alla baselgia. Che schi el nũ
uuol atadlêr la baselgia, schi saia el à ti sco ün
1770 paiaũ, & ün publichiaũ. (18) Par l'g uaira ch'eau
dich à uus, che tuot aque che uus liês sur terra,
uain ad esser lio in schil: & tuot aque che uus
dsthliês in terra, che uain ad esser dsthliô in schil,
(19) & aũchia dich eau à uus che schi duos d'uus
1775 sũ par üna surterra, da scodüna chiosa, quæla
ch'uignen ad agragier schi uain ella à gnir fatta ad
els da mes bab quæl chi es in schil. (20) Perche
innua chi sun duos ù trais araspòs in mieu num,
allò sun eau in mez els. (21) Alhura giet ui tiers
1780 el Petrus, & dis: Signer quãtas uuotes, schi mes
frêr pechia incunter mè, daia eau agli pardunêr?
Forza infina à set uuotes? (22) Iesus dis agli?
Eau nun dich à ti, infina à set uuotes, mu infina
sataũta uuotes set. (23) Par aque es ingualô l'g
1785 ariginam celestiel uia ad üni hum araig, quæl chi
ho uulieu fêr araschun cun sia famaglia. (24) Et
hauiand cumenzo à fer quint, schi es è mnô auaunt
ün agli, quæl chi daiua dêr agli, disth milli talens.
(25) Et nũ pudiant aquel paiêr, schi cumando l'g
1790 signer ch'aquel gnis uendieu, el & sia mugliêr, &
ses infauns, & tuot aque chel hauaiua, & che gnis
fat la peia. (26) Alhura crudãt giu in terra aquel
famelg, l'g arueua, dschãt signer saiast paciaint in-
cunter mè, ch'eau uœlg à ti tuot paiêr. (27) Et l'g

signer da quèl famailg ho hagieu cumpaschiun, & 1795
l'g ho delibrô, & l'g ho pardunô agli l'g dbit. (28)
Mu siand tirouia aquèl famalg, schi ho el acchiattô
ün oter quæl chi era famalg cumpang quæl chi era
d'bit agli schient daners, & hauiãd chiatscho maun
in el, schi l'g stranschaiua el la gula, & l'g traiuua, 1800
dschant: peia à que che tü hæs dbit. (29) Et aquel
ses cumpang, crudant giu in terra, l'g arueua, dschant:
Saiast paciaint incunter mè, ch'eau uœlg à ti tuot
paier. (30) Mu aquel nun uous, dimperse el tirouia,
& l'g chiatscho in praschun, in fina chel paias tuot 1805
l'g d'bit. (31) Et cura chel l's oters cũpangs famalgs
hauetten uis aquè chi gniua fat, schi hauetten
els fick mêla uitta, & uennen, & dschetten agli lur
signer tuot aquellas chioses chi eran fattas. (32)
Alhura l'g sieu signer l'g faschet clamêr, & dis agli: 1810
Guittun, famalg, tuot aquè d'bit he eau parduno à
ti, cura che tü m'hauist aruo, (33) nun era forza
bsüng, ch'er tü haues cumpaschiũ da tes cumpang
famalg, sco er eau hæ hagieu cumpaschiun da tè.
(34) Et ses signer es sto irô, & l'g do in maun da 1815
quels chi martoiren, uschi lœng sco el paieua tuot
aque, ch'elg era à si dbit. (35) Vschia er mes bab
celestiel uain à fer à uus, schi uus nun gnis à parduner,
scodün d'uus à ses frêr da uos cours lur fals.

Annotatiuns. 1820

Schi tes maun, & cr: aque s'incligia dals nos
mêls appetits, quæls nus daien schunchier giu, aque

es nus l's daian arfrainer, & bitter uia. Sckiandels. intups. contrasths. Talens aque eran glijfras da 1825 granda ualüta, & aqui es è mis par nna summa sainza fin. Schient daners sun mis par una pitschna chiosa sco aque che nus ischen bgier dbit à dieu & poick traunter nus.

Cap. XIX.

1830 (1) ET es d'uantô hauiand Iesus glijfrô à quaists plêds, schi es el tirouia da Galilea, & es gnieu ils cufins da Iudæa ui sur l'g Iordan, (2) & es ieu dsieua el ün grand pœuæl, & el l's ho allò guarieus. (3) Et sun ieus tiers el l's phariseers. L'g pruãd, 1835 & dschãt agli: Es è licit agli hum per inmünchia chiaschun da spartir our da sia mugliêr? (4) Quæl respondiant dis, ad els: Nun hauais uus forza lijt? che aquel chi ho fat da prüm innò, l'g maschiel & la femma, ho fat aquels, (5) & ho dit: paraque daia 1840 lhum abandunêr bab & mamma, & s'daia acuflêr cun sia mugliêr, & daien esser duos in üna chiarn. (6) Et in aquella guisa gio nu sun è duos, dimperse üna sula chiarn. Aque dime che deus ho mis insemmel l'hum nu daia spartijr. (7) Els dian 1845 agli: Per che Moyses dime ho cumandô che uigna do üna chiarta da d'arphüdaschun, & la trametter dauend? (8) El dis ad els? Moses par la dürezza da uos cour hol do tiers à us da d'arfüder uossas mugliærs, uschiglice da prum inno nun es sto uschia. 1850 Mu eau dich à uus, che scodün quæl chi arfüda sia

mugliêr: upœia che saia par pittanüng, & prain üna otra, che aquèl cumetta adulteri. Et aquel chi prain üna arfüdeda, aquel cumetta adulteri. (10) Sês discipuls dian agli: Schi la chiosa dalg hum sto in aquaist mœd cun la mugliêr, schi nu es e bœn à s'maridêr. (11) Quæl dis ad els: E nun sun brichia tuots incligientaiuels da quaist dit, dimperse aquels, ad aquæls ch'elg es dô. (12) Perche è sun chiastrôs, quæl chi sun naschieus uschia dalg uainter della mamma: Et sun chiastrôs quæls chi sun chiastrôs della lieud: & sun chiastros, quæls chis haun chiastrô se suès par mur dalg ariginam celestiel. Quæl chi po inclijr, daia inclijr. (13) Alhura sun mnôs agli l's infaũs auaũt, per ch'el mettes sü l's maũs, & uràs. Et ses discipuls arprendaiuen aquels. (14) Mu Iesus dis adels: lascho l's infaũs & nun scumãdò ad aquels da gnir tiers mè: per che da tals es l'g ariginã celestiel. (15) Et cura ch'el hauet mis sün els l's mauns, schi tiro el uia dallò. (16) Et uhè ün chi giet ui tiers, & dis agli: Maister bun che bain daia eau fer, ch'eau hegia ha uitta æterna? (17) Quæl chi dis agli: Per che numnast me bun. Vngiün nun es bun, oter co ün sul, numnedamãg deus, che schi tü uuos ir aint in la uitta, schi salua l's cumãdamains. (18) El dis agli: quæls? Et Iesus dis: Nu fêr homicidi. Nu cumetter adulteri. Nũ inuulêr. Nũ dir fuosa testimuniaunza. (19) Hunura bab & mamma: & ama tes prossem sco te d'uès. (20) L'g giuuen dis agli: Aque tuot he eau saluô da ma

1855 1860 1865 1870 1875

1880 giuuentüna in sü. che ma maunchia aunchia? (21) Iesus dis agli: Schi tü uous esser perfet, uò & uenda, tuot aque che tü hæs, & do als pouuers, & uainst ad hauair ün thesôr in schil, & uitten & ui dsieua mè. (22) Mu cura che l'g giuuen hauet udieu aque
1885 plêd, schi tirol uia gramezchius. Per che el hauaiua bglerras puseschiuns. (23) Et Iesus dis à ses discipuls: Par l'g uaira ch'eau dich à uus, ch'ün arick uain ad ir cun fadia ilg ariginam celestiel. (24) Et darchio dich eau à uus che cun main fadia passa
1890 un chiamèl tres la foura düna aguoglia, co ün arick giaia aint ilg ariginam da Dieu. (25) Et hauiand udieu aque l's discipuls schi sun els fick stôs stramieus, dschant: chi po dime gnir falf? Mu Iesus l's guardò, & dis ad els: tiers la lieud es aque
1895 impossibel, mu tiers dieu sun tuottes chioses possibles. (27) Alhura respondiant Petrus, dis agli: Vhe uus hauain tuot abandunô, & ischens ieus dsieua te: che uain dime ad esser à nus. (28) Et Iesus dis ad els? Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che uus
1900 quèls chi isches gnieus dsieua mè, in la regeneraciun cura che l'g filg delg hum uain à sêr ilg siz de la sia magiested, schi gnîs er uus à seêr sü l's dudesth sizs giüdichiand las dudesth schlattas da Israel. (29) Et scodün quæl chi ho abandunô chiesas, ù frars.
1905 ù soruors ù bab, ù mamma ù mugliêr, ù infauns, ù bains, par mur da mieu num, aquel uain ad arschaiuer schient uuotes taunt, & uain ad hartêr la uitta æterna. (30) Mu bgiers da l's prüms,

uignen ad esser l's plü dauous, & dals plü dauous l's prüms. 1910

Annotatiuns.

Cumætta adulseri. arumpa l'g alaig. Chiamêl es ün alimeri grand cun üna hôta goba, quæl chi uain adruô ui sur mêr par purtêr. Chiamêl es er üna sua grossa in las gialias, quæla chi tain l'g ar- 1915 bor da la uella. Quæl che Christus hegia à qui managiô nu sa sò perche liün & lioter tiers la lieud es imposibbel, mu tiers dieu tuot possibel. Regeneraciun. la resüstaunza. cura uus turnain à nascher.

Cap. XX. 1920

(1) PAr che lg ariginam celestiel es inguęl ad üni bab d'chiesa, quæl sü la damaũ sco mè füt di giet oura par affinêr lauurains in la sia uigna. (2) Et hauiãd fat marchio cũ l's lauurains in ün daner par inmünchia di, schi ho el tramis aquels in sia uigna. 1925 (3) Et es ieu oura intuorn la terza hura, & ho uis d'otters stand laschains sü la plazza, (4) & ho dit ad els: Izẽ er uus in la mia uigna, & tuot aque chi es giüst uœlg eau der a uus. (5) Et aquels sun ieus. Et darchio es el ieu oura in tuorn las sis & 1930 las nuofhûras, & ho fat l'g sumgiaũt. (6) Et intuorn las ündesth el ieu oura, & ho acchiatô oters stand laschains, & ho dit ad els: Perche stês uus aqui tuot elg di laschains? (7) Et els dian ágli. Per che ch'üngiun nuns ho affinô. El dis ad els: Tirouia 1935

er uus in la mia uigna, & tuot aque chi es giüst
gniarês ad arschaiuer. (8) Mu cura che füt gnieu
saira, schi dis l'g patrun della uigna agli sieu pro-
chiüradur: clama l's lauurains, & do ad els la paia-
1940 glia, cumenziand da l's dauous infino als prüms. (9)
Mu cura che uennen aquels chi eran gnieus intuorn
l'ündesthæfla hura, schi arfschet scodün dels ün daner.
(10) Et gniant er l's prüms sch'haun els pissô, che
uœglian arschaiuer plü bgier, & er els, scodün ar-
1945 fschet ün daner. (11) Et hauiand afschieu, schi
bruntleuan els incunter l'g bab d'chiesa (12) dschant:
aquaist l's plü dauous, sun stôs üna sula hura in la
lauur, & tü hest, fat aquels inguêls à nus, chi hauain
purto l'g chiarg dalg di, & l'g chiod. (13) Mu el
1950 arespondiant ad üni dels, dis: Amich eau nun fatsth
gio â ti tœrt. Nun hest marchiantô cũ mè par ün
daner? (14) Prain aquè chi es tieu & tirauia.
Mu eau uœlg dêr ad aquaisti l'g plü dauous,
sco er à ti. (15) Nun pòs eau forza fer in mia
1955 aroba aque ch'eau uœlg? es forza l'g tes œilg mêl,
per che ch'eau sun bun? (16) Et uschia l's plü da-
uous uignen ad esser l's prüms, & l's prüms l's plü
dauous. Perche bgiers sun clamôs, mu pogs sun
scharnieus. (17) Et giand Iesus sü à Ierusalem, schi
1960 ho el sullet sü la uia, prais sur ün maun ses di-
scipuls, & dis ad els: (18) uhè nus giain sü a Ieru-
salem, & l'g filg delg hũ, uain do in maun dals
parzura dels sacerdots & scriuauns, & uignen alg cun-
danêr alla mort, (19) & l'g uignẽ alg dêr in maun

dels paiauns alg fêr sthgiamgiagier, & agiasthlêr, & 1965
crucifichier & ilg ters di uain el ad arisüstêr. (20)
Alhura es ieu tiers ella mãma dals filgs Zebedæi cun
ses filgs s'inclinand, & agragiand ün qualchiosa da
del. (21) Et el dis agli: che uuost tu? Et ella
dis agli: Dich che aquaists duos mês filgs sêzan ün 1970
dalg dret tieu maũ, & lioter dalg snister, aint ilg
tieu ariginam. (22) Mu arespondiant Iesus: Vus nu
sauais aque che uus aggragiais. Pudais baiuer la
bauranda ch'eau uing à baiuer, & gnir battagiôs cur
aque bataisam ch'eau uing à gnir battagiô? Els 1975
dian agli: nus pudain. (23) El dis ad els: Vus gnis
bain abaiuer la mia bauaranda. Et gnis batagiôs
cun aque bataisem ch'eau uing battagiô: mu ser da
mês drêt maun ù da mês snister maun, nun sto à
mi à dêr, dimperse uain à tuchier ad aquels, aquæls 1980
ch'elg es adatò da mes bab. (24) Et cura l's disth
hauettẽ udieu, schi se sthdegniaun els dels duos
frars. (25) Mu Iesus clamò els tiers se, et dis: Vus
sauais chels Signuors dels paiauns signuragien ad
els, & aquels, chi sun grands, adrouuan la pusaunza 1985
in aquels. (26) In aquella guisa nun daia esser
traunter uus, dimperse scodün quæl chi uuol duantêr
grand traunter uus, daia esser uos seruiaint: (27) Et
aquel chi uuol esser traũter uus l'g prüm, daia esser
uos famalg. (28) Vschia sco l'g filg delg hum nun 1990
es gnieu par che uigna à si seruieu, dimperse par
chel seruis, & par chel des la sia uita in spen-
drischũ par bgiers. (28) Et giand els our da Hie-

richo, schi es ieu ün grand pœuel dsieua el. (30)
1995 Et uhè duos orphs, quæls chi sezaiuen dspera la uia, hauiād udieu che Ihesus passèua allò très, schi haun è clamò, dschant: Signer filg da Dauid hegiast misericorgia d'nus. (31) Et la lieud l's arügnêuan, che dessen taschair. Mu els clamèuan pür
2000 plü fick, dschāt: hegiast misercorgia d'nus Signer filg da Dauid. (32) Et Iesus stet ferm & clamo aquels, & dis: che uulais ch'eau fatscha à uus? (33) Et dian agli: Signer che nos œilgs uignē auerds. (34) Et Iesus ho hagieu cumpaschiun dels,
2005 & ho tuchio lur œilgs, & bain bôd lur œilgs, haū arfschieu la uezüda, & els sun ieus dsieua el.

Annotatiuns.

Par inclijr aquaist chiapitel, schi s'daia sauair, che l'g di s'partiua in dudest huras in la Iudea cu-
2010 menziand sü la damaun üna, infina à dudesth da la not, sco huossa in Italia in quâl lœ Vn danêr. ualaiua intuorn oick crücers. Filgs Zebedei. eran Iohannes & Iacobus apostels. La bauaranda, & l'g bataisem. la paschiū et la mort.

2015 **Cap. XXI.**

(1) ET cura ch'els s'aprusmaùn à Ierusalem & füttten gnieus à Bethphagè alg munt de las uliuas. Alhura tramtet Iesus duos discipuls, (2) dschant ad els: Izen ilg chiastilg qual chi es incunter uus, &
2020 impestiaūt gnis ad acchiatêr üna esna arantêda, & ün

asnilg cun ella, la scharãtò & la mnêd à mi. (3) Et schi ünqualchiün disth ünqualchiosa à uus, schi dschè: l'g Signer n'ho bsüng da quaists, & adüntrat, uignen è a lascher ir aquels. (4) Mu aque es tuot duãtô, par che gnis cumplieu aque chi era sto dit, 2025
três l'g profet dschant: (5) Dschê ala figlia da Sion: Vhè tes araig uain à ti bandus, seziand sün üna êsna, & sün ün asnilg filg de la giumenta, (6) Et giand l's discipuls schi haun els fat da cho che Iesus hauaiua cumandò ad els. (7) Et mnaun l'esna 2030
& l'g asnilg, & matteten sur aquels uesckimainta, & aschauntaun el sün aquella. (8) Et bgiera lieud sternettẽ lur uesckimainta in la uia, & alchiüns taglieuan la ramma giu de la bostchia, & sternaiuen in la uia. (9) Et la lieud quæla chi passeua auaunt, 2035
& aquel la chi gniua dsieua, clameuan dschant; Hos ãna filg da Dauid, benedieu aquel chi uain in num dalg Signer. Hos anna ils hutischems. (10) Et siand antro in Iherusalem. schi s'amuentò sü tuotta la cittêd, dschand: chi es aquaist? (11) Mu 2040
la lieud dschaiuẽ: Aquaist es Iesus aquel profet da Nazareth da Galileę. (12) Et Iesus antro ilg taimpel da Dieu, & dsthchiascho oura tuot aquels chi uaindaiuen & cumpreuan aint ilg taimpel, & cupichio suot sura las maisas dals banchijrs, & las chiarêras 2045
da quels chi uendaiuen columbas. (13) Et dis ad els: E sto scrit: la mia chiesa daia gnir clamêda üna chiesa da l'uratiun. Mu uus hauais fat alonder oura üna fuora da saschins. (14) Et gietten tiers

2050 el ilg taimpel l's orphs, & l's zops & el guarit
aquels. (15) Et hauiand l's parzuras dels sacerdots,
& l's scriuauns, uîs las müraueglìusas chioses chel
hauaiua fat, & l's infauns clamant aint ilg taimpel,
& dschant: Hos anna agli filg da Dauid, schi sun
2055 els sthdegnos, (16) & haun dit agli: Odast tü che
aquaists dian? Et Iesus dis ad êls: Per che nun?
Nun hauais mêe lijt: our da la buochia dals infauns
& da quels chi tettan hæst adrizo lôd. (17) Et el
l's lascho allò, & giet oura della cittêd in Betha-
2060 niam, & ho aluscho allò. (18) Et la damaun tur-
nand in la cittêd, hauet el fàm. (19) Et hauiand
uîs ün bœsthc da figs in la uia, schi uen el tiers
aquel, & nun acchiatto ünguotta in aquel, oter
co la sula fœglia. Et dis agli: Aqui dsieua nu
2065 daia nascher üngiün früt da tè in æterna, &
adüntrat es schirouia l'g bœsthc da figs. (20) Et
hauiand uis aque l's discipuls, schi s'haun è sthmü-
rafgliôs, dschant: inchemœd l'g bœsthc da figs
adüntrat es sckio uia. (21) Mu arespondiant. Iesus
2070 dis ad els. Par l'g uaira ch'eau dich à uus, schi
uus hauais fè, & nun s'dubitæs, schi gnis brichia
sulamaing à fèr, aque chi es gratagio ad aquaisti
bœsthc da figs: dimperse er schi uus d'schais ad
aquaisti munt, t'lêua uia & t'bittat ilg mèr, schi uain
2075 è aduantêr. (22) Et tuottes chioses quælas che uus
gnis ad aggragiêr in l'uraciun craiand, gnis ad ar-
schaiuer. (23) Et cura chel uen ilg taimpel, schi
giettẽ uia tiers el, intaunt chel amussêua, l's parzu-

ras dals sacerdots, & l's seniours dalg pœuel, dschant:
cun che authoritæd fêst tü, aqnaistes chioses? Et 2080
chi ho do à ti aquaista authoritæd? (24) Mu are-
spondiant Iesus, dis 'ad els: Eau uœlg er eau dmā-
der uus üna chiosa, la quæla schi uus dschais à mi,
schi uœlg er eau dir à uus, cun che autoritæd
ch'eau fatsth aquaist, (25) L'g bataisem da Iohannis, 2085
innuonder era el, da schil ù our da la lieud? Et
els pisseuan in se suessa, dschant: schi nus dschain
el es da schil, schi uain el à dir à nus Par che
nu hauais dimê cret agli? (26) Et schi nus dschain
el es da la lieud, schi tmains l'g pœuel. Per che 2090
tuots tignen Iohānem per ün profet. (27) Et are-
spondiant à Iesu schi haun è dit: Nus nu sauain.
Et er el dis ad els: Ner eau uœlg dir à uus cun
che authoritæd ch'eau fatsth aquaistes chioses. (28)
Et che simpera à uus? Elg era ün hū, quęl chi 2095
hauaiua duos filgs, & giet tiers l'g prüm & dis:
uò huoz & lauûra in la mia uigna. (29) Mu aquel
arespondiant dis: eau nu uœlg: Et daspœia es el
sto arüflo & es ieu. (30) Et giand tiers lioter, ho
el dit l'g sumgiaunt. Et aquel arespōdiant ho dit: 2100
Eau signer, & nus es ieu. (31) Quęl da quaist duos
ho fàt aque che l'g bab ho uulieu? Et els dian
agli: l'g prüm. Et Iesus dis ad els: Par l'g uaira
ch'eau dich à uus che l's publichiauns & las pitta-
nauns, uaun auns cò uus ilg ariginam da Dieu. 2105
(32) Per che Iohannes es gnieu tiers uus par uia
da giüstia, & nū hauais cret agli, & l's publichiaūs

& las pittaunauns haun cret agli. Mu uus l'g hauiand uîs nun isthes alhura amuätôs alla arüflijnscha,
2110 che uus craiesses ad el. (33) ün otra sümaglia udi. Elg era ün hum bab d'chiesa, quæl chi ho implantô üna uigna, & ho fat üna saif dintuorn, & ho chiauô ün torchiel in aquella, et ho ędiflchio üna tuòr & l'ho affitteda uia à mers, & es trat dauẽd. (34) Et
2115 siand aprusmô l'g tijmp dals früts, schi ho el tramis ses famailgs tiers l's mêrs par che prandessen ses früts. (35) Et l's mêrs hauiand appiglio l's famailgs, schi haun els qualchiün battieu, qualchiün amazô, & qualchiün accrappô. (36) Et el ho darchio tramis
2120 oters famailgs, plü bgiers co l's prüms & els haun fat l'g sumgiaunt. (37) Et alla plü da uous ho el tramis ses filg tiers els, dschant: Els uignẽ ad arguardêr mês filg. (38) Et l's mêrs hauiand uis l'g filg, schi dschetten els traunter se: Aquaist es
2125 herteuel, gni et l'g amazain & dain d'maun la sia hierta. (39) Et l'g hauiand appiglio schi l'g bittaü els our de la uigna, & l'g amazaun. Cura dimê che l'g signer de la uigna uain à gnir, che uain el à fêr ad aquels mêrs? (41) Et els dian agli: siand
2130 els mêls, schi uain el melamang als appirätêr, & uain ad affitêr uia sia uigna ad oter mêrs, quæls chi uignen à dêr agli, sieu früt, in ses tijmps. (42) Iêsus dis ad els: hauais mê lijt in las scrittüras: La pedra quæla chi haun arfüdô aquels chi müreuä,
2135 aquella es d'uantêda ün chio delg chiantun. Aquaist es sto fat dalg signer, & aque es üna chiosa müraf-

gliusa in nos œilgs? (43) Par à què dich eau à uus, che uain à gnir prais l'g ariginam da dieu da uus, & uain àgnir dô als paiauns chi faun sieu früt. (44) Et quæl chi uain à tumêr sün 2140 aquella pêdra uain à s'arumper, mu sün aquæl che la pêdra uain à tumêr schi uain ella alg sputêr. (45) Et cura ch'els parzuras dels sacerdots & l's phariseers hauettẽ udieu las sias sumaglias, schi cũschettẽ è, ch'el haues dit aque da d'els. (46) 2145 Et scherchiand da metter agli maun, schi tmetten els l'g pœuel, par che elg salueuan sco ün prophet. (1) Et respondiand Iesus, darchio dis ad els tres sumaglies, & dis.

Annotatiuns. 2150

Giumẽta esna chi lauura. giument in münchia bisthc, chi lauura, Os anna. O signer fo me salf.

Cap. XXII.

(2) L'g ariginam celestiel es fat inguêl ad üni hũ araig, quel chi faschet nuotzes à ses filg, (3) & 2155 ho tramis oura ses famalgs che clamassen l's inuidôs à las nuotzes, & els nun uulaiuẽ gnir. (4) Et darchio ho el tramis oura oters famagls, dschãt, dschè: als inuidôs: uhè eau he appinnô mieu past, mes boufs & mia muaglia ingraschêda es amazêda, & es 2160 tuot appinò, gni à las nuotzes. (5) Mu els nu haũ assügno, & sun tiros uia, alchiüns in sia maria alchiün à la sia merchiãtia. (6) Et l's oters haũ artgnieu ses famalgs, et l's haiuãd ingiürgiôs schils

2165 haũ èamazôs. (7) mu cura chel'g araig hauet udieu à que, schi es el sto iro, et haniãd tramis ses exercits schi ho el amazô aquels humicidiêrs, & ho abrüscho lur cittêd. (8) Alhura oh el dit à ses famalgs. Las noutzes sũ appinêdas, mu aquels chi
2170 erãinuidôs, nũ erã dẽgs. (9) Izẽdimê sü l's pass da las uias, & taunts scho uus mê acchiatês, schi clamò alas nuotzes. (10) Et siãd ieus oura l's famagls sü las uias, schi haũ el araspô taũts sco els haũ acchiatô, bũs & mêls insêmel, & haũ implieu las nuozzes
2175 d'giasts. (11) Mu siãd ieuaint l'g araig paruair l's giaasts Et uezet allo ün hũquel chi nũ era uestieu cũ üna arassa danuotzes, (12) schidis el agli: amich inchemœd ist gnieu aint aqui, nũ hauiãd üna arassa da nuozes? Et aquel s'inmütit. (13) Alhura l'g
2180 araig dis als seruiains: L'g lio ses mauns & sês pês, & l'g mettè in las sckiurezzas daduôra innua chi uain ad esser grãd cridêr, & sthgrizchiêr da dains. (14) Per che bgiers sun clamôs, & puogs sun scharnieus. (15) Alhura tiraun uia l's pharisers, & fa-
2185 schetten cuselg, chels l'g cumpigliassen ilg plêd. (16) Et tramtettê oura tiers el lur discipuls cun l's Herodiauns, dschant: Maister nus sauain chė tü ist uræst, & amuossas la uia da dieu in la uardæt, ne hęst pisijr düngiun. Per che tü nun arguadast la
2190 persuna della lieud. (17) Dij dimè à nus, che t'impêra à ti? Es e licit à der l'g steaur agli Cæsari, ù nun? (18) Et hauiãd Iesus cunschieu lur malitzchia, schi dis el: hipocrits che m'apruæs uus, (19)

amussò à mi ün daner delg steaur.' Et els l'g spurschetten agli ün danêr. (20) Et el dis ad els: da 2195
chi es aquaista inmegina & inscriptiũ. (21) Et els dian agli: da Cæsaris. Alhura dis el ad els: Dæd dimê, aquellas chioses, schi sun da Cæsaris, à Cæsari, & aquellas chi sun da dieu, à dieu. (22) Et udiant aque, schi sun els schmürafglios & l'g hauiand lascho 2200
stêr schi sun els tiros uia. (23) In aquel dis uẽnèn tiers el l's Saducers, quæls chi dian che nu saia l'aresüstaunza, et l'g dumãdaũ, (24) dschant: Maister, Moses ho dit, schi ünqualchiün muora, nun hauiand infauns, che l'g frêr daia prender la muglier da quel, 2205
& chel astdaistda l'g sem agli sês frêr. (25) Et elg èran tiers nus set frars, & l'g prüm hauiand prais mugliêr es muort, & nun hauiand sem, ho lascho la sia muglier agli ses frêr, (26) sumgiaũtamang, l'g seguond, & l'g ters, infina alg settæuel. (27) Et 2210
alg plü dauous es muorta êr la duonna. (28) In la aresüstaũza dimê da quæl da quels set uain ella ad esser mugliêr. Per che tuots l'haun hagida aquella. (29) Mu arespondiant Iesus dis ad els: uus gias in errur, nun sauiand las scritüras, ne la uirtüd da dieu. 2215
Per che in l'aresüstaunza, nus fò amüstêd ne s'do à marid, dimperse è sun sco l's aungels da dieu in schil. (31) Mu taunt sco da l'argsüstaunza dals mors, nun hauais lijt aque chi es stô dit da dieu quæl chi disth: (32) Eau sun deus da Abrahã, & 2220
deus da Isaac, & deus da Iacob. Deus nun es dals mort, dimperse dals uifs. (33) Et cura che la lieud

hauetten udieu àque, schi sinsthnuiuen è della sia dutrina. (34) Mu cura l's phariseers hauetten udieu
2225 chel haues azuglio la buochia a l's saduceers, schi gnitten els insemmel, (25) & ün da dels, quæl chi êra ün schert ductur della lescha, dumandò el, l'g appruant & dschant: (36) Maister quæls es l'g grand cumãdamaint in la lescha. (37) Iesus dis: Ama l'g
2230 signer tieu dieu, cũ tuot tieu cour, cun tuotta la tia horma, & cun tuot tieu sentimaint. (38) Aquaist es l'g prüm & l'g grand cumandamaint. (39) Et l'g seguond es er sumgiaunt ad aquaist: ama tes prossem inguæl sco te duessa. (40) In aquaists duos cumã-
2235 damains, sto tuotta la lescha & l's profets. (41) Mu siand araspôs l's phariseers, schi dumandò Iesus els, (42) dschant: Che simpêra da Christo da chi es el filg? Et dian agli: da Dauid. (43) Et el disth ad els: In che mœd dimê, Dauid clamma aquel ilg
2240 spiert, Signer: dschant? (44) l'g signer ho dit agli mieu signer, sêza dalg mieu dretmaun, infina ch'eau met tes inmichs üna suppia da tês pês? (45) Schi dimê Dauid clamma aquel l'g signer, schi inchemœd es el ses filg? (46) Et üngiün nun pudaiua agli
2245 aresponder alchiüna chiosa. Ne üngiün da que di inuia l'g astckio dumander plü.

Annotatiuns.

Exercits. Chiam da lieud du guerra. Inscriptiun. la lettra scritta sü l's danêrs. Linmegina. la fiüra
2250 stampeda sü l's danèrs.

Cap. XXIII.

(1) ALhura Iesus ho falsô agli pœuel & à ses discipuls, (2) dschant: aint in la chiadrea da Moysi sezan l's scriuauns & l's phariseers. (3) Tuottas aquellas chioses dimé che dumandan à uus da saluêr, saluò & faschè, mu suainter lour houres nu daias fêr, per che els dian & nun faun. (4) Per che els lian grêfs fasths & fadius da purtêr, & l's chiargẽ sü las spedlas della lieud, mu els nu l's uœgliàn pür amuantêr cun lur daint. (5) Et tuottas las lour houres faun els sün aquè, che uignen uaises della lieud. Per che chels sthlargien oura our eeglas della algurdaunza, & faun grands l's huors da lur mantels. (6) Et aman da seir sü summa maisa cura che s'fo pasts, & da seir ilg prüm lœ ils cuscilgs, (7) & l's salüds in las plazas, & da gnîr clamôs della lieud maister. (8) Mu uus nun daias gio gnir clamôs rabbi, per che ün sul es uos maister. cun num Christus, & uus tuots isthes frars, (9) Et nun daias à uus clamêr ün bab in terra, perche ün sul es uos bab, quæl chi es in schil. (10) Ne gni clamôs maisters, per che ün sul es uos maister, cun num Christus. (11) Quęl chi es l'g plü grand d'uus, daia esser uos seruaint. (12) Et aquel chi uain à s'aduzêr, uain à gnîr abassô, & aquel chi uain à s'abbassêr, uain à gnir aduzô, (13) Mu uae à uus scriuauns & phariseers hipocrits, perche che uus ser rês l'g ariginam dalg schil anuāt alla lĩeud, per che uus nun antrês aint, schi nu laschês er antrêr aint

2255 2260 2265 2270 2275

2280 aquels chi uignen. (14) Væ à uus scriuauns & phariseers hijpocrits, perche uus magliês las chiesas de las uaidguas, suot cuuerta da lungia uraciun, & parmur da què, gnis à gnir plü grêf chiastiôs. (15) Væ à uus scriuauns, & phariseers hijpocrits, perche che
2285 uus giais intuorn per l'g mer & per la terra per fêr ün proselyt, & cura chel es fat, schi faschais uus aquel, ün filg da la gehennæ l'g dubel plü co che uus nun isches. (16) Vę a uus guides da d'orphs per che che uus dschais: Scodün quæl chi giüra
2290 per l'g taimpel, aquè nũ es ünguotta, mu aquel chi giura par l'g ôr delg taimpel, aquel es çulpaunt. (17) Nars & orphs. Quæl es mêr, l'g ôr, ù l'g taimpel, quæl chi fo sænc l'g ôr? (18) Et scodün quæl chi giüra per l'g hutêr, aque nun es ünguotta,
2295 mu scodün quæl chi giüra per l'g dun quęl chi es sur aquel, aquel es es culpaunt. (19) Nars & orphs. Quæl es mêr, l'g dun ù l'g hutêr, quæl chi fo sænc l'g dun? (20) Quæl dimê giüra per l'g hutêr, giüra per el prœpi & tuot aque chi es sün èl. (21) Et
2300 quęl chi giüra per l'g taimpel, giüra per el, & par aquel chi æfda in el prœpi. (22) Et quæl chi giüra per l'g schil, giura per l'g thrũ da dieu, & per aquel chi sêza sün el. (23) Væ à uus scriuauns & phariseers hijpocrits per che uus disthmês la muntaneza,
2305 & l'g aneth, & l'g sem d'pulijk, & hauais lascho stêr la chioses plü d'impurtaunza da la lescha, l'g giüdici, & la misericorgia, & la fê. Aquaistes chioses s'astuaiuen fêr, & aquella nun lascher. (24) Guides

da d'orphs, chi arguardês ün müchiet, & trauundais
ün chiamêl. (25) Væ à uus scriuauns & phariseers 2310
hijpocrits, quæls chi natagiês la part da duora delg
bachier & da la bêsla, mu aint dadains sun è plains
d'arob & d'strashuorden. (26) Phariseers orphs na-
tagiò auuant aque chi es aint da dains l'g bacchier
et da la bêsla, par ch'er las pârs da doura uignẽ 2315
nettas. (27) Vę à uus seruiās et phariseers hijpo-
crits, per che che uus sumgiês las sepulturas im-
blanchidas, quælas our da doura peran bain bellas,
mu aint dadains sun ellas plainas, d'ossa da morts,
& dimünchia brudgiüng. (28) Vschia er uus da 2320
d'our uard parais bain alla lieud giüsts, mu aint da
daint isches plains d'fusdæd, & d'chiatiuiergia. (29)
Væ à uus scriuauns & phariseers hypocrijts, quæls
chi ædifichiês las sepultüras dals profêts, & urdanês
sü l's mulimains dals giüsts, (30) & dschais: schi 2325
nus füssen stōs delg tijmp da nos babuns, schi nun
füssens stōs lur cumpagniuns ilg saung dals prophêts.
(31) Et in aquella guisa isches testimuniaunza à uus
suessa, che uus saias filgs da quels chi haun amazo
l's prophets. (32) Et uus implîs bain l'imzüra da 2330
uos babuns. (33) Serpains, ginüra da uermas, in
chemœd pudais uus amütscher uia l'g gilidici delg
fœ æternel? (34) Et par aque uhè eau tramet tiers
uus profèts, & sabbis, & scriuauns: & uerquāts dels
gnîs ad amazêr, & à cruzifichier, & da quels alchiüns 2335
gnîs à batter in las uossas synagogas, & gnîs à l's
perseguitêr da citêd in cittêd, (35) par che uigna

sur uus tuot l'g saung giüst, quæl chi es spaunns
sur terra, da l'g saung da l'g giüst Abel, infina alg
2340 saung da Zachariæ filg da Barachiæ, quæl che uus
hauais amazo traunter l'g taimpel & l'g hutêr. (36)
Par l'g uaira ch'eaũ dich è uus, che tutes aquaistes
chioses uignen à gnir sur aquaista generaciun. (37)
Hierusalẽ, Hierusalem, quæla chi amazas l's prophets,
2345 & accrappas aquels, chi sun tramis tiers te: quantas
uuotes hæ eau uulieu araspêr tês infauns, sco üna
giaglina araspa ses pulschains suot sias las, & nun
hauais uulieu? (38) Vhè uossa chiesa uain à gnir
lascheda uaschijna. (39) Per che eaua dich à uus,
2350 che à qui dsieua nu gnis mia am uair, infina che
uus gnis à dir: Benedet saia aquel chi uain in num
delg signer.

Annotatiuns.

In la chiadrea da Moysi, a que era l'g siz, inua
2355 chi sezaiuen aquels chi ligiauen la lescha da Moisis.
Las ceglas della algurdaũza. eran ceglas missas sü
la lur uesckimainta par üna pũpa, sún aquêlas steuan
scrits l's anumãdamains de la lescha, quælas ceglas
hauaiuen num: Philacteria. Rabbi uuol dir maister,
2360 Proselijt, es ün pelegrin ù fullastijr. Quæl che l's
phariseers hauaiuen cuuiert in la lescha da Moise.
Gehenna, uain inclijt par l'g fœ æternel. thron. siz.
Muntancza & Aneth, sun schertas heruas da pochia
ualüta. Müchet, es inmünchia uermet, quæl chi
2365 hoêlas, & inmünchia pitshna musckietta, & aqui sin-

cligia fê stima d'üna pitsthna chiosa, & nun assügnier
üna granda da d'importaunza. da uermas, ù uiperas,
qualas sun l's plü nosths serpains plains d'tœßi.

Cap. XXIV.

(1) ET siand ieu oura Iesus schi s'partiua el 2370
delg taimpel & ses discipuls sun ieus tiers el, par
amusser agli las müraglies delg taimpel. (2) Mu
Iesus ho dit ad els: Nun uezais uus forza aquaist
tuot? Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che nun uain
à gnîr lascho aqui pêdra sur pedra, chi nu uigna 2375
aruineda giu, (3) et seziand el ilg munt da las oliuas,
schi gietten tiers el segrettamāg l's discipuls, dschant:
Dij à uus, cura uignen aquàistas chiosas ad esser?
Et che insaina es da la tia uegnüda, & da la fin
dalg muond? (4) Et respondiant Iesus, dis ad els: 2380
Guardo che alchiün nu surmaina uus, (5) Per che
bgiers uignen à gnîr in mieu num, dschant: Eau
sun Christus, & uignẽ à surmnêr bgiers. (6) Et
uus gnis ad udir guerras, & rimuors da guerras,
guardo che uus nu si cuntuorblas. Per che aquaistas 2385
chioses stouuan tuottes duantêr, Mu è nun es aun-
chia la fin. (7) Mu è uignen as aluêr sü pœuel in-
cũter pœuel, & ariginam incunter ariginam, & uignen
ad esser glandas, & chialastrias, et terras strimblas
in inmünchia lœ. (8) Mu aquaistas chioses sun tu- 2390
ottes cumanzamaint da las duluors. (9) Alhura
uignen è à der uus ilg martoiri, & ad amazêr
uus, & gnis ad esser mêluulgieus à tuottels

pœuels parmur da mieu num. (10) Et alhura uignẽ
2395 bgiers ad indürêr uffaises, & liün lioter uignen à
s'tradîr traunter pêr. (11) Et uignen à ster sü bgiers
fôs profets, & uignen à surmnêr bgiers. (12) Et
per che la chiatiuiergia uain ad esser abundaunta,
schi uain la chiaritæd da bgiers à s'arsthfradêr.
2400 (13) Mu aquel chi uain à la dürêr oura infina a la
fin, aquel uain ad esser falf. (15) Et aquaist euan-
geli delg ariginam uain à gnir predgio per tuottelg
muond, in testimuniaũza à tuottels paiauns, & alhura
uain à gnir la fin. (15) Cura dime uus gnis à uair
2405 la abominatiun della ruina, quæla chi es ditta da
Daniel profet, stand ilg lœ sænt, chi ligia, daia in-
clijr. (16) Alhura aquels chi sũ in la Iudea, daiã
fügir ils muns, (17) & aquel chi es sün tet, nu uigne
giu, par prender qualchiosa our da la siä chiesa,
2410 (18) & aquel chi es in la cutüra, nu tuorna aint par
prender sia uesckimainta. (19) Et uæ allas pur-
tauntas & ad aquellas chi daun tetta in aquels dijs.
(20) Mu urò che uossa fügia nun duainta ilg in-
uiern, ne ilg sabath. (21) Per che è uain ad esser
2415 üna granda paschiun, che talla nun es stêda dalg
cumanzamaint dalg muond infina ad aquaist tijmp,
uè uain er ad esser. (22) Et upœia che aquels dijs
nũ füssen stôs scurtôs, schi nun duantas salua tuta
la chiarn, dinperse parmur dals elets uignen scurtôs
2420 aquels dijs. (23) Alhura schi ünqualchiün disth à
uus: uhè aqui Christus, ù aschò, schi nu craiè.
(24) Perche è uignen à s'aluêr sü d'fuoschrifts, &

fuos profêts, & uignen à fêr isainas grandas, & miraculs, da sort che uignen mnôs in errur er l's elets schi possibel füs. (25) Vhè eau s'hæ asappiantô 2425
oura auaunt. (26) Par aque schi dian à uus: uhè el es ilg deserd, schi nun izen oura, uhè el es ils lous segrets. schi nu craiê. (27) Per che sco la linscherna uaiñ delg oriant, & pera infina alg occidaint, uschia uain ad esser la uegnüda dalg filg delg hũ. (28) 2430
Per che inua chi uain ad esser l'g chiastœr allô uignen er à s'arasper las eaulas. (29) Et im pestiaũt dsieua la tribulatiũ de quaists dijs, uain l'g sullailg à s'insckiürir, & la liüna à nu der sia liüsth, & las stailas à cruder giu da schil, & las uirtüds 2435
dals schils à s'amuentêr. (30) Et alhura uain à parair in schil l'isaina dalg filg delg hum, & alhura uignen à fer mêl uiers tuottas generaciuns della terra, & uignen à uair l'g filg delg hum gniãd in las nüflas dalg schil cun pusaunza & cũ bgierra 2440
glœrgia. (31) Et uain à trametter -ses aungels cun üna granda uusth de la tüba, & uignen ad araspêr ses elets da las quater oras, da summa l's schils giu infin ad ima lur terms. (32) Giu delg bœschk d'figs imprãdè üna sumaglia: cura che l'g sieu aram 2445
es gio tender, & sia fœglia es bittêda oura, schi sauais uus che la stêd es prosma. (33) Vschia er uus cura che uus gnis à uair aquaistes chioses tuottes, schi sauè che uain ad esser ardaint sü las portas. (34) Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che 2450
nun uain à passer aquaista etæd infina tuottas aquais-

tas chioses nu sun duantedas. (35) L'g schil & la terra uignen bain à passer uia. (36) Mu da quel di & da quella hura, nu sò üngiün, niaunchia l's
2455 aungels, dals schils, arsaluo mês bab sul. (37) Dimperse sco elg eran l's dijs da Noe, uschia uain er ad esser la uegnüda dalg filg delg hum. (38) Per che sco ils dijs chi eran auaunt l'g dilüui, eran chi mangiauen, & bauaiuen, & chi s'mamarideuan, &
2460 dêuan à marîd, infina ad aquel di che Noe antrò in l'archia, (39) & nun haun fanieu infina che uen l'g dilüui, & pigliô tuots, uschia uain ad esser er la uegnüda dalg filg delg hum. (40) Alhura uignen ad esser duos sü la cutüra, lün uain à gnir prais,
2465 & loter à gnir laschô. (41) Duos quælas chi muollàn in ün mulin, lüna uain à gnir praisa, & lotra à gnir lascheda. (42) Vagliò dimè, perche, che uus nu sauais quæla hura che uos signer uain à gnir. (43) Et aquè daias sauair, per che schi l'g bab
2470 d'chiesa haues sauieu à che hura l'g ledar füs sto gieu schi haues el uagliô, & nun haues lascho furêr aint la sia chiesa. (44) Par aque er uus saias appinnôs, per che l'g filg delg hum uain gniand in aquella hura, quæla che uus nu pissæs. (45) Chi es
2475 aquel famelg d'fè, & uez, quæl che l'g signer, ho mis sur sia famaglia chel l's detta da mangier in sia saschun? (46) Bio es aquel famalg, quæl cura che l'g sieu signer uain, chel uain alg acchiatêr faschiand in aquella guisa. (47) Par l'g uaira ch'eau
2480 dich à uus, per che el uain alg metter sur tuotta

sia aroba. (48) Mu schi quêl famalg mêl, uain à
dir in ses cour, mês signer uain ad intardêr da gnir,
(49) & cumainza à batter l's oters famalgs, & taunt
plü à magliêr & à baiuer cun l's auriars, (50) schi
uain à gnir l'g signer da quel famalg sün aquel di 2485
chel nu l'g aspettêua, & in aquella hura chel nun
sauaiua, (51) & uain à tagliêr aquel in pezzas, &
metter la part da quel cun l's hijpocrits, & allò uain
ad esser grand plaunt & schgrizchier da dains.

Annotatiuns. 2490

Abominaciun, es üna chiosa horibla, da tmair
& da spladîr, sco dir: üna schgrischur. üna didisth-
gracia.

Cap. XXV.

(1) ALhura l'g ariginā dalg schil uain ad esser 2495
inguel, à disth giuuinschellas, las quelas haun prais
lur aumpullas, & sun idas oura incunter agli spus.
(2) Et las schinc da quellas eran narras, & schinc
eran sabgias. (3) Aquellas chi êrā narras, hauiād
prais lur aumpullas, nū hauaiuen prais cū ellas œli. 2500
(4) Mu las sabgias hauaiuē prais cun ellas œli ils
lur uaschels, cun les aūpullas insemmel. (5) Mu
intardant l'g spus, schi hauetten è tuottes sœn &
haū durmieu. (6) Et fiand meza nòt, schi es è
gnieu clamô: uhè l'g spus uain, izē oura agli in- 2505
cūter. (7) Alhura sun è aluedas sü tuottes aquellas
giuuinschellas, (8) & haun dit allas sabgias: dêd à

nus da uos œli per che nossas aumpullas s'astüzen. (9) Mu las sabgias haun arespondieu, dschant: Nà
2510 par üngiüna uia, par che, che uus ne er nus hauessen auuonda, bain auns izen tiers aquels chi uendan, & cumprò à uus suessa. (10) Et intaunt che gietten à cumprêr, schi uen l'g spus, & aquellas chi eran pardertas, antraun cun el aint in las nozzes, & la
2515 porta es sarrêda. (11) Et alhura dsieua uennen er las otras giuuinschellas, dschant: Signer signer, eura à nus. (12) Mu el arespondiant dis: Par l'g uaira ch'eau dich à uus ch'eau nu cugnioustħ uus. (13) Et in aquella guisa uagliò perche uus nun sauais
2520 ne l'g di, ne l'hura in aquela l'g filg delg hum uain à gnir. (14) Per che sco ün schert hum quæl chi uuliand îr in uiedi, ho clamô ses famalgs & l's ho do la sia aroba. (15) Et ad aquaisti det el bain schinc talens, & ad ün oter duos, & ad ün oter ün
2525 & à scodüni suainter sia ægna pusaunza, & impestiaunt es el tiro uia. Et es tirouia (16) aquel chi hauaiua arfschieu schinc talens & ho fat merchiantia cun aquels, & ho auanzo oters schinc talens. (17) Sumgiauntamang er aquel chi hauaiua arfschien duos,
2530 ho guadagnô er duos oters. (18) Mu aquel chi ho arfschieu ün, tirâd uia schi l'g ho el asutarô, & ho azuppo l's danêrs da ses signer. (19) Et dsieua bgier tijmp uen l'g signer da quels famailgs, & faschet araschun cun els. (20) Et gniand no tiers,
2535 aquel chi hauaiua arfschieu schinc talens schi purtol er schinc oters talens, dschant: Signer tü hæs dô

â mi. schinc talens, uhè à qui er oters schinc talens, quæls ch'eau hæ aguadagnô cun aquels. (21) Et l'g sieu signer dis agli: E sto bain bun famelg & fidêl, sur puochia chiosa ist tü sto fidel, eau uœlg 2540 metter tè sur bgier. aintra in l'algrezchia da tieu signer. (22) Et gniand no tiers er aquèl chi hauaiua arfschieu duos talẽs, uhè. à qui er duos oters quęls che èau hæ aguadagno cũ aquels. (23) Et l'g signer dis agli: E sto bain bũ famalg & fidel, sur poick ist 2545 sto fidel, eau uœlg metter te sür bgier, aintra illa algrezchia da tieu figner. (24) Mu gniand notiers, er aquel chi hauaiua arfschieu dick ün talent, dis: Signer eau cunschaiua te, che tü ist ün hum dür, chi schunchias innua che tü nun hæst semnô, & ara- 2550 spast innua che tü nun hæs spaũs (25) & eau hæ tmieu & sun ieu & hæ azuppô tieu talent suot terra. Et uhè à qui aque chi es tieu. (26) Et arespondiant ses signer, dis agli: Mel famalg & paiuer, tü sauaiuas ch'eau schunck innua ch'eau nun hæ semnô, 2555 & arasp innua ch'eau nun hæ spauns. (27) Schi bsügnieuast tü dimê der mês daners als banchijrs, & cura ch'eau füs gnieu schi hauess eau arfschieu aque chi era mieu cun üsüra. (28) Et uschia prandè da del l'g talaint & l'g dêd ad aquegli chi 2560 ho dijsth talains. (29) Per che à scodüni chi ho uain è do, & uain ad hauair abundaunza. Et aquel chi nun ho, uain er prais da-del aque ch'el ho. (30) Mu l'g dasüttel famalg bittò aint in las sckiürezzas da doura, allò uain ad esser ün crider & 2565

sthgrizchier da dains. (31) Et cura che uain à gnir l'g filg delg hum in sia glœrgia, & tuots sænx aungels cun el, alhura uain el à sêr sülg siz della sia
2570 glœrgia, (32) & uignen à gnir araspôs auuant els tuots l's pouels, & uain à zaurêr aquels oters our dals oters, da co chi zeura l'g pastur las nuorsas our dals buocks, (33) & uain à metter las nuorsas da ses dret maun, & l's buocks dalg snister. (34)
2575 Alhura uain à dir l'g araig ad aquels chi uignen ad esser agli dalg dret maun: Gni uus benedets da mes bab, & possidè l'g ariginam pardert à uus delg cummanzamaint delg muond inno.. (35) Per che eau hæ hagieu fam & hauais ami do da mangiêr.
2580 Eau hæ hagieu sait & hauais à mi do da baiuer. Eau era fullastijr & m'hauais araspo aint. (36) Eau era amalô & m'hauais uistdô. Eau era in praschun & isches gnieus tiers mè. (37) Alhura arespuonden agli l'g giüsts, dschant: Signer cura hauains uis tè
2585 chi hauaiuas fam, & t'hauain apaschantô, ù cura hauiand sait t'hauains do baiuer? (38) Mu cura t'hauains uis te fullastijr, & te hauains araspo, ù nüt, t'hauains uestieu tè, (39) û cura t'hauains uîs amallô, ù in praschun, & ischen gnieus tiers tè?
2590 (40) & arespondiant l'g araig, uain à dir ad els: Par l'g uaira dich eau à uus, taunt sco uus hauais fat ad üni l'g plü pitschen d'aquaists mês frars, schi hauais fat à mi. (41) Alhura uain el à dîr er ad aquels chi uignen ad esser dalg snister maun:
2595 S'parti our da me maledets ilg fœ æternel, quæl chi

es appinnô agli diauel, & à ses aungels. (42) Per che eau hæ hagieu fam, & nun hauais do à mi da mangiêr. Eau hæ hagieu sait, & nun hauais do à mi da baiuer. (43) Eau era fulastijr, & nun m'hauais araspo aint. Nüd, & nun m'hauais uestieu. Eau era 2600 amallo & in praschun, & nun m'hauais uischdô. (44) Alhura uignen ad arespuõder agli er aquels, dschãt: Signer cura hauains uîs te chi hauaiuas fam, ù sait, ù fullastijr, ù nüd, ù amallô ù in praschun, & nun hauain seruieu à ti? (45) Alhura uain el ad aresponder ad els, 2605 dschant: Par l'g uaira ch'eau dich à uus, taunt sco uus nun hauais fat ad üni dals plü pitschens d'aquaists, schi nun hauais fat er à mi. (46) Et aquaists uignen ad ir in la paina æterna, è l's giüsts in la uitta æterna.

Annotatiuns. 2610

Talent es üna glijfra grãda da bgierra ualüta sco sü zura es dit ils 18, ca.

Cap. XXVI.

(1) ET es d'uantô che dsieua che Iesus hauet cumplieu tuots aquaists plêds, schi dis el à ses dis- 2615 cipuls: (2) uus sauais che dsieua duos dijs s'fò la paschqua, & l'g filg delg hum uain à gnir tradieu par gnir crucifichio. (3) Alhura sũ araspôs l's parzuras dels sacerdots, & l's scriuaũs, & l's seniours delg pœuel, in la cuort, dalg parzura dels sacerdots, 2620 quæl chi s'anumneua Caiapha, (4) & fatschetten cuselg, co chels cun ingian pigliassen Iesum, & l'g

amazassen. (5) Et dschaiuen: Brichia sülg di da
la festa par che nun duainta arimur ilg pœuel. (6)
2625 Mu siãd Iesus in Bethania in chiesa da Simonis
alurus, (7) schi uen tiers el üna duonna quęla chi
hauaiua una büsthcla d'ün hüt precius, & spãdet
aquel sün chio ad el chi sezaiua. (8) Et ueziand
aquè l's discipuls schi sun els schdegnôs, dschant à
2630 che parpüst es fat aquaiste persa? (9) Perche aquaist
hüt s'haues pudieu uender par bgier, & gnir do à
pouuers. (10) Mu hauiãd sauieu à que Iesus, chi
dis el ad els: Che isches agrauadisths à la duonna.
(11) Per che ella ho fat üna bũa houra uia à me.
2635 (12) Par che uus hauais saimper l's pouuers cũ uus,
mu me nu hauais uus saimper. Per che aque hüt
che aquaista ho mis sun mieu chiœrp, ho ella fat
par seppulijr me. (13) Par l'g uaira ch'eau dich à
uus, che in scodün lœ innua chi uain à gnir pred-
2640 giô aquaist euãgeli in tuott elg muõd, schi uain er
aquaist che aquaista ho fat, à gnir araschũô in sia
memœrgia. (14) Alhura es tirouia ün dels dudesth,
quęl chi hauaiua nũ, Iudas Iscariotes tiers l's par-
zura dals sacerdots, (15) & dis ad els: che m'uulais
2645 dêr ch'eau si l'g uœlg der aint in maun? Et els
l'g imprumtetten trenta daners. (16) Et dalonder
inuia scherchieua el l'etta delg tradir. (17) Et ilg
prüm di dels azijms gietten l's discipuls tiers Iesum.
dschant agli. Innua uuost tü che nus apênen à ti
2650 par mangier la pasthqua? (18) Mu el dis: Izen in
la cittêd, tiers ün schert hum, & dschè agli: l'g

maister. disth, mieu tijmp es ardaint, eau uœlg fêr
tiers tè la pasthqua cun mes disciputs. (19) Et l's
disciputs faschetten da co che Iesus hauet ad els
hurdano. (20) Et siand gnieu saira, schi sezaiua el 2655
à maisa cu l's dudesth, & mangiand els, schi dis el:
Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che ün d'uus uain
am tradir. (22) Et els sun fick cunturblôs, & cumen-
zaun scodün dels à dir: sun forza eau signer. (23)
Mu el arespondiant, dis: Aquèl chi ho intanschieu 2660
cun me l'g paun in la besla, aquel uain am tradîr.
(24) L'g filg, delg hum uain bain ad ir, da co chi
es scrit da del. Mu uæ agli hum tres aquæl che
l'g filg delg hũ uain tradieu. Elg era bœn agli, schi
aquel hum nu füs sto naschieu. (25) Et arespon- 2665
diant Iudas, quæl chi l'g tradit, dis: Sun forza eau
rabbi? Et el dis agli: tü l'g hęs dit. (26) Et man
mangiand els, schi prandet Iesus l'g paun: & hauiand
dit gracias, schi l'g arumpet el, & l'g det à sês dis-
cipuls, & dis: Prandè & mangiò, aquaîst es mieu 2670
chiœrp. (27) Et hauiand prais l'g bachier, & dit
gracias, schi det el ad els: dschant: Bauè our da
quaist tuots. (28) Per che aquaîst es mieu saung, quæl
chi es dalg nuof testamaint, quæl chi uain spauns par
bgiers in aremischiun dals pchiôs. (29) Mu eau dich 2675
à uus, che aqui dsieua ch'eau nun uing à baiuer da
quaist früt della uigna, infina ad aquel di, cura ch'eau
uing à baiuer cun uus aquel nuof ilg ariginam da
mês bab. (30) Et cura ch'els hauetten chiantô l'g
psalm, chi gietten è oura ilg munt de las uliuas. 2680

(31) Alhura dis ad els Iesus: Vus tuots gnis ad hauair sckiandel par mia chiaschun, in aquaista nòt. Perche è sto scrit: Eau uing à batter l'g pastur, & las nuorsas delg trœp uignen à sarasêr. (32) Mu
2685 dsieua ch'eau uing ad arsüstêr schi uœlg eau passer auuant à uus in Galilea. (33) Et arespondiant Petrus, dis agli: Mu schi bain tuots uignen ad hauair sckiandel par tia chiaschun, imperscho eau mê nu uœlg hauair sckiandel. (34) Et Iesus diś agi: Par l'g
2690 uaira ch'eau dich à ti, che in aquaista not, auns co che l'g gial uain à chiantêr schi uainst tü trais uuotes am sthnaier. (35) Mu Petrus dis agli: Et schi bain fasches bsüng ch'eau muris cun tè schi nun t'uœlg eau sthnaier. Sumgiauntitamāg dissen er tuots
2695 discipuls. (36) Alhura uen Iesus cun els in üna maria, quæla, chi ho num Gethsemane, & dis als discipuls: Sezè à qui infina à taunt ch'eau giaia aschò ad urêr. (37) Et hauiand prais cun el Petro & duos filgs da Zebedei, schi cumenzo el as cun-
2700 turblêr & agnir agli inguoscha. (38) Alhura dis ad els Iesus: La mia horma es gramezchiusa infina alla mort, arumagnè à qui & uagliò cun mè. (39) Et siand passô un pô plü inauaunt, schi crudolgiu sün sia fatscha, urant & dschant: bab mes schi pos-
2705 sibel es, schi passa uia aquaist chialisth damè, imperscho brichia sco uœlg eau, dimperse sco tü uous. (40) Et uen tiers l's discipuls, & acchiattò els chi durmiuan, & dis à Peto: in aquaista guisa nun hauais pudieu uagliêr cun mè üna sula hura?

(41) Vagliò & urô per che uus nun aintrès ilg àt- 2710
tantamaint. L'g spiert es bain praist, mu la chiarn
es flaifla. (42) Darchio es el tirouia üna otra uuota,
& uro, dschāt: Bab mes schi aquaist bachier nun
po passêr uia da me, upœia ch'eau baiua aquel
schi duainta la tia uœglia. (43) Et uen & acchiattò 2715
els darchio durmiaint. Per che lur œilgs eran ag-
grauôs. (44) Et l's lascho stêr, & tiro darchio uia,
& uro la terza uuota dschantà que prœpi pled.
(45) Alhura uen el tiers ses discipuls, & dis ad els:
Durmi huossa & pussò. Vhè l'hura es aprusmêda, 2720
& l'g filg delg hum uain dô in mauns dels pchia-
duors. (46) Stêd sü & giaun, uhè el es aprusmô
aquel chim tradescha. (47) Et aunchio ch'el fafleua,
uhè Iudas ün dalg inumber dals dudesth uẽ, & cun
el ün grand pœuel cun spêdas & guafens, trāmis 2725
dals parzuras dels sacerdots & dals seniours delg
pœuel. (48) Et aquel chi l'g tradiua, det ad els ün
signêl, dschant: aquèl ch'eau uing à bütscher, aquel
es è, tgnè aquel. (49) & adüntrat giand uia tiers
Iesu dis: salüdo saiest tü maister. Et l'g bütscho. 2730
(50) Et Iesus dis agli: Amich ache fêr ist aqui?
Alhura uennen è no tiers, & chiaschaũ maun in
Iesum, & l'g appigliaun. (51) Et uhè ün da quels
chi êran cun Iesu, standiant oura sieu maun, schi
tras el sia spêda, & battand l'g famalg dalg parzura 2735
dels sacerdots, schi schüchio el giu l'uraglia da
quèl. (52) Alhura Iesus dis agli: tuorna tia spêda
in sieu lœ. Per che tuots à quels chi uignen à

prender la spéda, cun cun spêda uignen à prir.
2740 (53) Nu paisest tü ch'eau possa huossa aruêr mes
bab, & el gnis à dêr à mi plü co dudesth legiūs
d'angels? (54) In che mœd dimê, gnissen cumplieu
las scritüras, ch'uschia es è bsüng chi duainta. (55)
In aquella hura dis Iesus agli pœuel: sco ad appi-
2745 glier ün saschin isthes ieus oura cū spedas & guaf-
fens ad appiglier me: & inmünchia di sezaiua eau
tiers uus, amussiand ilg taimpel, et nū m'hauais
appigliô? (56) Mu aquaist es tuot d'uantô, par che
uigne cumplieu las scritüras dals profets. Alhura l's
2750 discipuls l'g hauiād tuots abandunô, fügitten. (57)
Et aquels hauiād prais Iesum l'g mnaū ad Caipham
parzura dals sacerdots innua che l's schriuauns, &
seniours eran gnieus insemmel. (58) Et Petrus giaua
dsieua el da lœnsth, infina alla cuort delg parzura
2755 dels sacerdots. Mu siand ieu aint dadains schi se-
zaiuel cun l's seruians, par uair la fin. (59) Et l's
parzuras dels sacerdots, & l's seniours & tuot l'g
cusselg scherchieuan fuossa testimuniaunza incunter
Iesum, par l'g metter alla mort, (60) & nun acchia-
2760 teuan, & siand er gnieus no tiers bgierras fuossas
pardütas, schi nun acchiateuan els. Et â la plü da-
uous uēnē duos fuosas pardüttas, (61) et dschettē:
Aquaist ho dit: Eau pòs aruinêr l'g taimpel da dieu,
& in trais dis ædifichier aquel. (62) Et l'g parzura
2765 dels sacerdots aluo sü, & dis agli: Nu arespuondes
ünguotta? Par che aquaists diā testimuniaunza in-
cūter te? (63) Mu Iesus taschaiua. Et arespondiant

l'g parzura dels sacerdots dis agli: Eau scongiür te par l'g uiuaint dieu, che tü dias à nus, schi tü ist Christus filg da Dieu. (64) Et Iesus dis agli: tü 2770 hæs dit. Imperscho dich eau à uus, che à qui dsieua gnis à uair l'g filg delg hum seziand dalg dret maun della uirtüd, & gniand in las nüflas delg schil. (65) Alhura l'g parzura dels sacerdots dstramô la sia uesckimainta dschant: el ho dit üna blastẽma, 2775 che hauain nus plü bsüng d'pardütas? Vhè hauais uus huossa udieu la blastẽma daquel, (66) che s'impera à uus? Et els arespondiãt dissen: el es culpaunt da la muort: (67) Alhura spüdaun els in la sia fatstha, & l'g haun battieu cun poings. Et al- 2780 chiüns haun dô mascledas in sia fatstha (68) dschant: ingiuuina à nus Christe chi es aquel chi t'ho dô? (69) Et Petrus sezaiua our da doura in la cuort, & es gnieu tiers el üna fanschluotta dschant: Er tü eras cun Iesu Galileo. (70) Mu el sthnaio auaunt 2785 tuots, dschant: Eau nu sæ che tü disth. (71) Et siand ieu oura ilg pœrti, schi l'g uezet üna otra fanschella, & dis ad aquels chi eran allò: Er aquaist era cun Iesu Nazareno. (72) Et darchio ho el sthnaio culg serramaint: Eau nun cugniousth 2790 l'hum. (73) Et poick dsieua, gietten uia tiers el, aquels chi steuan allò, & dissen à Petro: Er tü ist uairamaing ün da quels, per che er la tia fauella t'fô appalais. (74) Alhura cumenzo el asthmaladîr, & giürer, chel nun cunsches lhum, & adüntrat chi- 2795 antô l'g gial. (75) Et Petrus s'algurdò delg plêd

da Iesu, quæl chi hauaiua dit agli: Auns co che l'g gial uigue à chiantêr schi uainst am sthnaier trais uuotes. Et es ieu our da duora & ho crido sosamang.

2800 *Annotatiuns.*

Par seppulijr me, l'üsaunza dals giudeaus era da d'hunscher l's morts alla sepultüra, & aque era par signel che gniuan ad arisüster. L'g prüm di dels Azims. Auns co che s'fasches la pastqua schi 2805 in uerquant dîs nus mangieua paun cun aluamaint, l's quæls dis, hauaiuen num dies azijmi, chi uuol dir: dis in aquæls chi nu s'mangia paun cun aluamaint. Pastqua era üna fêsta chi faschaiuen l's Iüdeaus cura chels eran in Egipto cũ l'g agnilg Exo. 12. Sezaiua 2810 tiers uus. stêua tiers uus. ad üsaunza Hebrea uain mis in aquaist auangelist plü uuottes sêr, par stêr.

Cap. XXVII.

(1) ET siand gnieu la damaun, schi haun fat cuselg tuots l's parzuras dels sacerdots & seniours 2815 delg pœuel incunter Iesum ch'els l'g uulessẽ metter alla muort. (2) Et l'g haun mnô lio, & do in maun da Poncio Pilato guuernadur. (3) Alhura ueziand Iudas, quæl chi l'g hauaiua tradieu, che el era sto cundamnô, schi füt el arüflô, & turno l's trenta da- 2820 nêrs als parzuras dels sacerdots, & als seniours, (4) dschant: Eau hæ fat pchiô à tradir l'g saung innozaint. Mu els dissen: Che uo à nus tiers? guarda tü. (5) Mu el hauiand bito l's daners ilg taimpel

s'partit, & tiro uia & s'appendet se sues cũ ün latsth.
(6) Et l's parzuras dels sacerdots hauiād prais l's 2825
daners dissen: E nun es licit da metter aquels in
la corbona, per che elg es pritsth da saung. (7)
Et hauiand hagieu cuselg schi cũpraun els cun
aquels ün ær dün uasthclêr par la sepultüra dals
fullastijrs, (8) & três aque ês aquel ær anumnô in 2830
fin alg di d'huotz l'g ær delg saung. (9) Alhura es
è sto cũplieu aque chi es sto dit tres Hieremiam
profêt, dschant: Et haun arfschieu trẽta danêrs, l'g
pritsth d'aquel chi es sto aprüscho quæl aprüscho
ch'els haũ cũprô dals filgs da Israel, (10) & haũ do 2835
aquels parün ęr da d'ün uastclêr, da co che l'g
signer ho àmi hurdanô. (11) Mu Iesus es sto auaũt
l'g guuernadur et l'g guuernadur l'g dumandô, dschāt:
Ist tü araig dals Iüdeaus? Iesus dis agli: Tü disth.
(12) Et cura ch'el gniua achiüso dals parzuras dels 2840
sacerdots, & dals seniours, schi nu ho el arespondieu
ünguotta. (13) Alhura dis agli Pilatus: Nun odast
tü, quantas bgierras testimunias che dian incunter
te? (14) Et el nun ho brichia arespondieu agli, ad
ün uierf, da sort che l'g guuernadur s'asthmüraf- 2845
glieua fick. (15) Et in la festa sulaiua l'g guuerna-
dur laschêr ir ün praschunijr agli pouel, quæl che
uulaiuen. (16) Et el hauaiua alhura ün anũnô
praschunijr, quæl chi hauaiua num Barabas. (17)
Siand dime els araspôs, schi dis Pilatus: Quæl uulais 2850
ch'eau lascha ir à uus, Barrabam, ù Iesum, quæl chi
uain anumnô Christus? (18) Par che chel sauaiua

che tres l'inuilga l'g hauessen è do agli in maun.
(19) Et seziand el in la baunchia de la raschun, schi
2855 tramtet sia mugliêr tiers el, dschant: Nun hegiast
unguotta da fer cun aquel giüst. Per che eau hæ
bgier indüro huoz in sœn parmur del. (20) Mu l's
parzuras dels sacerdots & l's seniours hauetten acus-
glio agli pœuel, che dessen dumander Barrabam, &
2860 fêr murir Iesum. (21) Et arespondiant l'g guuerna-
dur, dis ad els. Quęl da duos uulais ch'eau lascha
ir à uus? Et els dissen: Barraham. (22) Pilatus
dis ad els: che daia eau dime fêr à Iesu quæl chi
uain anumno Christus? Tuots dian agli: uigna cruci-
2865 fichio. (23) Et l'g guuernadur dis: Mu che mêl ho
el fat? Et els clamêuan pur plü fick, dschant: uigna
crucifichio. (24) Et ueziand Pilatus che nun agiü-
deua ünguotta, mu che la rimur pür plü fick cre-
schaiua, hauiand prais ouua, schi lauo el l's mauns
2870 auant tuotelg pœuel, dschant: Eau sũ sainza cuolpa
dalg saung da quaist giüst, guardo uus. (25) Mu
arespõdiant tuottelg pœuel, dis: Sieu saung saia
sur nus, & sur nos infauns. (26) Alhura laschol ir
ad els Barrabã & hauiand agiasthlo Iesum schi l'g
2875 det el chel des gnir crucifichio. (27) Alhura l's su-
dôs dalg guuernadur prandettẽ Iesum aint ilg palaz
de la raschun, & araspaun tiers els tuotta la cum-
pagnia, (28) & l'g hauiand trat oura, schi metteten
è agli intuorn, üna arassa d'schiarlatta, (29) & met-
2880 teten sün sieu chio üna curuna tessîda d'spinas, &
üna chianna in sieu dret maun, & sinclinãd auaunt

el, faschaiuen giamgies del, dschant: Salüdo saiast tü araig dels Iüdeaus. (30) Et cura chels hauetten spüdo in el, schi prandetten è la chiāna, & battaiuē sieu chio, (31) et dsieua ch'els l'g hauettē dsprüscho, 2885 schi traietten ê oura agli la rassa dstchiarlatta, & trassē agli aint la sia uesckimainta, & l'g mnaū dauend par l'g crucifichiêr. (32) Mu giand oura schi acchiattaun è ün hū Cyreneū cun nū Simonem, et aquel stranschetten ê da purtêr la crusth 2890 da del. (33) Et uenen ilg lœ, quæl chi uain à numnô golgatha, chi uuol dir l'g lœ chi s'fo giüsticia. (34) Et detten agli da baiuer asthaid mastdô cun fêl, quæl cura el hauet assagiò nun uous baiuer. (35) Et dsieua chels l'g hauetten crucifichio, schi 2895 partitē els la sia uesckimainta, traiād la sort, par che gnis cūplieu, aque chi era sto dit tres l'g profet: Et haun partieu à si mia uesckimainta, & sur mieu uestieu haun els trat la sort. (36) Et seziand l'g parchiüreuan els allò. (37) Et mattetē sur sieu 2900 chio la sia chiaschun scritta: Aquaist es Iesus araig dels Iüdeaus. (38) Alhura gnitten crucifichiôs cun el duos saschins, ün dalg dret maun & lioter dalg snister. (39) Et aquels chi passeuan três, dschaiuen agli uillanias, dand da lour chios, dschant; (40) tü 2905 ist aquel chi aruinast l'g taimpel, & in trais dis edifichieua sü aquel, salua te dues, schi tü ist filg da dieu, & uitten giu de la crusth. (41) Sumgiauntamang er l's parzuras dals sacerdots faschaiuen giamgias del, cu l's scriuauns & seniours, & dschaiuen: 2910

oters hol saluo, se suessa nun po el saluêr. Sch'el es araig da d'Irael, schi uigna huossa giu de la crusth, schi uulains crair agli. (43) El s'cufida in dieu, l'g delibra huossa, sch'el l'g uuol. Per che
2915 ch'el ho dit eau sun filg da dieu. (44) Et aque prœpi imbittêuan agli er l's saschins quæls chi eran crucifichiôs cun el. (45) Et da la sisæfla hura es gnieu sckiürezza sur tuotta la terra in fina à la unæfla hura. (46) E: intuorn las nuofhuras clamô
2920 Iesus cũ hotta uusth: dschant: Eli eli lama sabachthani aque es, deus mès, deus mès, per che m'hæst tü abanduno? (47) Et unqualchiüns daquels chi steuan allò, hauiand udieu dschaiuen: aquaist clama Heliam. (48) Et adüntrat curiand ün dels, & haui-
2925 and prais üna spungia & implida cun aschaid, schi la mettet el sün üna chianna, & deua agli ch'el baues. (49) Mu l's oters d'schaiuen: lascha stêr che nus uezan schi Helias uain alg liberer el. (50) Mu Iesus hauiand darchio clamô cun hota uusth, schi ho el
2930 do sü sieu spiert. (51) Et uhè la uella dalg taimpel es fessa in duos pezzas, da sum infina giu ad im, & la terra es amuenteda, & las pedras sun fessas: (52) & l's mulimains sun auerds sü. Et bgiers corps dals sœnx, quæls chi hauaiuẽ durmieu, sun arisüstôs.
2935 (53) Et gnieus oura dels mulimains dsieua la sia aresüstaunza, & uennen in la saincha cittêd, & apparetten à bgiers. (54) Mu l'g centurio, & aquels chi eran cũ el, quęls chiüreuan Iesum, hauiand uis la terra trimbla, & aquaistas chioses chi era duan-

têdas schi tmetten è fick dschant: duaramaing aquaist 2940
er filg da dieu. (55) Et eran allò bgierras dunauns,
chi steuan da lœnsth à guardêr, quælas chi erã
gnidas dsieua Iesum scruiãd agli: (56) traunter
quælas êra Maria Magdalena; & Maria mãma da Ia-
cobi, & Iose, & la mamma dals filgs Zebedei. (57) 2945
Mu siand gnieu saira, schi uen ün hum arick da Ari-
mathea, cun num Iosep, quæl chi era er el stô ün
discipul da Iesu. (58) Aquel giet tiers Pilatum, &
dumandò l'g chiœrp da Iesu. Alhura Pilatus cu-
mandò che l'g des gnir dô. (59) Et hauiand Ioseph 2950
prais l'g chiœrp schi l'g plaio el aint in ün linzœl net,
(60) & l'g metet in ün sieu mulilimaint nuof, quæl
chel hauaiua hagieu intaglio in üna pedra, & hauiand
uuluieu üna grossa pêdra sü l'g hüsth dalg mulimaint
schi es el tirouia. (61) Et eran allò Maria Magdalene 2955
& lotra Maria quælas chi sezaiuen uia in cunter la
sepultüra. (62) Et ilg di dsieua l'g di delg adat, l's
parzuras dels sacerdots & l's phariseers uennen in-
semmel tiers Pilatum (63) dschant: Signer nus ns'
hauain algurdô, ch'aquel surmnêder aunchia chel 2960
uiuaiua ho dit, dsieua trais dis arisüst eau, (64) cu-
manda dime, che l'g mulimaint uigna parchiürô, in-
fina alg ters di, par che nun uignẽ ünzacura ses
disciPuls, & l'g inuuolen, & dian agli pœuel, ch'el
saia arisüstô dals morts, & gnis ad esser l'g plü 2965
dauous errur pijr co aquêl prüm. (65) Mu Pilatus
dis ad els: uus hauais la guardgia. Izen & l'g
parchiurò sco uus bain sauais. (66) Mu tirãd els

uia, schi haū els parzurgiô la sepultüra, cun isaglêr
2970 la pêdra & metîand tiers gnardgias.

Annotatiuns.

Corbona. l'g schep, ù larchia innua chi s'sal
uêuan l's daners delg taimpel. Vasthclêr. chi fo
uaschella d'terra cuotta. Hauaiuen durmieu. eran
2975 muorts. durmîr uain mis in la sanchia scritüra, par
che nus arisüstain. gnidas dsieua Iesum. gnidas cun
Iesu. Sezaiuen incunter l'g mulimaint. steuan. sco
süzura. L'g di delg adat. Era la gilgia delg sabath.
per che Iüdeaus addatteuan tuottas chioses, aun sco
2980 l'g di delg Sabath, par nun hauair da fer sün aquell
di ünguotta, & par l'g pudair firêr quæl di delg
adat, hauaiua num Parasceuen.

Cap. XXVIII.

(1) MV la saira dels sabaths, dsieua quęla uain
2985 l'g prüm di da. l'hêmna, uen Maria Magdalena, &
lotra Maria, par uair la sepultüra. (2) Et uhè elg
es duantô üna granda terra trimbla. Per che l'g
aungel delg signer, es gnieu giu da schil: & es ieu
uia tiers, & ho uuluieu la pêdra giu delg hüsth, &
2990 sezaiua sün aquella. (3) Et era sia uaisa sco la
liüscherna, & la sia uesckimainta alua sco la naif.
(4) Et par temma da quel sun l's guardians stramieus
uia, & sun d'uantôs sco morts. (5) Et arespondiant
l'g aungel, ho dit à las dunauns: Nu tmè uus: per
2995 che eau sæ che uus scherchiês Iesum, quæl chi es

crucifichia, (6) el nun es aqui, per che el es arisüstô
da co chel ho dit. Gni, ueze l'g lœ, innua chi era
sto mis l'g figner. (7) Et izen praist, & dschê à ses
discipuls, chel es arisüstô dals morts: Et uhè el
passa auaunt à uus in Galileam, co gnis alg uair, uhè 2300
eau hæ dit à uus. (8) Et siand ellas idas praist
our dalg mulimaint cun temma & cun granda al-
grezchia, schi curraiuen ellas, par purtêr à aque à
ses discipuls. (9) Et siand idas par dir als disci-
puls, & uhè Iesus es gnieu incunter ad ellas, dschant: 2305
salüdedas saias uus. Mu ellas sun idas ui tiers &
haun tgnieu sês pês & l'g haun adurô. (10) Alhura
ho dit Iesus ad ellas: Nun tmè izen à dschè a mês
frars, che giaien in Galileam, & allò uignen els
am uair. (11) Quælas siand tirêdas uia, uhè alchiüns 2310
dels guardiauns uennen in la cittêd, & purtaun als
parzuras dels sacerdots tuot aqüe chi era gratagiô,
& els sun araspos insemel scun l's seniours, & hauiand
hagieu cusselg schi haun els dô üna granda summa
d'daners als sudôs (13) dschant: dschè che ses 2315
discpuls sun gnieus d'not, & l'g haun inuulô intaunt
che uus durmiuas. (14) Et schi aque uain udieu
dalg guueruadur, schi uulain nus dêr agli ad acrair,
& uulain fêr uus sgiœrts. (15) Mu els hauiand
arfschieu l's danêrs, haun fat suainter chels eran in- 2320
traguidôs, & es arasô aquaist plêds tiers l's Iüdeaus
infina alg di d'huotz. · (16) Et l's ündesth discipuls
tiraun uia in Galileam, ilg munt innua che Iesus
hauet urdano ad els. (17) Et sco els l'g uezetten

2325 schi l'g aduran è, & qualchiüns dels s'dul
(18) Et giand uia tiers Iesus, schi ho el faflo
dschant: à mi es dêda tuotta pusaunza in s
interra, (19) izen dime & amussò tuots pouuel
tagiād aquels in num delg bab & dals filg, &
2330 spiert sænc, (20) & amussand aquels da saluer
aquelles chioses ch'eau hæ cumandô à uus. 1
eau uing ad esser cun uus tuottels dijs in fin
fin delg muond.

La Vitta da Sainc Marci.

Hieronimus ilg cudesch delg number dals scrituors spirituæls.

Marcus ün discipul & ün tolmescher da Petri, ainter chel hauaiua udieu arestdant Petrum, siand à Ruma sto aruo dals frars ho el scrit ün cuort Euangelium. Quæl hauiand udieu. Petrus l'g ludo, & l'g publichio cun sia autoritæd da lijr à la baselgia, da co che scriua Clemens ilg sijseuel cudest hipotijposeon. Er Papias huaistg da Hierusalem fo mẽtiun da quaist Marco Et Petrus in la prümma epistla, suot num da Babijlon fiürelmang dant ad inclijr Ruma: E salüda uus aquella scharnida chi es in Babijlone & Marcus mês filg, Et in aquella guisa hauiand prais l'g euangeli, quæl chel hauaiua fat, es trat in Aegijptum, & es sto l'g prüm quel chi ho predgio Christum in Alexandria, & hurdano üna baselgia da taunta duttrina, & da taunta hunestæd da la uitta, chel sthfurzo tuot aquels chi giaiuen dsieua Christum da prender exschaimpel giu del. Alla dauous Philo l'g plü parlaint dals Iüdeaus, ueziand che la prüma baselgia in Alexandria uiuaiua

aunchia à l'üsaunza dals Iüdeaus, ho scrit ün cudesth da lur uîuer, sco in lod da la sia lieud, Et
25 in aque mœd che Lucas arêstda, ch'aquels chi craiauẽ à Hierusalem hauaiuen tuot comün, uschia er aquel, aque chel uezaiua chi duanteua da Marco, quæl chi amussêua, ho fat algurdaunza. El es êr muort ilg uttêuel an da Neronis, & es sapulieu in
30 Alexadria gniand dsieua in sieu lœ Aniano.

L'g Euangeli Seguond san Marcum.

Cap. I.

(1) L'G cumaunzamaint dalg Euãgelij da Iesu Christi filg da dieu, (2) suainter che sto scrit ils profets. uhè eau tramet mês mês auaunt tia fascha, 5 quęl chi uain ad adatêr la tia uia auaũt te, (3) üna uusth quęla chi clamma ilg deserd: parderschè la uia dalg signer, & faschè drettas las fias semdas. (4) Iohannes battagieua ilg deserd, predgiãd l'g bataisem della arüflijnscha in aremischiun dals pchiôs. 10 (5) Et giauen oura tiers el tuot l'g paias dela Iudea, & aquels da Hierusalem, & gniuan battagiôs tuots dadel ilg flüm Iordã, cũfessiãd lur pchiôs. (6) Et era Iohãnes uestieu cun peaus d'chiamel, & üna schinta d'chiurã intuorn ses flauncs, & mãgieua sa- 15 gliuoz & meel suluedi, (7) & predgieua, dschãt: E uain ün quæl chi es plü pusaunt co eau, da quæl che eau nu sun sufficiãt, da m'incliner giu, et sthbrasagier ourala curregia de la chiuzamainta. (8) Eau he bain battagiô uus cũ l'ouua, mu aquel uain à 20 battagiêr uus cũ l'g spiert sænc. (9) Et es duãtô in aquels dis che Iesus uen da Nazaret da Galilea,

& es battagiô da Iohanne ilg Iordan. (10) Et impestiaũt gniãd el sü da l'ouua, schi uezet el, che l's
25 schils s'auriuã, & l'g spiert sco üna colũba gniãd sün el. (11) Et es gnieu üna uusth da schil: Tü ist aquel mês filg chiêr, in aquêl à mi es bain cũplaschieu. (12) Et adüntrat l'g spiert l'g ho chiascho our ilg desert, (13) et era allò ilg desert qna-
30 raũta dis, & gniua atãtô dalg satana, & steua cũ la suluaschina, & l'g aũgels seruiuã agli. (14) Mu dsieua che Iohãnes füt appigliô, schi uẽ Iesus in Galileã, predgiãd l'g euãgeli delg ariginã da dieu, (15) dschãt: elg es cũplieu l'g tijmp, & l'g ariginã
35 da dieu es prusmaunt, s'imgiurò & craiè agli auãgelio. (16) Et cura chel chiamineua spêra l'g mêr da Galilea, schi uezet el Simonẽ & Andreã ses frêr, quęls chi bitteuã las araits ilg mêr, per che els erã pasckiaduors, (17) et Iesus dis ad els. Gni dsieua
40 mè, et eau uœlg fêr che uus duaintas pasckiaduors della lieud. (18) Et adüntrat hauiãd laschô lur araits, sun els ieu dsieua el. (19) siãd passò dallô ün pô, schi ho el uis Iacobũ filg da zebedei et Iohãnẽ ses frêr, quęls er els aint in la nêf chiünscheuã
45 las araits. (20) & impestiaunt ho el clamô aquels. Et els hauiand lascho sês bab Zebedeo in la nêf cun l's famailgs, sun ieus dsieua. (21) Et antraun in Capernaum & impestiaunt ils dis dels sabats, antro el in la Synagoga & amussêua. (22) Et s'in-
50 sthnuiuan sur la sia dutrina. Per che el amusseua ad aquels sco ün chi haues authoritæd, & brichia

sco l's scriuās. (23) Et era aint in la lūr synagoga ün hüm chiaschunaiuel dalg mêl net spiert, et aquel bragit, (24) dschant Ah, che hauain nus da fêr cun tè Iesu Nazarene: ist gnieu par n's aruinêr? 55 Eau sæ chi tu ist, cun num aquèl sænc dadieu. (25) Et Iesus arügnò aquèl dschant: t'inmüttescha, et uò our dà l'g hū. (26) Et cura che l'g spiert mêlnet hauet sthbattieu aquel, & hauet bragieu ad hôta uusth, schi giet el oura da quèl. (27) Et tuots 60 sinsthnuitten, da sort che els interuegniuā traunter els, dschant, ch'es aquaist? che duttrina nuoua es aquaista? Per che el cumāda cū authoritæd er als mêl nets spierts, & ubedeschē agli? (28) Et adüntrat es araseda oura 'la sia nūnaunza per tutta la 65 cuntredgia prusmaunta par tuot intuorn à la Galilea. (29) Et bain praist siand ieus oura de la synagoga, uēnnen è in la chiesa da Simonis & Andreę cun Iacobo & Iohanne. (30) Et la sœra da Simonis giaschiaua in lijt hauiād. la feuura, & bain praist 70 dian agli da della. (31) Et giand uia tiers ella, schi la drizol sü, la hauiand piglieda par l'g sieu maun, & bain bôd l'abādunô la feuura, et ela seruiua ad els. (32) Mu la saira, siād ieu l'g sullailg ad arendieu, schi mneuan è tiers el tuots aquels chi 75 hauaiuen mêl, & aquels chi gniuan attantôs dals dimunis. (33) Et tuotta la cittêd era araspêda sülg hüsth, (34) & el ho guarieu bgiers, quęls chi eran amalôs, da plü guises malatias, & dschchiatscheua bgiers dimunis, & nun lascheua faflêr l's dimunis, 80

per chelg cunschaiuen. (35) Et siand el aluo sü,
la damaun bain maluailg che elg era aunschia nôt,
es el ieu oura Iesus, & es tirouia in ün deserd lœ,
& allò ureua el. (36) Et Simon es ieu oura dsieua
85 el, & aquels chi eran cun el, (37) & cura chels l'g
acchiattaun, schi dian è agli: Tuots scherchian tè.
(38) Et el dis ad els: Giaun ils prusmauns uijchs,
par che eau predgia er allò: Per che par aquaist
sun eau gnieu. (39) Et el predgieua in las sur sy-
90 nagogas, in tuotta la Galilea, & dschchiatscheua l's
dimunis. (40) Et uẽ tiers el ün aluurus l'g aruand,
& sinsthnugliand auaunt el, & dschant agli: Schi tü
uous schi poust natagier mè. (41) Et Iesus hauet
cumpaschiun, & standet oura sieu maun, & l'g tuchio,
95 & dis agli: Eau uœlg, saias nèt. (42) Et sco el
hauet dit, schi es impestiaunt tirouia l'alurusia da
quèl & es sto natagio, (43) & el l'g ho scumandô
agli, & praist l'g ho tramis dauend, (44) & dis agli:
Guarda tü nu dias ad alchiün unguotta, dimperse
100 tira uia, & t'amuossate duès agli sacerdot, & huferra
par aque che tü ist gnieu net aquellas chioses che
Moises ho cumandô in testimunîaunza ad els. (45)
Mu aquel siand ieu oura schi cumenzo el à dir
bgierras chioses & à lascher oura l'g plêd. Da sort
105 che Iesus nun pudaiua alhura appalaismang antrêr
in la cittêd. Dimperse el steua daduora ils lous de-
serds, & gniuan tiers el da part tuot intuorn.

Annotatiuns.

Gni dsieua me, gni cun me. Lascho oura l'g
pled, àrasò la nouuella. 110

Cap. II.

(1) ET darchiô dsieua uerquans dis es el antrô
in Capernaum, & es sto inclit ch'el füs in chiesa,
(2) & adüntrat sun araspôs bgiers, da sort che nun
pudaiuan ster niaunchia ils lous chi eran auaunt la 115
porta, & el fafleua ad els l'g plêd. (3) Et uennen
tiers el chi purtêuan ün schirô. Quæl chi gniua
purto da quater, (4) & nun pudiant els l'g aprusmêr,
par l'g grand pœuel, schi haun els dscuuiert l'g tet
de la chiesa, innua chel era, & hauiand furô l'g tet, 120
schi haun è lascho giu cun suas l'g grauat in aquæl,
che aquel schirô gialschaua. (5) Mu cura che Iesus
hauet uis lur fè, schi dis el agli schirô: Filg tes
pchiôs uignen ad gnir à ti pardunos. (6) Et eran
allò alchiüns dels scriuauns, quæls chi sezaiuen, & 125
pissêuan in lur cours: (7) chi es aquaist chi uschia
schaunscha blastemmas? Chi pò pardunêr l's pchiôs
oter co ün sul dieu? (8) Et adüntrat hauiand Iesus
sauieu aque cun sieu spiert, chels in aquella guisa
pisassen in se suessa, schi dis el ad els: Che pisès 130
uüs aquaistas chioses in uos cours? (9) Quæl es
pü lêf da dir agli schirô, à ti uignẽ à gnir pardunos
tês pchiôs: ù dir stò sü, & prain tieu grauat, &
chiamina? (10) Mu par che uus sappias chelg filg
dalg hum, hegia pusaũza in terra da pardũêr l's 135

pchios, (11) schi dis el agli schirô: Eau dich à ti, stò sü & prain tieu grauat, & tirauia in tia chiesa. (12) Et impestiaunt aluo el, sü & hauiand prais sieu grauat, schi es el ieu oura in la uezüda da tuots,
140 da sort che tuots sinsthnuiuẽ, & deuā à dieu lôd, dschāt: Nûs mê nũ hauain uis in aquella guisa. (13) Et es darchio ieu oura tiers l'g mêr, & tuot l'g pœuel gniua tiers el, & amusseua els. (14) Et passand Iesus, schi uezet el Leui filg da Alphei, se-
145 ziand alg dazzi, & dis agli uitten dsieua mè. Et aquèl aluo sü & es ieu dsieua el. (15) Et es duātô che seziand el à maisa in sia chiesa, che er bgiers publichiauns, & pchidauors sezaiuen insemmel à maisa cun Iesu, & cun ses disciputs. Per che elg
150 eran bgiers, quęls chi eran gnieus dsieua el. (16) Et hauiand uis l's scriuauns & l's phariseers ch'el mangieua cun l's publichiauns & pchiaduors, schi dschaiuen els, è ses disciputs: Che uuol dir aquaist ch'el mangia & baiua cun l's. publichiauns & pchia-
155 duors? (17) Hauiand Iesus ųdieu aquè, schi dis el ad els: Aquels chi sun sauns nun haun bsüng d'mêdi, mu aquels chi haun mêl. Eau nu sun gnieu à clamêr l's giüsts, dimperse l's pchiaduors alla arüfglijnscha. (18) Et l's disciputs da Iohannis
160 & dals phariseers giüneuan & uennen & dissen agli: Per che l's disciputs da Iohannis & dals phariseers giünen, & l's tês disciputs nun giünen? (19) Et Iesus dis ad els: Paun forza l's chiamberlains de la nozza, in aquella che l'g spus es cun els giünêr?

Vschi dîch sco l's haun l'g spus cun els, schi nun 165
paun els giünêr. (20) Mu è uignen gniand l's dis,
cura ch'lg spus uain à gnir prais da dels, alhura in
aquels dis uignen els à giüner. (21) Et üngiün
nu cusa üna pezza d'ün pan nuof sün ün uestieu
uedrüsth, uschigliœ la pezza dalg nuof dstrama giu 170
dalg uedrüst, & larumpadüra duainta pür pijra.
(22) Et üngiün nun metta uin muost in uders ueders,
uschigliœ l'g uin muost asthclupainta l's uders, &
l'g uin s'aspãda oura. Mu l'g uin muost s'daia
metter in uders nuofs. (23) Et es d'chiappô chel 175
passêua ils dis delg sabat tres las mès, & ses disci-
puls cumanzaũ per la uia ad ariêr sü spias, (24) &
l's phariseers dschaiuẽ agli: Vhè par che faun è sü
l's dis delg sabat, à que chi nũ es licit? (25) Et
el dis ad els: Nun hauais mæ lijt, aque chi fa- 180
schet Dauid, cura chel hauet bsüng, & ch'el hauaiua
fam, & aquels chi erã cũ el? (26) In chemœd ch'el
es ieu aint in la chiesa da dieu, suot Abiathar
parzura dals sacerdots & ho mãgio l's paũs de la
propositiũ, quæls chi nun es licit da mangier oter 185
co als sacerdots, & ho do er ad aquels chi erã cun
el? (27) Et dschaiua ad els: L'g sabath es fat
parmur delg hum, & brichia l'g hum parmur delg
sabath. (28) Et in aquella guisa l'g filg delg hum
es er figner delg sabath. 190

Annotatiuns.

Leui. Mattheus.

Cap. III.

(1) Et es darchio antrô aint in la synagoga &
195 era allò ün hum, quæl chi hauaiua ün maun seck,
(2) & els l'g. tgniauen ad açoura sch'el l'g uules
guarir sülg di dels sabaths, par l'g acchiüsêr. (3)
Et el dis agli hum quæl chi hauaiua l'g maun seck:
Sto sü in miz. (4) Et dis ad els: quel es è licit,
200 da fer dalg bain sü l's dijs delg sabat, ù fer dalg
mêl? saluer la uitta, ù amazêr? Mu els taschaiuen.
(5) Et cura chel l's hauet guardôs intuorn cun desth-
deng, sinduliand da l'uruezza da lur cour, schi dis
el agli hum: stenda oura tes maun. Et el standet,
205 & es arturnô l'g maun da quel saun, sco lioter.
(6) Mu siand ieus oura l's phariseers, schi haun els
adüntrat hagieu cuselg culs Herodiauns incunter el
par l'g fer murir. (7) Et Iesus cun ses discipuls
s'partit & giet alg mêr, & bgierra lieud da Galilea
210 es ida dsieua el, & da Iudea & da Hierusalem &
da Idumæa, & ui sur l'g Iordan, & aquels chi habi-
têuan intuorn Tyrum & Sydonem, üna granda quan-
titæd d'lieud, quæls hauiand udieu aque chel fat-
schaiua, uennen tiers el. (9) Et Iesus cumandò à
215 ses discipuls, che l'g dessen seruir d'üna nêuetta
parmur delg pœuel, per che els nu l'g chialchiassen.
(10) Per che el hauaiua guarieu bgiers, da sort che
s'inscurzeuan in el par l'g tuchiêr, tuot aquels chi
hauaiuen mêl. (11) Et l's spierts mêlnets sco l'g
220 hauaiuen uis, schi sinclinaiuen è giu agli, & clameuan
dschant: Tü ist filg da dieu. (12) Mu el scuman-

deua fick ad els, chels nun l'g faschessen appalais. (13) Et el muntò sün ün munt & clamô tiers se aquels chel uous el, & uennen tiers el. (14) Et faschet dudesth quęls chi stessen cun el, & par tra- 225
metter oura aquels à predgier, (15) & chels hauessen pusaunza da guarir las malatias & da schchiatschêr l's dimunis. (16) Et matèt num à Simoni Petrus, (17) & Jacobum filg da Zebedei, & Iohannem frêr da Iacobi, & mattet ad els nums Boanegers, quæl 230
chi es, filgs dalg thun, (18) & Andream, & Philippum, & Bartholomeum, & Mattheun, & Thomam, & Iacobum, filg da Alphei, & Thaddeum, & Symonem Cananæum, (19) & Iudam Iscariotẽ, quæl chi er l'g tradit el. Et uennen in chiesa, & s'araspò darchio 235
L'g pœuel, da sort chels nun pudaiuen pür mangier l'g paun, (21) & cura che l'g uditten, aquels chi partgnaiuen ad el, schi gnitten oura par chiatscher mauns in el. Par che els dschaiuen: el es gnieu immathieu. (22) Et l's scriuauns quæls chi 240
eran gnieus giu da Hierusalem, dschaiuen: El ho Beelzebul, & três l'g parzura dels dimunis dschchiatscha el l's dimunis. (23) Et hauiand el clammô aquels tiers se, dschaiua ad els in sumaglies: inche mœd po satanas dschchiatschêr satanam? (24) Et 245
schi l'g ariginam es in parts incunter se sues, schi nu po stêr aquel ariginam, (25) Et schi la chiesa es incunter se suessa in parts, schi nu poella stêr, (26) Et schi satãas es aluo sü incũter se sues schi nu po el stêr dimperse ho fin. (27) Alchiün nũ pò las 250

massaria da d'ün pusaũt, siãd antrô aint in la chiesa da quèl, arubêr, ù pœia ch'el hegia uiuaũnt lio l'g pusaunt, & alhura uain el ad arubêr fia chiesa. (28) Par l'g uaira ch'eau dch à uus: Che tuots
255 pchiôs uignen à gnir pardu nôs alla lieud, & tuottas blastemmas, à chi che la lieud uain ad hauair dit mèl. (29) Mu chi blastema incunter l'g sainc spiert, aquel nun ho aremischiun in ęternà, mu el es culpaũt agli ætern giüdici. (30) Per che els dschaiuen:
260 el ho ün mel net spiert. (31) Et uennen sia mamma & frers & steuan our daduora, & trametten tiers el chi l'g clamassen oura, (32) & l'g pœuel sezaiua intuorn el. Et dian agli: uhè tia mamma & tes frars sun our daduora & scherchian tè. (33) Et el are-
265 spõdet ad els, dschãt chi es mia mamma & mes frars? (34) Et hauiand guardô intuorn ilg cræs ses discipuls seziand intuorn se, dis: uhe mia mãma, & mes frars. (35) Per che quæl chi fo la uoluntæd da dieu aquaist es mes frêr, & mia sour,
270 & mamma.

Cap. IV.

(1) ET darchio cumãzo el ad amussêr dspera l'g mêr, & es araspo ün grand pœuel tiers el uschia ch'el era ieu aint in la nef & sezaiua ilg mêr, &
275 tuotta la lieud era in terra dspera l'g mêr. (2) Et el amusseua aquels bgierras chiosas tres sumaglies, & dschaiua ad els in sia duttrina: Vdi uhè ün semnedar giaiua oura à semnêr, (4) & es dschiappô ilg

semner, che alchiün crudô dspera la uia & uennen
l's utschels dalg schil, & magliaun aquel. (5) Et 280
ün oter crudo sur l's lous sassus, innua chel nun
hauaiua bgierra terra, & adüntrat es bittô sü, &
parche chel nun hauaiua hutezza d'terra, (6) siand
aluo l'g sullailg, schi el arschiudo, & três aque chel
nũ hauaiua aristh, schi es el schiro uia. (7) Et ün 285
oter es crudô traunter las spinas, et sun creschieu
sü las spinas & haun astanschantô aquel, & nun ho
fat früt. (8) Et ün oter es crudô in buna terra, &
purtaiua ün früt chi auanzeua & creschaiua, & pur-
teua ün trenta, & ün sasaunta & ün schient, (9) & 290
el dschaiua ad els: Chi ho uraglias par udir, daia
udir. (10) Et cura chel füt sullet schi l'g duman-
daun, aquels chi l'g erã dintuorn cũ l's dudesth, da
la sumaglia, (11) & el dschaiua ad els: auus es dô
da sauair l'g segret dalg ariginã da dieu: mu ad 295
aquels chisun our dadoura, tuottes chioses, duainten
três sumaglies, (12) per che ueziand uezan, & nun
guarden, & udiand odan & nun incligian, che ün-
zacura nun s'uuoluen, & gnissen pardunô ad els
lur pchiôs. (13) Et el dis ad els, nu sauais uus 300
aquaista sumaglia? Schi cò gnis à sauair tuottes
sumaglies? (14) Aquel semnêdar semna l'g plêd.
Mu aquaist sun aquels, quęls alchiüns uignen dit da
d'esser dspera la uia, innua chi uain semnô l'g plêd,
& cura che l'g haũn udieu, schi uain bain praist 305
satanas & prain l'g pled, quęl chi era semnô ils
lour cours. (16) Et l's oters sun l'g sumgiaunt,

quæls chi arschaiuen l'g sem ils lous sassus, quæls hauiand udieu l'g plêd, impestiaunt arschaiuen aint aquel
310 cun algrezchia, (17) & nũ haun aristh in se suessa, mu è sun da pockia düreda, alhura dsieua s'aluand sü fadia, & persecutiun parmur delg uierf, schi adüntrat, s'uffendẽ è. (18) Et l's oters sun quæls chi odã l'g pled, (19) & giãd aint l's pisijrs da quaist muond,
315 & l'g ingian de la richezza, & l's aggiauuschamains da d'otres chioses, schi astanschaintan è l'g plèd & d'uainta sainza früt. (20) Et l's oters sun aquels chi arschaiuen l'g sem in buna terra, quæls chi odã l'g plêd & l'g arschaiuen, & faun früt, da sort che
320 tal graun porta trenta, & ün oter schient. (21) Et el dschaiua ad els: S'inuida forza üna liüsth, par la metter suot ün stêr, ù suot ün lijt? Nũ uain ella fuorza missa sün ün chiandalijr? (22) Per che è nun es ün guotta azuppo, quæl chi nun uigna agnir
325 appalais, ne es er sto fat par segret, mu par che uigna ad auiert. (23) Schi qualchiün ho uraglies par udir, aquel daia udir. (24) Et el dschaiua ad els: Guardò aquè che uus udis. Cun aquella imzüra che uus imzüræs, cun aquella uain er à gnir
330 imzürô à uus & uain à gnir argiüt tiers à uus chi udis. (25) Per che chi ho, agli uain è dô & aquel chi nũ ho, er aque chel ho uain à gnir prais da del. (26) Et dschaiua: Vschia es l'g ariginam da dieu sco ün hum chi bitta l'g sem in la terra (27)
335 & duorma, & aquel s'leua sü d'not, et d'di, el l'g sẽs aschermüglia et crescha in hôt intaunt che aquel

nu sò. (28) Per che la terra da se suessa frütta, par l'g prüm l'g schijrm, alhura dsieua la spia, alhura dsieua plain furmaint in la spia, (29) & cura che l'g früt es prodüt, schi l'g mett'el la fôsth im- 340 pestiaunt, Per che elg es no tiers la mès. (30) Et dschaiua à chi daien nus ingualêr l'g ariginam da Dieu, ù che sumaglia dains parlangunêr uia ad aquel? (31) El es sco ün graun d'sineuel, quæl siand semnô in terra, es l'g plü pitsthen co tuots sems quæls chi 345 sun in terra, (32) & cura chel es semnô, schi lêua el sü, & duainta mêr co tuottes otras arauischas, & fò grand arams, da sort che suot la sia sumbriua, l's utschels delg schil paun fer gnieu. (33) Et cun talas bgierras sumaglies faflêua el ad els l'g plêd 350 suainter ch'els pudaiuen udîr, (34) & sainza sumaglia nu faflêua el ad els, mu sur ün maun mattaiua el oura à ses disciputs tuottes chioses. (35) Et el dis ad els, in aquel di siand gnieu saira, Nus uulain passêr uia in la riua uiduard. (36) Et hauiand la- 355 scho ir dauend l'g pœuel, schi l'g prandetten è in la nêf da co chel steua, mu eilg êran allò er otres nauettes cun el. (37) Et s'aluo sü ün grãd buffaduoir da l'òra, & las huondas sagliuẽ in la nêf da sort chella gio s'impliua. (38) Et el era sü la cua 360 della nêf, & durmiua sün ün plümatsth, et els l'g astdastdãü sü, et diã agli: Maister nũ hęst pisijr, che nus prin? (39) Et el siãd astdastdo sü, arügno l'ora, & dis agli mêr: tastha et t'inmüttêscha, & l'ora s'ho aquaido et es duatô üna grãda quaidezza, 365

(40) & dis ad els. Che isches huschi tmuos? co duainta è uus nun hauais fidaunza? (41) Et els tmetten cun üna granda temma, & dschaiuẽ traunter se: chi es aquaist, per che l'ora & l'g mêr ube-
370 deschen agli.

Cap. V.

(1) ET hauiand passô uia l'g mêr, schi uennen è in la cuntredgia dals Gadarenorum, (2) & siand el ieu oura de la nêf, schi uen agli incunter im-
375 pestiaunt our dals mulimains ün hum chiaschunaiuel dalg mêl net spiert, (3) quæl chi hauaiua sieu àlu-schamaint ils mulimains. Ne ingiün l'g hauaiua pu-dieu nêr lier cun chiadainas. (4) Tres aque che el era sto suenz lio cun scheps & chiadainas, et erã
380 da del stêdas dstramedas las chiadainas, & sthfrasth-lô l's scheps, ne ungiün füs sto bastaunt dalg ama-stragier. (5) Et era saimper d'di & d'not ils muns & ils mulimains clamand, & s'battand se suessa cun pêdras. (6) Et hauiand aquel uîs Iesum da lœnsth,
385 schi currit el & sinsthnuglio auant el, (7) & clamand cun hota uusth, dis: Che hæ eau da fer cun te Iesu filg dalg hutischem dieu? Eau scongiür tè par dieu, tü nun m'atôrclas. (8) Per che el dschàiua agli: Vo our dalg hum tü mêlnet spiert. (9) Et el l'g
390 dmandeua: co hest nũ? Et el arespũdaiua, dschãt agli: Legiun, hę eau num, parche nus ischẽ bgiers. (10) Et l'g arueua fick chel nu l'g fasches îr our delg paias. (11) Et era allo spera l's muns ün grand

trœp d'porchs, quæls chi pasculêuan, (12) & tuots
dimunis l'g arueuã, dschãt: n's trametta in aquels 395
puorcks, che nus giaen in els. (13) Mu Iesus bain-
bod det tiers ad els. Et siand l's mêlnets spierts
ieus oura schi sun els antrôs ils puorchs. Et l'g
trœp giaua in fürgia accupichias ilg mêr. et erã
bunamang dua milli & sun astanschantôs ilg mêr. 400
(14) Mu aquels chi parchüreuã l's puorchs fügittẽ:
& dschettẽ aque in la cittæd & sülg paias. Et
giettẽ oura par uair aque chi era d'chiappô, (15) &
uennẽ tiers Iesum, & uezettẽ aquel, quęl chi era stô
astantô delg dimuni seziand & trat aint, & da saun 405
sentimaint aquel chi hauaiua hagieu la legiun, &
tmetten. (16) Et aresthdaun ad els, aquels chi ha-
uaiuen uîs, da co che füs dchiappò ad aquegli, chi
hauaiua hagieu l'g dimuni, & da l's puorchs. (17)
Et cumenzaun à l'g aruêr, chel s'uules partîr dels 410
lur cufins. (18) Et siand antrô in la nêf, schi arueua
aquel chi era sto cumprais dalg dimuni, chel pudes
stêr cun el. (19) Mu Iesus nu gl'uous allubir, mu
el dis agli: tirauia in tia chiesa, et tiers l's tês, et
di ad els, quãtas chioses chi ho fat à ti l'g signer & 415
co chel ho hagieu cumpaschiun cun te. (20) Et
aquel tirouia & cumenzo à predgier in Decapoli,
quantas chioses haues fat agli Iesus, & tuots se
sthmürafglieuan. (21) Et siand Iesus darchio passô
unià cun la nêf in la riua uiduard, schi es gnieu 420
tiers els ün grãd pœuel, & era spera l'g mêr. (22)
Et uhè è uẽ ün dals parzuras della Synagoga, cun

nuu Iairus, & sco el l'g uezet schi s'bittol giu auaũt
ses pês, (23) & l'g arueua fick, dschant: la mia figliet-
425 ta es sü l'g plü dauous, eau t'arou che tü uignas,
& mettast sü agli l's mauns, par che la uigna sauna,
& uigna à uiuêr. (24) Et el tirouia cun aquel, &
dsieua el giaua ün grand pœuel, et l'g chialcheuã.
(25) Et üna scherta duõna, quæla chi era stêda
430 chiaschunaifla dalg mêl chiœtschan dudesth ons, (26)
hauaiua bgier indürô da fick bgiers mêdis, & hauaiua
spais tuottelg sieu, ne hauaiua sintieu üngiün agiüd,
dimperse ella era pür plü abchiürêda: (27) hauiand
udieu da Iesu, schi uẽ ella traũter l'g pœuel, dauous
435 & tuchio la sia uesckimainta. (28) Per che ella
dschaiua, sch'eau pür tuoick la sia uesckimainta,
schi uing eau ad esser guarida. (29) Et adüntrat
es stô asüiantô sü la funtauna da sieu saung, &
sintit cu l'g chiœrp, chella era guarîda da la sia
440 giesthla. (30) Mu Iesus impestiaunt sauiand in se-
suessa, che uirtüd era ida our da se, siand uoud
incũter la lieud, dschaiua: Chi ho tuchiô mia uescki-
mainta? (31) Et ses discipuls dschaiuen agli: Tü
uais la lieud chi t'chialchia te da par tuot intuorn,
445 & tü disth, chi m'ho tuchio? (32) Et el guardêua
intuorn, par uair aquella chi hauaiua fat aquè. (33)
Mu la duonna tmiand & trembland, sauiand aque
chi füs duantô in se uẽ, & s'bitta gio auaũt el, &
dis agli, tuot la uardęd. (34) Et el dis agli: Figlia
450 la tia fê t'ho saluô, uò cũ la pæsth, saiast sauna de
la tia giesthla. (35) Mu aũchia chel faſleua, schi

uennẽ è dalg parzura de la synagoga, quels chi dschaiuen: tia figlia es, morta, che dæst plü fadia agli maister? (36) Et sco Iesus hauet udieu aque pled, quæl chi gniua dit, schi dis el agli parzura, 455 de la synagoga: Nu tmair, sulamang craia. (37) Et nu lascho üngiün gnir dsieua el, oter co Petrũ & Iacobum & Iohannem frêr da Iacobi. (38) Et uen in la chiesa dalg parzura de la synagoge & uezet la frantur, & aquels chi crideuã & chi planschaiuẽ 460 fick, (39) & siand ieu aint schi dis el ad els: Che frantur faschais uus & plãschais? la mattella nũ es muorta, dimperse ella dorma. (40) Et aquels ariauẽ del. Mu el hauiand chiatscho oura tuots, schi prandet el cun se l'g bab & la mamma de la mattella, 465 & aquels chi eran cun el: & giet aint inua chi la mattella giaschaiua, (41) & l'hauiand piglieda par ün maun, schi dis el agli: Talitha cumi: quæl chi uuol dir sch'ün metta oura: Mattella eau dich à ti, sto sü. (42) Et adüntrat stet la mattella sü, & 470 chiamineua: per che ella era da dudesth ans, & sun isthnuieus cun üna granda müraueglia. (43) Et cumandô ad els fick, che nu gnis ad üngiün à sauair aque, & cumãdo che des agli gnir do da mangier.

Annotatiuns. 475

Legio. es ün regiment da sudos, da schinc milli ù alõder dintuorn, à qui uain è mis par üna granda quantited. Da sia giesthla, da sia perchia ù sia crusth, ù fadia, ù malatia.

480 **Cap. VI.**

(1) ET el es ieu oura allò dauend, et uen in sia patria & ses discipuls sun ieus dsieua el. (2) Et siand praschaint l'g sabbath, schi cumanzo el ad amussêr in la Synagoga: & bgiers da quels chi
485 udiuan, sinsthnuiuan, dschant: Inuonder ad aquaisti aquaistes chioses? Et che sabbijnscha es aquaista, chi es agli deda? Et tallas uirtüds chi duainten tres ses mauns? (3) Nun es forza aquaist aquel artischaun, filg da Maria frer da Iacobi, & da Iose &
490 da Iuda, et Simonis? Nu sũ forza sias soruors à qui tiers nus? Et s'asckiãdalizeuan três el. (4) Mu Iesus dschaiua ad els: ün profet nu es sthbittô oter cô in sia patria, & traũter ses parains, & in sia braieda. (5) E nũ pous fêr allò üngiüna uirtüd,
495 oter co chel ho guarieu pogs amalôs hauiãd mis sün els l's mauns, (6) & s'asthmürafglieua parmur da lur puochia fè: & giaua da partuot alonder intuorn ils uijchs chi giaschaiuen allo dintuorn, amussand. (7) Et clamò notiers l's dudesth, & cumanzo à trametter
500 oura aquels duos à duos, & deua ad els pusaunza incunter l's mêls nets spierts. (8) Et cumandò ad els, che nun prandessen ünguotta cun els sũ la uia, oter co sulamang ün bastun, brichia taschchia, brichia paun, ne daners in schinta, (9) mu chels s'chiu-
505 zassen cun sckiarpas hotas, & che nu traiessen aint duos arassas. (10) Et dschaiua ad els: Innua che uus giâs aint in üna chiesa schi arumagnè allò infina uus giâs alonder dauend. (11) Et tuot aquels

chi nun arschaiuen uus, ne er odan uus, tirand uia
da londer, schi schbattè giu la puolura, quæla chi 510
es suot uos pês intestimuniaunza ad els. Par l'g
uaira ch'eau dich à uus, che uain ad esser plü are-
mischũ à Sodomis ù à Gomorrhis ilg di dalg giü-
dici, co ad aquegli citêd. (12) Et siand ieus oura
schi predgieuan els che d'imgiurassen, (13) & 515
schchiatscheuen bgiers dimunis, & hunschaiuen bgier
amalôs cun œli & l's guariuan. (14) Et Herodes
araig ho ųdieu & dschaiua, aquel Iohannes quæl chi
battagieua, es arisüsto sü dals morts, par aquè las
uirtüds faun huora in el. (15) Oters dschaiuen elg 520
es Helias, & oters dschaiuen, elg es ün profet, ù
sco ün dals profets. (16) Et hauiand udieu Herodes,
schi dis el: ad aquegli ch'eau hæ schũchio l'g chio,
aquaist es el Iohannes, el es arisüstô sü dals morts.
(17) Per che el Herodes, hauiand tramis ses trabants, 525
hauaiua chiatscho maun in Iohannẽ, & l'g hauaiua
lio in praschun parmur da Herodiadem mugliêr da
ses frer Philippi, (18) par che l'hauaiua praisa par
mugliêr. Per che Iohannes dschaiua ad Herodi: E
nũ es licit à ti da hauair la mugliêr da tes frêr. 530
Mu Herodias l'g aguaitêua, & l'g uulaiua amazèr, ne
pudaiua. (19) Per che Herodes tmaiua Iohannem
sauiand chel era ün hum giüst & sænt, & l'g guar-
deua oura, & l'g hauiand udieu, schi faschaiua el
bgierras chioses & l'g udiua gugient. (20) Et siand 535
dchiappo ün di alg perpüst, cura che Herodes in
la fêsta da ses nadêls faschaiua ün past als sês

baruns, & als ses chiapitaunis & als prüms da Galilea, (22) & cura che füt ieu aint la figlia della
540 Herodiadis, & hauet suttô & plaschieu ad Herodi & ad aquels chi eran cun el à maisa. Schi dis l'g raig à la matella: agragia da me tuot aque tü uous, & eau uœlg der à ti. (23) Et giürò agli, tuot aque che tü agragias da mè schi uœlg eau dêr à ti, in-
545 fina mez mieu ariginam. (24) Et ella giet oura & dis à sia mamma che dai eau agragiêr. Et ella dis: L'g chio da Iohannis Baptistæ. (25) Et impestiaunt giet aint imprèscha tiers l's araig, & aragiò dschant: Eau uœlg che tü bainbod dettas à mi in üna bêsla
550 l'g chio da Iohãnis Baptistę. (26) Et l'g araig füt mêl cũtaint, mu parmur delg sarramaint, & aquels chi sezaiuen cun el insemmel à maisa, nun uuos el cuntardijr agli. (27) Et l'g araig adüntrat hauiand tramis l'g angier, cumandò che gnis purtò aint l'g
555 chio da quèl. (28) Et aquel tirouia & l'g schunchio l'g chio in praschũ, & purto aint l'g chio da quel in üna besla, & det aquel agli matella, & la matella det aquèl à sia mamma. (29) Quæl siand udieu, uennĕ ses discipuls, & purtaun uia sieu chiœrp &
560 metetten aquel in ün mulimaint. (30) Et l's apostels s'araspaun tiers Iesu & dissen agli tuottas chioses, & aquè chels hauessen fat, & aque ch'els hauessen amussô. (31) Et el dis ad els: Gni uus sullets sür ün maun in ün lœ deserd, & pussô ün
565 pô. Per che elg eran bgiers, quæl chi gniuan & siniuen, che nũ hauaiuen niaunchia pêda da mangiêr.

(32) Et tirouia cun nêf in ün deserd lœ sür ün
maun. (33) Et la lieud uezet tirand uia els, &
bgiers l'g cunschetten, & curritten allò à pè da tu-
ottes las cittêds, & arriuaun allo auns co el, & 570
uennen insemmel tiers el. (34) Mu siand Iesus ieu
oura schi uezet el ün grand pœuel & s'amuantò cun
cumpaschiun incunter aquels, per che els eran sco
nuorsas, quælas chi nun haun pastur. Et cumenzo
als amussêr bgierras bgierras chioses, (35) Et cura 575
che bgier dalg di era gio passô, schi gietten ses
discipuls tiers el dschant: Aquaist lœ es deserd, &
huossa es passo uia bgier dalg tijmp (36) laschals
ir, chi tiranuiā illas marias chi gieschan dintuorn,
& in l's uîchs & cumpran à si pauns. Per che els 580
nun haun da mangiêr. (37) Et el arespondiant dis
ad els: Dêd uus ad els che mangien. Et els dissen
agli: Giain et cumprain par duoschient danêrs
d'paun, & dain ad els che mangien. (38) Et el dis
ad els: quants pauns hauais uus? Izen & guardo. 585
Mu cura chels sauetten, schi dian è: Schinc & duos
pesths. (39) Et el cumandò ad els, che faschessen
sêr giu tuots, partiand in maisêdas in l'herua fraisch-
chia. (40) Et els s'aschantaun giu sü la uerdüra
partieus giu in scodüna sckira schient schinquāta. 590
(41) Et cura ch'el hauet arfschieu l's schinc pauns
& duos pesths, hauiand aluô ses oeilgs in schil schi
benedit el, & arumpèt l's pauns, & det à ses disci-
pulstche matessen auaūt ad aquels, & duos pesths
partit el à tuots (42) Et mangiaun tuots & sū à 595

sadulôs, (43) & haũ prais sü dudesth dscherls d'togs & d'pesths. (44) Et eran aquels chi hauaiuẽ mãgio intuorn schinc milli hũmens. (45) Et impestiaũt fa-
schet el mũtêr ses disciputs in nêf, che hauiãd passô
600 l'g mêr pasassen auaunt in Bethsaidam, intaunt chel trãtèt dauẽd l'g pœuel. (46) Mu cura chel hauet trãmis aquels dauend, schi tiro el uia ilg munt ad urêr. (47) Et cura che la saira uen, schi era la nêf in meza l'g mêr, & el era sullet in terra, (48) &
605 uezet els chi hauaiuen fadia in nauigiêr, per che elg era ad els lora cuntredgia, Et intuorn la quarta ui-
gilla della not uen el tiers els, chiaminand sur l'g mer, & uulãiua passer auaunt ad els. (49) Et sco els l'g uezetten chiaminãd su l'g mêr, schi pissaun
610 els che füs ün spiert, & bragitten. (50) Per che tuots l'g uezaiuen & sun cunturblôs, & el ho impe-
stiaũt faflo cun els, & ho dit ad els: s'fidò, eau sun, nun s'astramentò. (51) Et munto tiers els in la nêf, & l'ora s'arpusò & s'insthnuiuan & s'astmürafglieuan
615 fick sur mœd traunter els. (52) Per che els oũ hauaiuen inclit dals paũs, per che lur cour era assu-
ruô. (53) Et cura che fütten passôs uia schi uennẽ es ilg paias da Genezareth, & mnaun alg port.
(54) Et siand gnieus oura de la nef, schi l'g cun-
620 schettẽ è adüntrat, (55) & stracurriãd da par tuot dintuorn aquel paias, schi cumenzaun è à purtêr no in grauats aquels chi hauaiuen mêl hauaiand udieu ch'el füs allô, (56) & innua ch'el giaua aint ils uijchs, ù aint in las citeds, ù aint in las marias, ù illas uias schi

mettaiuen è l's amalôs sü las plazzas, & l'g arueuan 625
che tuchiassen gieuer l'g hur de la sia uesckimainta,
& quans chi mę l'g tucchieuan, gniuan sauns.

Annotatiuns.

Daners in schinta, üna uuotta s'purteuan l's
daners in la schinta. In las marias, illas chiesas 630
süls bains.

Cap. VII.

(1) ET s'araspaun tiers el l's phariseers & al-
chiüns dels scriuaũs, quęls chi eran gnieus da Hie-
rusalem. (2) Et cura chels hauetten uîs alchiüns da 635
ses discipuls cun mauns cumüns, aque es, cum mauns
nun lauôs, mangier l'g paun, schi l's blasmeuan è.
(3) Per che l's phariseers, & tuots Iüdeaus ù poeia
chels hegian suuenz lauo l's mauns schi nu mangien
è saluand l's aschantamains dals pardauauns, (4) & 640
sch'els uignen giu de la plazza, ù poeia che nu saiẽ
lauôs, schi nun mangien els. Et otras bgierras chioses,
sun quælas ch'els haun prais sü da saluêr: cun num
las lauandas de l's bachiers, dels buchiels, della ua-
schella d'aram, de las litijras. (5) Alhura l'g du- 645
mãdaun l's phariseers, & l's scriuauns: Per che nu
uaun tês discipuls dsieua l'g huorden dô da nos
pardauauns, dimperse els mangien l'g paun senza
lauêr l's mauns? (6) Et el arespondiant dis ad els:
Bain ho profetizo Esaias, da uus hypocrits, suainter 650
che sto scrit: Aquaist pœuel m'hunura cu l's lefs, &

lur cour es daloẽsth da mè, (7) mu abêch hunuran els mè amussiād las dutrinas, & l's cumandamains della lieud. (8) Per che hauiand lascho stêr l'g
655 cummādamaint da dieu schi saluæs uus l's aschantamains della lieud, las lauandas dals buchiels & dals bacchiers, & otras chioses da quella guisa faschais bgierras. (9) Et dschaiua ad els: Bain sthbitęs uus l'g cũmandamaint da dieu, par saluær uos aschan-
660 tamaint. Per che Moses ho dit: Hunura tes bab & tia māma & aquel chi disth mêl agli bab ù ala māma, aquel daia murir da mort. (11) Mu uus dschais: Schi l'hum disth, agli bab ù ala māma, corban, aque es l'g dun, tuot aque chi uain da me daia ir in
665 tieu üttel. (12) Et plü co aque, nu l'g laschês fer ünguotta à ses bab ù à sia māma, (13) & faschais uaun l'g pled da dieu tres uos aschantamaint, quæl che uus hauais urdenô. Et sũgiauntes chioses da quella guisa faschais bgierras. (14) Et cura ch'el
670 hauet clamô no tiers se, l'g pœuel, schi dschaiua els ad els: Atadlo me tuots, & incligiè: (15) E nun es ünguotta our daduor l'g hum, quæl chi giaia aint in el chi l'g possa maculêr, mu aque chi uain our dalg hum, aque es aque chi macûla l'g hum (16)
675 chi ho uraglies par udir, daia udîr. (17) Et cura chel füt ieu aint in la chiesa, our duard la lieud, Schi l'g dumandaun ses discipuls de la sumaglia. (18) Et el dis ad els: Isches er uus uschia sainza inclijt: Nun incligiais uus aũchia, che tuot aque chi
680 es daduora & aintra ilg hum, l'g po maculêr, (19) per

che, che è nu uo aint in sieu cour, dimperse ilg uainter, & uo oura ilg uiedi, pidiant tuot aque chi es mangiô? (20) Et dschaiua: Aque chi uo our dalg hum, aque macula l'g hum. (21) Par che dalg dadains delg cour della lieud, uignen oura mêls pis- 685 samains, adultêris, pittanüngs, humicidis, (22) ladrunesths auarizchia frods, ingian, dishunestêd, l'g mêl oeilg, blastemmas, superbia, nardæd. (23) Tuots aquaists mêls uignen our dalg da dains, & macûlan l'g hum. (24) Et alhura aluand sü tiro el uia ils 690 cufins Tyri & Sidonis, Et es ieu aint in üna chiesa, ne uulet ch'üngiün saues, ne pous stêr ad ascus. (25) Per che üna duonna, impestiaunt sco ella hauet udieu da del, da quæla üna figlietta hauaiua l'g mêl net spiert, uen, & s'bitto uia à sês pês. (26) Per 695 che ella era üna duonna Greca da natiun Syphœnissa, & l'g arueua chel uules dstchiatsthêr l'g dimuni our della sia figlia. (27) Et Iesus dis agli lascha ch'eau saduolla auaunt l's infauns. Per che è nun es hunêst, da prender l'g paun dels infauns, 700 & l'g bittêr auaunt als chiagniouls. (28) Et ella arespondet & dis agli: Schi signer, Per che l's chiagnuolets mãgian er suot maisa dellas mieulas dals infauns. (29) Et el dis agli: Parmur da què plêd, uatten, che l'g dimuni es ieu oura da tia figlia. 705 (30) Et siand tireda uia a sia chiesa, schi chiatto ella chelg dimuni era ieu oura, & sia figlia chi giaschaiua sü l'g lijt. (31) Es darchio el ieu oura dels cufins Tyri & Sidonis, & uen alg mèr da Galilea

710 per meza l's cufins da Decapolis, (32) & mnaun agli in suord, & cun la leaungia impedida, & l'g aruan, chel mates sü agli l'g maun, (33) & cura ch'el l'g hauet prais our delg pœuel sün üna uard, schi metet el ses dains in sias uraglies, & cun la spüda tuchio
715 la sia leaungia. (34) Et guardand in schil suspirò, & dis agli: Ephata, chi uuol dir, t'eura, (35) & impestiaunt sun auertas sias uraglies, & es dschliô l'g liam della sia leaungia, & schanscheua indret. (36) Et el cumandò ad els che nu dschessen ad üngiün.
720 Mu plü fick che el l's hauaiua scumando, taunt plü giauen els dschant (37) & sinsthnuiuen surmœd dschant: el fo tuottes chioses bain, el fo udîr l's suords, & schianschêr l's müts.

Cap. VIII.

725 (1) IN aquellas dijs siand fick bgier pœuel, & nun hauiand qual chiosa da mangiêr, hauiãd clamo Iesus ses disciputs tiers se schi dis el ad els: (2) E m'ho piglio misericorgia da quaist pœuel, per che è sû huossa gio trais dis che staun tiers mè, ne haũ
730 da che mangian, (3) & sch'eau lasth tirêr uia aquels giûns in lur chiesa, schi uignen els ad amanchiêr par la uia. Per che qualchiüns dels sun gnieus la lœnsch. (4) Et ses disciputs arespundetten agli: Inuonder pudes ün asadulêr aquaists cun paun aqui
735 in aquaist deserd? (5) Et el dumandò els: Quant pauns hauais uus? Et el dissen: set. (6) Et el cumandò agli pœuel chi sezessen giu sur terra. Et

hauiand arfschieu set pauns, cura ch'el hauet dit
gracias, schi l's arumpet el, & det à ses discipuls,
che matessen auaunt, & els matettan auaunt agli 740
pœuel, (7) & hauaiuen pougs pschuots, & cura chel
hauet bain dit, schi cumandò el ch'êr aquels dessan
gnir mis auaunt. Et mãgiaun & sun asadulôs, &
prandetten sü set chiauagnias d'togs da que chi era
auanzô. (9) Et eran aquels chi hauaiuen mangiô, 745
bunamang quater milli, & el l's lascho ir. (10) Et
dsieua bod giet el aint in la nêf cun ses discipuls,
& uen in las parts da Dalmanutha. (11) Et sun
ieus oura l's phariseers & cumenzaun à dispütêr cun
el, scherchiãd da del üna isaina da schil, l'g apru- 750
and. (12) Et cura chel hauet suspirô cun sieu spiert,
schi dis el. Per che scherchia aquaista generaciun
isaina? Par l'g uaira ch'eau dich à uus che nu
uain à gnir do isaina ad aquaista generaciun. (13)
Et l's hauiand abandunôs, schi giet el darchio in la 755
nêf, & tirouia hauiand passô l'g leich. (14) Et els
hauaiuen schmanchio da prender pauns, ne hauai-
uen oter co ün sul paun cun els, in la nêf. (15) Et
el cumandò ad els, dschant: Guardò, s'chiüro dalg
aluamaint dals phariseers, & dalg aluamaint da He- 760
rodis. (16) Mu els dispüteuan traunter se, dschant:
nus nun hauain pauns. (17) Et hauiand Iesus sauieu
aque schi dis el ad els: Che dispütæs uus, che uus
nun hegias pauns? Nu s'inacurschais uus aunchia
ne incligiais? hauais aunchia uous cour assuruô? 765
(18) & hauiand œilgs nu uezais uus, & hauiand

uraglies nun udîs uus, & nun s'algurdæs? (19) cura ch'eau arũpick schinc pauns in schinc milli humens, quant scherls plains d'togs prandijsches sü? Et dian
770 agli dudesth. (20) Et cura set in quater milli, quantas chiauagnas dellas auanzadüras dels togs hauais prais sü? Et els haun dit: Set: (21) Et dis ad els co duainta è che uus nun incligiais? (22) Et uen ad Bethsaidam, & manun agli ün orph, l'g
775 aruand ch'el l'g tuchias. (23) Et hauiand piglio l'g mnaun delg orph, schi l'g mno el our dalg uijch, & cura chel l'g hauet spüdo ils ses œilgs, & hauet mis sü agli l's mauns, schi l'g dumandò el sch'el uezes ünguotta. (24) Et hauiãd el arfschieu la uezü-
780 da dschaiua: Eau uez hũmens, per che eau l's uez giand sco la boschchia. (25) Alhura darchio metet el süses œilgs l's maũs, & faschet ch'el arfsches la uezüda & aquel es arturnô, & da nœf uezaiua el tuots cleramaing, & tramtet aquel in sia chiesa,
785 dschant: Nun ir aint ilg uijch ne dir ad üngiün ilg uijch ünguotta. (26) Et Iesus & ses discipuls sun ieus oura ils uijchs da Cæsareæ, quæla chi uain anumneda da Philippi, & par la uia dumando el ses discipuls, dschant: Chi dian la lieud ch'eau saia?
790 (28) Et els arespundetten: Iohannem Baptistã, & oters Heliam, & oters darchio, ün dalg inumber dals profets. (29) Et el dis ad el: Mu chi dschais uus ch'eau saia? Et arespondiand Petrus, dis agli: Tü ist aquel Christus. (30) Mu el l's imnaschand scu-
795 mandò chels nun dessen dir ad üngiün da del.

(31) Et cumenzo als amussêr, co che l'g filg delg hum stues bgier indürêr, & gnir arfüdo dals seniours & dals parzuras sacerdots, & dals scriuauns, & gnir amazo, & dsieua trais dis arisüster, (32) & fafleua auertamang aque plêd. Et Petrus l'g prandet & 800
cumenzo alg arprender. (33) Et el s'uuluet, & guardò ses discipuls, & imbitto fick Petrum, dschant: Vatten dauous mè satana, per che tü nun incligias aquellas chioses chi sun da dieu, dimperse aquellas chi sun da la lieud. (34) Et cura ch'el hauet clamô 805
l'g pœuel cun ses disciputs insemmel tiers se, schi dis el ad els: Scodün quæl chi uuol gnir dsieua mè, aquel daia sthnaier se sues, esprender sia crusth & gnir dsieua mè. (35) Par che scodün quæl chi uuol saluêr la sia uitta, uain à la perdar. 810
Et scodün quæl chi perda sia uitta par mia chiaschun, & dalg euangeli, aquel uain à la saluêr. (36) Per che, che nüts haues l'g hum, sch'el aguadagnas tuottelg muond, & fasches üna persa della sia horma? (37) V che gnis à dêr l'g hum, cun quæl 815
chiel gnis à fêr cunter chiami à la sia horma. (38) Per che scodün quæl chi s'trupagia da mè & da mês plêds, in aquaista generatiun adultera & pchiedra, uain er à s'turpagiêr da quel, l'g filg delg hũ cura ch'el uain in la glœrgia da ses bab cun ses 820
saincs aungels.

Annotatiuns.

Bain dit. dit gracias, urô.

Cap. IX.

825 (1) ET el dschaiua ad els. Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che sun alchiüns traunter aquaists chi staun à qui, quæls chi nu uignen ad assagier la mort, infina che nun uignen à uair che saia gnieu l'g ariginam da dieu cun uirtüd. (2) Et dsieua sijs
830 dijs prandet Iesus, Petrum & Iacobum & Iohannem, & l's mno sullets sur ün maun sün ün hot munt, & el füt müdô d'figiüra auaunt els, (3) & la sia uesckimainta es duanteda liüschainta, & fick alua, sco la naif, ch'üngiün fullun sur terra nu la po fêr
835 uschia alua, (4) & apparet ad els Helias cun Mose, & fafleuan cun Iesu. (5) Et arespondiant Petrus dis à Iesu: Rabbi elg es bœn nus stetten aqui & nus fatschen trais chiamanas, üna à ti, üna à Mose, & üna ad Heliæ, (6) Per che el nu sauaiua aquè ch'el
840 schianscheua, per che chels sêran astramentôs. (7) Et uen üna nüfla quæla l's cuurit. Et uen üna uusth our da la nüfla dschant: aquaist es mês filg chier, udi aquèl. (8) Et subitamaing hauiand els guardô intuorn, schi nun uezetten els plü üngiün,
845 oter co Iesum sullet cun els. (9) Et cura che desthmuntetten giu delg munt, schi cumandò el, ad els, che nun dessen dir ad üngiün aque chels hauaiuen uîs arsaluo cura che l'g filg delg hum füs arisüsto del morts. (10) Et aquaist pled saluaun
850 els tiers sè, araschunand traunter pêr, che füs aque, chel hauaiua dit, arisüster dels morts. (11) Et l'g domaundaun dschāt: che es aque chi dian l's scriu-

auns, che Helias stouua gnir ourauaunt? (12) Mu
el arespondiãt dis ad els: Helias schert cura el uain
ourauaunt, schi uain el ad arturnêr tuottes chioses, 855
& suainter che sto scrit dalg filg delg hum, chel
uain ad indürer bgier, & agnir schbittô (13) Mu
eau dich à uus l'g uaira che Helias saia gnieu, &
els haun fat cun el tuot aque ch'els haun uulieu,
suainter chi era scrit da del. (14) Et cura chel 860
uen tiers ses discipuls, schi uezet el ün grand pœuel
intuorn els, & l's scriuauns dispütand cun els. (15)
Et adüntrat sco tuotta la lieud l'g uezetten, schi
sinstnuitten, è & curriand no tiers, schi l'g salüdaun
è. (16) Et el dumandò l's scriuauns: che dispütæs 865
traunter uus? (17) Et arespõdiant ün dalg pœuel,
dis: Maister eau hæ mnô mês filg tiers tè, quæl chi
ho ün spiert müt, (18) & inmünchia uuota chel l'g
appiglio, schi l'g dstrama el, & aquel schbêua, &
schgrizchia cun ses dains, & schirauia. Et eau hæ 870
dit à tes discipuls, che l'g dschchiatschen oura, &
nun haun pudieu. (19) Mu el arespondiant agli,
dis: O naciun mêl crataifla, cun dich cumport eau
uus? l'g mnêd tiers mè. (20) Et l'g mnaun tiers el.
Et sco aquel l'g hauet uis, adüntrat schi l'g dstra- 875
meua l'g spiert, & siand tumô in terra, schi s'aruu-
luaiua el schbauand. (21) Et el dumandò ses bab:
Quant tijmp es è, che aquè es dchiappô agli? Et
el dis da pitschẽ in sü. (22) Et spès l'g ho bittô
ilg fœ, & illas ouuas, par l'g amazêr, Mu uia schi 880
tü pous ünqualchiosa, schi hegias compaschiun, da

nus & sacuorra à nus. (23) Et Iesus dis agli: schi tü pous crair aquaist, schi es è tuot possibel ad ünchi craia. (24) Et adüntrat l'g bab dalg mattel,
885 cridant dis: Eau craich signer, sacuorra a la mia puochia cretta. (25) Et hauiand uis Iesus, che la lieud curriua nò insemel, schi arprendet el, l'g mèl net spiert, dschant agli: Spiert müt & suord, eau cumand à ti uo our da del, & aqui dsieua nun ir
890 aint in el. (26) Et cura che l'g spiert hauet bragieu, & bgier dstrazscho aquel, schi giet el oura, & aquel duantò sco ün mœrt, da sort che bgiers dschaiuẽ el es mort. (27) Mu Iesus l'g hauiand piglio par sieu maun, l'g adrizo sü, & el aluo.
895 (28) Et cura chel füt ieu aint in la chiesa: schi l'g dumandeuan ses discipuls sur ün maun: Per che nun hauain nus pudieu dschchiatstêr oura aquel? (29) Et el dis ad els: Da quaista guisa cun üngiüna chiosa pò ir oura, upoeia che saia três l'uratiun &
900 l'g giün. (30) Et siand tirôs uia dallò schi faschetten els streda três la Galileam, ne uulaiua che ünqualchiün sauès, (31) per che el amusseua ses discipuls, & dschaiua ad els: L'g filg delg hum uain à gnir do in mauns della lieud, & uignen alg amazêr, &
905 siand amazô, schi uain el ilg ters di ad aresüster. (32) Et els nu sauaiuen aque chel dschaiua, & tmaiuen delg dumandêr. (33) Et uen à Capernaum, & siãd gnieu in Chiesa schi l's dmando el: Che hauais disputô traunter uus per la uia. (34) Et els
910 taschetten. Per che els hauaiuen dispütô traũter els,

par la uîa quæl chi füs l'g mêr. (35) Et cura chel-
füt sazieu giu, schi clamo el tiers se l's dudesth, &
dis ad els. Schi ünqualchiün uuol esser l'g prüm,
aquel daia esser da tuots l'g plü dauous & serui
aint da tuots. (36) Et er hauiand prais ün mattel 915
schi l'g mettet el in mijz els, & cura chel l'g hauet
prais in sês bratsts, schi dis el: (37) Scodün quęl
chi arschaiua ün da tals matels in mieu num, aquel
arschaiua mè, & scodün quæl chi arschaiua mè, nun
arschaiua me, dimperse aquel chi ho tramis mè. 920
(38) Et Iohannes arespondet agli: dschant: Maister
nus hauain uis ün, quæl chi dsthchiatstha dimunis
in tieu num, ne uain dsieua nus, & l'g hauain scu-
mandô par aque chel nu uain dsieua nus. (39) Et
Iesus dis: Nu scumãdò ad aquel. Per che üngün 925
quęl chi fo uirtüd tres mieu num, pò bod dir mêl
da me. (40) Per che aquel chi nun es incunter
nus, es par nus. (41) Per che scodün quæl chi do
à uus da baiuer ün bachier d'ouua, in mieu nũ per
che che uus isches da Christi, par l'g uaira ch'eau 930
dich à uus, chel nu uain mê à perder sia mersche.
(42) Et scodün quæl chi uain ad ufender ün da
quaist pitsthens, quęls chi s'cufidan in mè ê füs milg
agli, che l'g gnis mis aint à culœtz üna muola &
gnis bitto ilg mêr. (43) Et schi füs à ti tes maun 935
intup schi l'g schunchia giu. Elg es boen à ti che
tü giaias aint in la uitta mendûs, auns co hauair
duos mauns & tirer uia in la gohenna, ilg fœ chi
nu s'astützа (44) inua chel'g lur uierm nu muora &

l'g fœ nu s'uain astüzo. (45) Et schi tes pè fūs à ti in intup, schi l'g schūchia giu. Elg es boẽ che tü giaias aint in la uitta zop, auns co hauair duos pês, & gnir mis in la gehena ilg fœ chi nu s'astützza,
940 (46) inua che lur uierm nu muora & l'g fœ nu uain astüzô. (47) Et schi tes œilg es à ti, in intup sch'ilg chieua oura Elg es bœn à ti tü giaias guersth aint ilg ariginam da dieu auns co hauair duos œilgs & gnir mis in la gehẽna delg fœ, (48)
945 inua che l'g lur uerm nu muora, & l'g fœ nu s'astüza. (49) Perche scodün hum uain à gnir isalô cu fœ & scodüna hostia uain à gnir issalêda cun sêl. (50) L'g sęl es üna buna chiosa. Mu schi l'g sêl es isüs cun che l'g uulais attemprêr? (51) haue
950 in uus s'uessa sæl, & hauè pæsth traunter per.

Annotatiuns.

Aque chel disth da schunchier giu l's pês et l's mauns: managia el, l's nos aggiauüschamains.

Cap. X.

955 (1) ET siand alhura aluo sü, schi uen el ils cufins de la Iudea tres la cuntredgia, quæla chi es ui sur l'g Iordan, & gnitten insemmel tiers el bgierra lieud, & el darchio suainter chel sulaiua l's amusseua. (2) Et gniand no tiers l's phariseers schi l'g dumā-
960 deuan els: Es è licit agli hum da d'arfüdêr la mugliêr? l'g apruand. (3) Et el arespondiand, dis, ad els: Che ho cumandò à uus Moses. Et els dian:

Moses ho allubieu da scriner üna chiarta d'arphü-
daschun, & la trametter dauend, (5) Mu arespondiant
Iesus, dis ad els: Per la dürezza da uos cour hol 965
scrit à uus aque cumandamaint. (6) Mu dalg princi-
pi delg sckifamaint, ho deus fat aquels masckiel &
femma. (7) Parmur da que daia l'hum abandunêr
ses bab & la mamma, & daia stêr arantô uia à sia
mugliêr, (8) & daian duanter duos in üna chiarn. 970
Et uschia schi nu sun è giò duos, dimperse üna
chiarn. (9) Et aque dime che deus ho acuflô in-
semmel, l'hum nu daia spartijr. (10) Et darchio in
chiesa ses discipuls l'g dumandaun da quella prœpia
chiosa. (11) Et el dis ad els: Scodün quæl chi ar- 975
füda sia mugliêr & prain üna otra aquel cumetta
adulteri incunter aquela. (12) Et schi la duonna
arfüda sieu hum, & spusa ün oter schi cumetta ella
adulteri. (13) Et mnaun tiers el l's ifauns, par chel
l's tuchias, & l's discipuls arprandaiuen aquels chi 980
l's mnêuã no tiers. (14) Et hauiãd Iesus uîs aquè,
schi se sthegno el & dis ad els: Lascho gnir l's in-
fauns, tiers me, & nu l's scumandò: per che da tals
es l'g ariginam da Dieu. (15) Par l'g uaira ch'eau
dich à uus: Scodün quæl chi nun arschaiua l'g ari- 985
ginam da Dieu sco ün ifaunt, aquel nu uain mîa
ad ir aint in aquel. (16) Et cura chel hauet prais
aquels in bratsth, hauiand mis l's mauns sün els,
schi dis el bain ad els. (17) Et siand ieu oura in
la uia, schi currit ün no tiers, & s'inclinò giu agli, 990
& l'g dumandeua. Bun maister, che daia eau fêr

ch'eau hegia la uitta æterna? (18) Et Iesus dis agli: Per che dist mè bun? üngiün nun es bun oter co ün sul, cunnum deus. (16) Sæst l's cumandamains.
995 Tü nu daias cummetter adulteri: tü nu daias amazêr: tü nu daias inuulêr: tü nu daias dir fuossa testimuniaunza, nun ingianêr, hunura tês bab, & la mamma. (20) Et aquel arespondiant, dis agli: Maister aquè, hæ eau tuot saluo da ma giuuentüna
1000 in sü. (21) Et Iesus guardò aquel, & l'g hauet chier, & dis agli: ad amaunchia à ti, aunchia üna chiosa tira uia & uenda tuot aque che tü hæst, & do als pouuers, & uainst ad hauair ün thesôr in schil, & uitten & uij dsieua me, hauiand prais sü
1005 las spedlas la erusth. (22) Mu aquel s'cunturblo três aque pled, & s'partit gramezchius, perche el hauaiua bgierras poseschiuns. (23) Mu cura che Iesus hauet guardo intuorn, schi dis el à ses discipuls: Quant fadiusamang uignen ad ir ilg ariginam
1010 da dieu aquels chi haun danêrs. (24) Et ses discipuls sinstnnuitten sü ses pleds. Et Iesus darchio arespondiant dis ad els: filgs, quāt grêf es ad aquels, chi haun lur fidaunza in danêrs, ad antrêr ilg ariginam da dieu. (25) Elg es plü lêf che ün chiamêl
1015 giaia aint per la fuora d'üna aguoglia, co ün arick gia aint ilg ariginam da dieu. (26) Et els sun sthmürafgliôs surmœd, dschant in se suessa: Et chi pò mæ esser salf. (27) Et hauiand Iesus guardô aquels, schi dis el: Tiers la lieud es è impossibel,
1020 mu tiers dieu brichia: Per che tuottes chioses sun

posibles tiers dieu. (28) Et Petrus cumanzò à dîr agli: Vhê nus hauain abandunô tuottes chioses, & ischen gnieus dsieua tè. (29) Mu respondiāt dis Iesus: Par l'g uaira ch'eau dich à uus che üngiün nun es, quel chi hegia abandunô la chiesa, ù l's frars, ù las soruors, ù bab, ù mamma, ù mugliêr, ù infauns, ù posesschiuns par mia chiaschun, & dalg euangeli, (30) chi nu uigna ad arschaiuer schient uuotes taunt, huossa in aquaist tijmp chiesa, & frars, & soruors, & mamauns, & infauns, & poseschiuns cun persecutiuns, & ilg tijmp chi es da gnîr la uitta æterna. (31) Et bgiers prüms uignen ad esser l's dauous: & bgiers dals dauous ad esser l's prüms. (32) Et eran in strêda par ir sü à Ierusalem & Iesus giaua auaunt els, & els eran astramētôs, & giaiuen dsieua tmand. Et Iesus prandet darchiô l's dudesth tiers se & cumenzo als dir, aquellas chioses chi gniuan ad iscuntrêr à si. (33) Vhé nus giain sü à Ierusalem, & l'g filg delg hum uain à gnir dô in mauns dals purzuras dals sacerdots & dals scriuans, & uignen alg cundanêr alla mort, & uignen alg dêr in maun dels paiauns, (34) & uignen à fer giamges del, & ailg agiasthlêr, & à spüdêr in el, & à l'g amazêr, & ilg ters di uain el ad arisüstêr. (35) Et gietten tiers el Iacobus & Iohannes filgs da Zebedei, schant: Maister, nus uulain, tuot aque che nus agragiain tü fatsthès: à nus. (36) Et el dis ad els: Che uulais ch'eau fatschà à uus? (37) & els dissen agli: Do à nus che nus sezan, l'g ün à ti

1025 1030 1035 1040 1045

1050 dalg dret maun, & gl'oter à ti delg snister in ·la tia glœrgia. (38) Et Iesus dis ad els: uus nu sauais che uus aggragias: pudais baiuer l'g bachier, ch'eau baif? & gnir battagiôs cun l'g battaisem ch'eau uing battagiô? Et els dissen agli: Nus pudain. (39) Et
1055 Iesus dis ad els: l'g bachier ch'eau baif, gnis bain à baiuer, & l'g bataisem ch'eau uing battagio, gnis er agnir battagiôs, (40) mu sêr à mi dalg dret maun, ù dalg snister, nu sto à mi à dêr, mu el uain à tuchiêr ad aquels, aquæls ch'lg es addatô. (41) Et
1060 hauiand l's dijsth udieu aque schi cumenzaun els à se sthdegnêr, incunter Iacobum & Iohannem. (42) Mu hauiand Iesus clamô aquels tiers se, schi dis el ad els: Vus sauais che quels chi peran à signuragier l's pœuuels, aquels adrouen dumini incunter els. Et
1065 aquels chi sun parzuras traunter aquels, adrouuã pusaunza in els. (43) Mu è nun daia esser uschia traũter uus, dimperse scodün quęl chi uuol d'uus duãter grand traũter uus, aquel daia esser uos seruiant. (44) Et scodün quęl chi uuol d'uus esser l'g
1070 prüm, daia esser da tuots famalg. (45) Per che êr l'g filg delg hum nun es gnieu, per che uigna seruieu à si, dimperse par ch'el seruis, & des sia uitta in spendrischun par bgiers. (46) Et uennen à Hiericho, et cura ch'el giet our da la citted Hiericho
1075 cũ ses discipuls, & cun ün grand pœuel. Bartimæus orph filg da Timæi sezaiua spera la uia, à dracutêr, (47) & hauiand udieu che füs Iesus Nazarenus, schi cumanzo el à clamêr et à dir: Iesu filg da Dauid,

hegiast misericorgia d'mè. (48) Et bgiers l'g arœgneuan chel taschès. Mu el clameua bgier plü fick 1080
Filg da Dauid hegiast misericorgia d'mè. (49) Et
Iesus stet ferm & cumandò chel des gnir clamô, &
clamaun l'g orph, dschant agli: sto da buna uœglia,
sto sü, & el t'clãma. (50) Et el hauiãd bitto uia
sieu mantilg, aluo & uen tiers Iesum. (51) Mu are- 1085
spondiant, dis agli Iesus: Che uuost ch'eau fascha
à ti? Et l'g orph dis agli: Maister, ch'eau arschaiua
la uezüda. (52) Et Iesus dis agli: Vatten tia fè t'ho
fat salf: & adüntrat, ho el arfschieu la uezüda, &
giaua dsieua Iesum par la uia. 1090

Annotatiuns.

Baiuer l'g bachier. l'g bachier uain mis par la bauaranda. Sco er in oter plü lous. l'g bataisem. uain aqui mis par la paschiun.

Cap. XI. 1095

(1) ET cura chels aprusmeuã Ierusalem tiers
Betphage & Bethaniam dspera l'g munt dellas uliuas,
schi tramtet el oura duos our da ses discipuls, (2)
& dis ad els: Tiro uia ilg uijch, quæl chi sto in-
cunter uus, & impestiaunt sco uus giais aint in aquel 1100
schi gnis ad achiatêr ün pulladrin sün aquæl üngiün
hum nũ es sazieu, sthdliolg & l'g mnêd à qui: (3)
Et schi ünqualchiün disth à uus: Parche faschais
uus aquè? Schi dschè, per che chè l'g signer ho
bsüng da quèl, & adüntrat uain el à l'g trametter, 1105

à qui. (4) Et els tiraun uia, & acchiataun l'g pulijder lio our da dour dspera la porta traunter duos uias, & l'g dsthliaun, (5) & ünqualchiüns da quels chi steuan allò, dschaiuen ad els: Che faschais uus
1110 à dsthlier l'g pulijder? (6) Et els dissen ad aquels, suainter chi hauaiua cumandô ad els Iesus, & aquel l's s'lascheuã fer. (7) Et mnaun l'g puledrin tiers Iesum, & mettetẽ sü agli lur uesckimainta, & el sazet sün aquel. (8) Et bgiers sternaiuen lur uescki-
1115 mainta in la uia. Mu aquels chi passeuan auaunt, (9) & aquels chi gniua dsieuua, clameuan, dschant: Hos anna benedet saia aquel chi uain in num delg signer. (10) Benedieu saia l'g ariginam quæl chi uain in num delg signer da nos bab Dauid. Hos
1120 anna ils hutischẽs. (11) Et siand antro l'g signer in Ierusalem & ilg taimpel. Et hauiãd guardo tuot da par tuot intuorn, & siand gio gnieu saira, schi es el ieu oura cun l's dudesth in Bethaniã. (12) Et ilg di dsieua cura ch'el uen oura da Bethania, schi
1125 hauet el fam, (13) & hauiand uîs da lœnsth ün bœsthe da figs chi hauaiua fœglia, schi uen el par acchiatèr, schi füs qualchiosa par uintüra sün aquel. Mu cura chel uen tiers aquel, schi nun acchiatto el oter co la fœglia. Per che è nun era aũchia l'g
1130 tymp dals figs. (14) Et arespondiant Iesus dis agli bœsthe da figs: Aqui dsieua in æterna nu daia üngiün mangier früt da tè. Et ses discipuls udiuan aquè, (15) & uennen à Ierusalem. Et siãd Iesus ieu aint, ilg taimpel, schi cumẽzol à dsthchiatsther

oura aquels chi uendaiuen & cumpreuan ilg taimpel, 1135
& cupichio suot sura las maisas dals baunchijrs &
las chiariras da quels chi uendaiuen columbas, (16)
& nun uous laschêr che üngiün purtas ün uschilg
per l'g taimpel, (17) & amusseua: dschant ad els:
Nun sto è forza scrit? La mia chiesa daia gnir 1140
clameda üna chiesa della l'uratiũ à tuot pouuels.
Et uus faschais aquella üna fuora da saschins.
(18) Et l's scriuauns & l's parzuras dels sacerdots
uditten, & scherchieuan cun che mœd ch'els l'g fa-
schessen murir. Per che els l'g tmaiuen par aque 1145
che tuotta la lieud s'asthmüreauеglieua de la sia du-
trina. (19) Et siand alhura gnieu saira, schi giet
Iesus oura de la cittêd. (20) Mu la damaun pas-
sand três, schi uezetten els l'g bœsthc da ficks chi
era schiro uia cun la risth à tuot, (21) & Petrus 1150
s'algurdô, & dis agli: Maister uhè l'g bœsthc da figs,
quæl che tü hæst sthmaladieu, chel es sckio uia.
(22) Et arespondiant Iesus dis ad els: S'cufidò in
dieu. (23) Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che
scodün quęl chi disth ad aquaisti munt t'lêua dauẽd, 1155
& t'metta ilg mêr, & nu s'dubitta ilg sieu cour,
mu chel craia che daia duaintêr aque ch'el hodit
schi uain ad esser agli tuot aquè ch'el ho dit.
(24) Três aque dich eau à uus, tuot aque che
uus urand agragiais, craiè che uus arschaiuas, 1160
schi uain è ad esser à uus. (25) Et cura uus
stêds ad urêr, schi pardunò schi uus hauais
alchiosa incunter alchiün, par ch'er uos bab quæl

chi es aint in schil uigna à parduner à uus uos
1165 fals. (27) Et uennen darchio à Hierusalem & chiaminand el par l'g taimpel, schi uennen tiers el l's parzuras dels sacerdots & l's scriuaũs & l's seniours, (28) & dian agli: Cun che autoritæd fæst tü aquaistes chioses, & chi ho dô ati aquaista authoritæd, che
1170 tü faschas aquaistas chioses? (29) Et Iesus arespondiand dis ad els: Er eau uœlg dumander uus üna scherta chiosa, & arespondè à mi, schi uœlg eau dir à uus cun che authoritæd ch'eau fasth aquaistes chioses. (30) L'g bataisem da Iohannis, êra el de
1175 schil, ù da la lieud. Respundê à mi. (31) Et els s'pisseuan in se suès dschant schi nus dschain: da schil, schi uain el à dir: Perche nun hauais dimê cret agli? (32) Et sch'els hauessen dit da la lieud, schi tmaiuen els l'g pœuel. Per che che tuots
1180 tgniauen Iohannem chel füs füs sto uairamaing ün profet. (33) Et arespondiant dian à Iesu: Nus nu sauain. Et Iesus arespondiant dis ad els: Ner eau uœlg gir à uus cun che authoritæd eau fatsth aquaistes chioses.

1185 *Annotatiuns.*

Hos anna. O signer fo me salf. sco sü zura. Aquelschi uẽdaiuẽ & cuprêuã. aque era aquels chi uendaiuen las chioses chi gniuan huffertas sü.

Cap. XII.

(1) ET el cumenzo à faflêr ad els três sumaglies, ün hum ho implantô üna uigna, & ho fat intuorn üna saif, & ho chiauô in aquella ün torchiel, & ho ædifichio üna tuor, & ho affitto uia aquella à mêrs, & es trat dauend, (2) & ho tramis l'g famalg, cura che elg es sto la sasthun, tiers l's mêrs, par arschaiuer dals mers dalg früt della uigna. (3) Mu els hauiand do d'maun aquèl l'g haun battieu, & tramis in auous uœd. (4) et darchio ho el tramis tiers els ün oter famalg, & els hauiand trat d'crappa in aquel l'g haũ aruot l'g chiô, & l'g haun tramis inauous cun ingiürgias mêl atrattô. (5) Et darchio ho el tramis ün oter, et aquel amazaun è, & bgiers oters da quæls impart els batteten, & impart amazaun. (6) Et uschia hauiand el aunchia dick ün sul chier filg schi tramtet el er aquel tiers els l'g plü dauous, dschant: els uignen ad arguardêr mes filg. (7) Mu aquels mêrs dschaiuen traunter sê: Aquaist es herteuel, gni & l'g amazain, & l'hierta uain ad esser nossa. (8) Et l'g hauiand do dmaun schi l'g amazaun els & l'g bittaun our de la uigna. (9) Che uain dime à fêr aquel signer da quella uigna? el uain à gnir & amazer aquels mêrs, & uain à der sia uigna ad oters. (10) Nun hauais niaunchia mę lit aquaista scritüra? La pedra quæla che aquels chi ædifichiuan haun arfüdo, aquel la es duanteda ün chio delg chiantun, (11) & aque es sto fat dalg signer, & es üna chiosa mürafgliusa in

1190 1195 1200 1205 1210 1215

nos oeilgs. (12) Et els scherchie, uan dalg appi-
glier, & tmaiuẽ la lieud per che els sauaiuen ch'el
hauet dit la sumaglia incunter els. Et l'g hauiand
1220 lascho allò tiraun els uia, (13) & tramtettẽ tiers el
alchiüns our dals phariseers & Herodiauns chels l'g
cumpigliassen ilg plêd. (14) Et aquels siand gnieus
dian agli: Maister nus sauain che tü ist uræst, &
nun hæst pisijr d'üngiün, per che tü nun arguardast
1225 las persunas della lieud dimperse tü amuossas la uia
da dieu cun uardæd. Es è licit à dêr la rensla agli
Cæsari, ù schi, ù nun? daians dêr: ù nun dêr.
(15) Mu el sauiand lur infanschamaint, dis ad els:
Che m'aprues uus? purto nó à mi ün daner ch'eau
1230 l'g ueza. (16) Et els l'g purtaun nò. Et dis ad
els: Da chi es aquaista imegina & inscriptiun? Et
els dissen agli. Da cęsaris. (17) Et arespondiant
Iesus, dis ad els, Dæd à cæsari, aquellas chioses
chi sun da cæsaris, & a Dieu aquellas chi sun da
1235 Dieu. Et sun sthmürafglios da del. (18) Et uennen
tiers el l's saduceers, quęls chi dian che nu saia
l'aresüstaunza, & l'g dumandaun dschant: (19) Maister,
Moses ho a nus scrit, schi l'g frêr d'ün qualchiün
muora, & lascha la mugliêr & nulascha ifaũs, chesês
1240 frêr prẽda aquella sia mugliêr, & astdaista sü sem
agli sieu frêr. (20) E sun stôs set frars & l'g prüm
ho prais mugliêr, & aquel muriand nun ho laschô
sem, (21) & l'g seguond ho prais aquella & es mort:
ne ho er el lascho sem, & l'g ters sumgiauntamang,
1245 (22) & prandetten aquella set, ne haun laschô sem.

Alhura plü dauous da tuots es mort er la mugliêr. 1250
(23) In l'aresüstaunza dimè cura che uignen ad aresüstêr, da quæl da quels uain ella ad esser mugliêr?
Per che set l'haun hagida aquella par mugliêr.
(24) Et arespondiant Iesus dis ad els: Nu falais uus forza tres aquè che uus nu sauais las scritüras, ne 1255
la uirtüd da dieu. (25) Per che cura che arisüsten dals morts, schi nu faun è amüstêd, ne daũ à marid, dimperse è sun sco l's aungels quęls chi sun in schil.
(26) Vschiglice dals muorts, chels uignen ad arisüstêr, nun hauais lit ilg cudesth da Mosi, inche 1260
mœd che deus ho faflo cun el our da la chieglia, dschant: Eau sun aquèl deus da Abraham, & deus da Isaak & deus da Iacob. (27) Deus nun es dals muorts, dimperse deus da quels chi uiuuan. Vus dime fallæs. (28) Et siand ieu ui tiers ün dals 1265
scriuauns, & hauiand udieu aquels dispütand insemmel, & uezaiua chel hauaiua bain arespundieu ad aquels, schi l'g dumando el: Quæls es l'g prüm cumandamaint da tuots? (29) Et Iesus arespundèt agli: l'g prüm da tuots cumandamains es? Oda 1270
Israel, l'g signer deus nos es ün sul signer. (30)
Et tų daias amêr tieu signer dieu, cun tuot tieu cour, & cun tuotta tia horma, & cũ tuot tieu sentimaint, & cũ tuotta tia fuorza. Aquaist es l'g prüm cumandamait. (31) Et l'g seguond es sumgiaunt 1275
ad aquaist. Tü daias amer tes prossem sco te d'ues.
Mêr co aquaists nu es üngiün oter cumandamaint.
(32) Et l'g scriuaunt dis agli. Maister, tü hæs bain

cun la uardæd dit, che saia ün sul deus, & che nu
1280 saia ün oter co el, (33) & che ad amêr el cun tuot
l'g cour, & cun tuot l'g inclijt, & cun tuotta l'horma,
& cun tuotta forza, & ses prossem sco se sues, saia
plü co tuots sacrificis & hostgias. (34) Et ueziand
Iesus chel hauet curdielmang arespondieu, schi dis
1285 el agli: Tü nun ist brichia da lœnsth dalg ariginam
da Dieu. Et üngiün dsieua aquè nun l'g asckieua
dumander. (35) Et arespõdiant Iesus dschaiua,
amussiand ilg taimpel. Inchemœd dian l's scriuauns
Christum esser filg da Dauid? (36) Perche el suessa
1290 Dauid siand inspürtô dalg sanc spiert, disth: l'g
signer ho dit à mieu signer, sêza à mi dalg dret
maun: Infina ch'eau met tês inimichs, üna suppia
da tês pês. (37) El sues dime Dauid clamma aquel
signer, da che uard es el ses filg? Et la mêr part
1295 dailg pœuel l'g udiuen gugient, (38) & el schaiua
ad els in la sia dutrina. S'parchiürô dals scriuauns
quæls chi aman da d'ir intuorn cun lungia uescki-
mainta, & aman da gnir salüdos par las plazzas (39)
& l's prüms sizs ils cusseilgs, & l's prüms lous sü
1300 l's pasts, (40) quæls chi maglien la chiesas de las
uaidguas, & suot cuuerta chels faun lungias uraciuns,
aquels uignen ad arschaiuer, üna plü greua cunda-
naschun. (41) Et cura che Iesus sezaiua uia incun-
ter l'g gazophijlatium, schi guardeua el co la lieud
1305 mettaiua aint ilg gazophijlatiũ daners. Et bgiers
arigs mettaiuen aint bgier. (42) Et uen üna pouura,
uaidgua, & mettet aint duos pitstheus danêrs, chi

es ün quatrin. (43) Et hauiand el clamo ses discipuls tiers se, schi dis el ad els: Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che aquaista pouura uaidgua ho mis aint, plü, co tuots aquels chi haun mis ilg gazophilatium. (44) Per che tuots haun mis aint da que chi sur auanzeua ad els. Mu aquaista da tuot aque chella hauaiua in sieu maungel, ho mis aint, tutta la sia arouba.

Annotatiuns.

Gazophilatium, l'g schep, ù larchia innua chis mettaiua aint l's duns da Dieu.

Cap. XIII.

(1) ET cura chel giet our dalg taimpel, schi dis agli ün dals ses disciputs: Maister guarda che pedras & che müredas. (2) Et Iesus arespondiant dis agli: uais tü aquaistas grandes müredas? E nu uain agnir laschô pêdra sur pêdra chi nu uigna à gnir aruineda giu. (3) Et cura ch'el sezaiua ilg munt de las uliuas, incunter l'g taimpel, schi l'g dumandeuan segrettamang Petrus, & Iacobus & Iohánnes & Andreas: (4) Dich à nus cura uignen aquaistes chioses ad esser, & che isaina es è cura che sũ aquaistas chiosas tuottas da cumplijr? (5) Et Iesus arespondiant ad els, cumenzo à dir: Guardò che ünqualchiün nus ingianna. (6) Per che bgiers uignen in mieu num dschant, eau sun Christus, & uignen à surmnêr bgiers. (7) Mu cura che uus udîs guerras

1335 & arimuors da guerras, schi nu s'conturblo, per
che è stouua duantêr, mu è nun es aunchia la fin.
(8) Perche è uain as aluer sü pœuel incunter pœuel
& ariginam incunter ariginam. Et uain ad esser
terra trimbla in inmünchia lœ. Et uain ad esser
1340 chialastrias & schguardins. (9) Aque sun l's cuman-
zamains da las duluors. Mu s'parchiüro uus suessa.
Per che è uignen à s'dêr in maun dals cuseilgs &
dalas Synagogas, & sarês battieus, & gnis mnos
auaunt l's guuernaduors & l's araigs parmur d'me in
1345 testimuniaunza ad els: (10) Et tiers tuotels pouuels
stouua uiuaunt gnir predgio l'g euangeli. (11) Mu
cura che s'mainen uus à s'dêr in maun, schi nu
pisso oura auaunt che uus däias dir, ne s'dæd fadia,
dimperse tuot aque chi uain à uus dô in aquella
1350 hura aque faflo. Perche uus nun isches aquels chi
faflês, dimperse l'g spiert sænc. (12) Et l'ün frer
uain à dêr alla mort lioter frêr, & l'g bab l'g filg,
& s'lêuan sü l's infauns incunter bab & mamma & l's
faun murir. (13) Et gnis ad esser mêluuglieus da
1355 tuots parmur da mieu num. Mu aquel chi uain à
la dürer oura infina alla fin aquel uain ad esser salf.
(14) Mu cura uus gnis à uair l'abominatiun dalg
desiert, da quæla es sto dit três Danielē profet, à
ster ilg lœ innua che nun es bsüng, chi lîgia daia
1360 inclijr. Alhura aquels che sũ in Iudæa daien fügîr
als mũs. (15) Mu aquel chi es sün tèt, nu uigna
giu in la chiesa, ne giaia aint par prender ünqual
chiosa, our da la sia chiesa. (16) Et aquel chi es

oura sü la cutüra, nu tuorn'aint tiers aque chel ho
lascho dauous, par prender sieu mantilg. Mu uæ 1365
allas purtauntas & ad aquellas chi daun tetta in
aquels dijs. (18) Mu urò che uossa fügia nun
duainta ilg inuiern. (19) Per che in aquels dis uain
ad esser üna tal fadia, che da quella guisa nun es
sto dalg cumanzamaint da las chioses sckiafidas 1370
innò, quælas che deus ho sckiafieu, infina ad aquaist
tijmp, ne uain er ad esser. (20) Et upœia che l'g
signer nun haues scurtô l's dis, schi nu füs mia ste-
da salua l'uniuersa chiarn. Mu parmur dals elets,
quæls che deus ho scharnieu, ho el scurto l's dîs. 1375
(21) Et alhura schi ünqualchiün disth à uus: uhè
aqui Christus, uhè aschò, schi nu craiè. (22) E
uignen à saluêr sü fuoschrists & fuosprofets & uignen
à fer isainas & miracquels, par surmnêr, schi pò
duanter, er l's elets. (23) Mu uus s'parchiüro, uhè 1380
ch'eau s'he da tuottas chioses assapiantô uus oura-
uaũz. (24) Et in aquels dis dsieua aquella fadià
uain l'g sullailg à sinsckiürir & la liüna à nu dêr
sia splendur, (25) & las stailas delg schil uignen à
cruder giu, & las uirtüds quælas chi sun in schil 1385
uignen à s'amuantêr. (26) Alhura uignen è à uair
l'g filg delg hum gniand in las nüflas, cun bgierrà
pusaunza & glœrgia, (27) & alhura uain el à tra-
metter sês aungels, & uain ad araspèr ses elets da
las quater ôras da d'ima la terra infina à summa 1390
l'g schil. (28) Mu imprandè la sumaglia dalg bœsthc
da figs, cura che l'g ses aram es gio tender, & ho

bitto oura la fœglia, schi sauais uus che la stêd es ardaint. (29) Vschia er uus cura che uus uezais
1395 che aquaistas chioses duainten, schi daias sauair che elg es ardaint auaunt las portas. (30) Par l'g uaira ch'eau dich à uus, che nu uain à passêr aquaista generatiun, infina che aquaistas chioses nu sun tuottas fattas. (31) L'g schil & la terra uignen à passêr
1400 uia, mu la mia uerua nu uignen à passer uia. (32) Vschigliœ da quel di & da quel tijmp nu so üngiün, niaunchia l's aungels quæls chi sun in schil, nêr el filg, dimperse sûl l'g bab. (33) S'parchiürò, uagliò, urò, per che uus nu sauais cura che elg es
1405 l'g tijmp. (34) Sco ün hum quæl chi es trat dauend, hauiand abandunô sia chiêsa & ho do sia aroba à ses famalgs & à scodüni sia lauur, & agli purtnijr ho el cumandô ch'el daia uaglier. (35) Vagliô dimê, per che che uus nu sauais cura che l'g signer de
1410 la chiesa uain à gnîr, illa saira, ù à meza not, ù ilg chianter dalg gial, ù illa damaun, (36) par che sch'el gnis improuista chel nun acchiatta uus durmiant. (37) Et aque ch'eau dich à uus, dich eau à tuots, uagliò.

1415 *Annotatiuns.*

Abominatiun delg desiert. schgrischur trida, horibla. Elets. scharnieus. Dellas quater ôras. dals quater chiantuns della terra. L's uniuersa chiarn, tuotta l'humauna generaciun.

Cap. XIV.

(1) ET era la pasthqua, & l's dis dels azijms chi gnian à gnir, dsieua duos dîs. Et l's principæls sacerdots & scriuauns scherchieuan in chemœd, chels cun ingian l'g appigliassen, & l'g amazassen. (2) Et dschaiuen: brichia ilg di de la fêsta, che nu duainta arimur dalg pœuel. (3) Et siand el in Bethania in chiesa da Simonis alurus, seziand el à maisa, schi uen üna duonna, quæla, chi hauaiua ün guotter d'ün hüt fat da nardi fin, da grand pritsth, & hauiand aruot l'g guotter schi spandet ella aque agli sü l'g chio. (4) Et êran qualchiüns chi hauettẽ desthplaschair aque in se suessa, & dschaiuen: A che perpüst es fatta aquaista persa da quaist hüt? (5) Par che aquaist pudaiua gnir uandieu par plü co par traia schient daners, & gnir do als pouuers. Et s'aggrittantaun incunter aquella. (6) Mu Iesus dis: laschola stêr, perche isthes agli aggrauadisths? ella ho fat üna buna houra incunter mè. (7) Per che uus hauais saimper l's pouuers cu uus: & cura che uus mæ uulais, schi pudais fêr delg bain ad els, mu mè nun hauais brichia saimper, (8) aque chella ho pudieu, ho fat aquaista, chella es gnîda oura auaunt par hunscher mieu chiœrp alla sepultüra. (9) Par l'g uaira ch'eau dich à uus: in scodün lœ in tuottelg muond chi uain predgio aquaist euangeli, er aquaist che aquaista ho fat, uain à gnir dit in sia memœrgia. (10) Et Iudas Iscariotes ün dals dudesth tirouia tiers l's principæls sacerdots, par l'g tradir

1420 1425 1430 1435 1440 1445

ad els. (11) Quæl hauiãd els udieu schi sun els
allegrôs, & haun agli impromis da l'g dêr daners.
1450 Et el scherchieua inchemœd à perpüst chel l'g tradis.
(12) Et ilg prüm di dels azims cura che s'hufferaiua
sü la paschqua, schi dian agli ses disciputs: Innua
uuost che nus giaien, & parderschan che tü man-
gias la paschqua? (13) Et el tramtet oura duos
1455 ses discipuls, & dis ad els: Izen in la cittèd, &
uain ad inscuntrêr in uus ün hum chi porta üna
segia d'ouua, & izen dsieua aquel, (14) & innua
chel uo aint, schi dsche agli bab d'chiesa: l'g maister
disth innua es ün aluschamaint, innua ch'eau mangia
1460 la pasthqua cun mes discipuls? (15) Et el uain ad
amussêr à uus üna granda sæla hurdaneda sü, &
parderta, allo parderschè à nus. (16) Et ses disci-
puls giettên oura, & uennen in la cittêd, & acchiat-
taun da co chel hauauia dit ad els, & parder-
1465 schetten la pasthqua. (17) Et cura che füt gnieu
saira, schi uen el cun ses dudesth. (18) Et seziand
à maisa & mangiand dis Iesus: Par l'g uaira ch'eau
dich à uus, che ün d'uus uain am tradir, quæl chi
mangia cu me. (19) Et els cumenzaun ad hauair
1470 mêla uitta, & à dir agli scodün dels: Sun eau forza?
Et ün oter: Sun eau forza aquel? (20) Et el are-
spondiant dis ad els: ün dals dudesth quæl chi in-
tainscha aint cun me in la besla. (21) L'g filg delg
hum uo schert, da co chi sto scrit da del, mu uæ
1475 agli hũ, três quæl l'g filg delg hum, uain tradieu:
elg era bœn agli, schi aquel hum mæ nu füs sto

naschieu. (22) Et mangiand els, hauiand Iesus prais
l'g paun, cura el hauet fat gracias, schi l'g arumpèt
el & dèt ad els, & dis: Prandè, mangio, aquaist es
mieu chiœrp. (23) Et hauiand prais l'g bachier, cura 1480.
chel hauet dis gracias, schi det el ad els, & bauetten
tuots our da quel, (24) & dis ad els: Aquaist es
mieu saung dalg nuof testamaint, quæl chi uain
spauns per bgiers. (25) Par l'g uaira ch'eau dich
à uus, che aqui dsieua ch'eau nun uing à baiuer 1485
delg früt della uigna, infina ad aquel di, cura ch'eau
uing à baiuer aquel nuof ilg arigină da dieu. (26)
Et cura chels hauetten dit l'g psalm, schi gietten è
oura ilg mũt de las uliuas. (27) Et Iesus dis ad
els: Tuots gnis ad hauair sckiandel in aquaista not 1490
parmur d'mè, per che è sto scrit: Eau uing à batter
l'g pastur, & las nuorsas uignen à s'arasêr. (28) Mu
dsieua ch'eau uing ad arisüster, schi uœlg eau pas-
sêr auaunt à uus in Galileam. (29) Et Petrus dis
agli: Schi er tuots haun sckiandel, eau imperscho 1495
nun. (30) Mu Iesus dis agli: Par l'g uaira ch'eau
dich à ti che huoz in aquaista not auns co l'g gial
chiaunta duos uuotes, schi uainst tü am sthnaiêr trais
uuotes. (31) Mu el dschaiua pür plü fick: schi bain
plü schi m'faschcs bsüng da murîr cun tè, schi nu 1500
t'uœlg eau sthnaier. Et l'g sumgiaunt dschaiuen êr
tuòts. (32) Et uennen in ün lœ chi ho num Geth-
semani, & dis à ses discipuls. Sazè aqui intaunt
ch'eau uing ad urêr. (33) Et prandet cun el Petrũ,
& Iacobum, & Iohannem, & cumenzò à s'astramir, 1505

& ad hauair inguoscha. (34) Et dis ad els: la mia horma ho dulur in fina alla mort, arumagnè à qui & uagliò. (35) Et siand passô ün po inauaunt, schi s'bitto el in terra, & urò schi fus possibel che passas
1510 da se l'hura, (36) & dschaiua: Abba bab, tuotes chioses sun à ti possibles: prain da mè aquaist bachier. Imperscho brichia aque ch'eau uœlg, dimperse aque che tü uuos. (37) Et uen & acchiattô els durmiant, & dis à Petro: Simon tü duormas?
1515 Nun hæst pudieu uagliêr ün' hura? (38) Vagliò & urò, che uus nu uignas ilg attantamaint. L'g spiert es schert praist, mu la chiarn es flaifla. (39) Et darchîo tirol uia, & ureua, dschant aque prœpi plêd. (40) Et siand turnô schi l's acchiatto el dar-
1520 chio durmiant, per che lur œilgs eran aggrauôs, ne sauaiuen er che dessen arespuðder agli. (41) Et uen la terza uuota & dis ad els: Durmi da d'huossa inuia & pussò, è basta. Elg es gnieu l'hura, uhè l'g filg delg hum uain do in mauns dals pchiaduors,
1525 (42) Stêd sü, giaun. Vhè aquel chim tradescha, s'aprosma. (43) Et adüntrat aunchia chel fafleua, gnit no tiers Iudas, quæl chi era ün dals dudesth, & cun el ün pœuel cũ spêdas & guaffens dals princi-pæls sacerdots, & dals scriuauns, & dals seniours.
1530 (44) Et aquel chi l'g tradiua, hauaiua do ad aquels üna comüna isaina, dschant: Quæl ch'eau uing à bütscher, aquel es è, l'g appigliò & l'g mned dauend, cun diligijntia. (45) Et cura chel füt gnieu, schi giet el adüntrat uia tiers el, & dis agli: Rabbi rabbi

& l'g bütscho. (46) Et aquels chiatschaun lur mauns 1535
in el, & l'g appigliaun. (47) Et ün schert da quels
chi steuan allò, hauiand trat oura la spêda battet
l'g famalg dalg principæl sacerdot, & schungio giu
la sia uraglia. (48) Et arespondiant Iesus dis ad
els: Inguæl sco tiers ün saschin isches ieus oura cun 1540
spedas & guaffens, à m'apigliêr, (49) & eau era in-
münchia di tiers uus ilg taimpel, & amusseua, & nun
m'hauais appiglio, mu aquaistas chioses duaintan, par
che uigna cumplieu las scritüras. (50) Et l'g hauiand
abanduno fügitten tuots. (51) Et ün schert giuuen 1545
giaua dsieua el, quæl chi hauaiua intuorn sülg nüd
ün linzœl, & l's giuuens l'g appigliaun, (52) & hauiãd
el lascho ir l'g linzœl, schi fügit el nüd our da dels.
(53) Et els mnaun dauend Iesum tiers l'g principi-
pæl sacerdot, & s'araspaun cun el insemel tuots 1550
principæls sacerdots, & seniours, & scriuaũs. (54)
Et Petrus giaua da lœnsth dsieua el, infina chel uen
in la cuort dalg principæl sacerdot, & sezaiua cun
l's seruiãs insemel, & s'ackiudeua tiers l'g fœ. (55)
Et l's princip@ls sacerdots et tuot l'g cusselg scher- 1555
chieuan testimuniaunza incunter Iesum, par l'g metter
alla muort, ne acchiateuan. (56) Per che bgiers
hauaiuẽ dit fuossas pardüttas incunter el, & nun
eran pardüttas hauuonda sufficiantas. (57) Et ün
qualchiüns aluan sü, & dschaiuen fuossa pardüta 1560
incũter el, dschant: (58) Nus hauain üdieu ch'el
dschaiua. Eau uœlg aruinêr aquaist taimpel, quæl
& chi es fat cũ maũs & in trais dis, uœlg eau fêr

sü ün oter, quæl chi nu saia fat cũ mauns. (59) Et
1565 niaũchia in aquella guisa êran auuonda sufficiãtas
las pardüttas da quels. (60) Et aluand sü l'g principæl sacerdot in miz dumandeua Iesum, dschant:
Nu arespuôndes tü ünqualchiosa? Per che els dian
incũter tè pardütta? (61) Et el taschaiua, ne are-
1570 spundaiua ünguotta. Et darchio l'g principæl sacerdot l'g dumandò, & dis agli: Ist tü aquel Christus
filg delg benedet? (62) Et Iesus, dis: Eau sun, &
gnis à uair l'g filg delg hum seziand dalg dretmaun
della uirtüd, & gniand in las nüflas dalg schil.
1575 (63) Et l'g principæl sacerdot, hauiand d'stramô sia
uesckimainta, dis: Che hauains plü bsüng d'pardüttas?
(64) hauais udieu la blastemma, che s'impêra à uus?
Et els tuots l'g cundanaun chel füs culpaũt alla mort.
(65) Et ünqualchiüns cumenzaun à spüder in el, &
1580 à zuppêr agli sia fatstha, & alg dêr masclêdas, & à
dir agli: Ingiuuina. Et l's seruiains deuan agli
mascledas. (66) Et siand Petrus in la cuort giu
zuot, schi uen üna dellas fanschellas dalg principæl
sacerdot, & (67) hauiand uîs Petrum chi s'asckiu-
1585 deua l'g hauiand guardô, dis: Er tü ist stô cun
Iesu Nazareno? (68) Et el sthnaio, dschant. Eau
nun l'g cugnіousth, ne sæ aque che tü disth. Et
giet our dadoura ilg pœrti, & l'g gial chiãtò. (69)
cura ch'la fanschella l'g uezet, schi cumenzo ella
1590 darchio à dir ad aquels chi steuan allò: Aquaist es
ün da quels. (70) Et el sthnaieua darchio. Et
poick dsieua dabinœf aquels chi steuan allo, dschaiuen

à Petro: Vairamang tü ist da quels, per che er tü ist ün Galileer, & tieu languaick s'cuuain. (71) Et el cumēzo à sthmaldir & à giürer: Eau nu cugnoisth aquel hum, da quæl che uus dschais. (72) Et darchio chianto l'g gial. Et Petrus s'algurdo dalg pled chi hauaiua dit agli Iesus, auns co che gial chiaunta duos uuotes, schi, uainst am sthnaier trais uuotes, & cumenzo à crider. 1595 1600

Annotatiuns.

Principæl sacerdot. parzura sacerdos. huaisthg. dis Azimi, l's dis chi nus mangia paun cun aluamaint.

Cap. XV.

(1) ET bain bôd sü la damaun, hauiand hagieu cusselg l's principęls sacerdots cu l's seniours & l's scriuaũs, & tuotta la cumpagnia, mnaun dauēd Iesum liô, & l'g detten in maũs da Pilato. (2) Et Pilatus l'g dumādò: ist tü aquel araig dals Iüdeaus? Et el arespōdiant, dis agli: Tü disth. (3) Et l's principæls sacerdots l'g acchiüseuan da bgierras chiosas. (4) Et Pilatus l'g dumando darchiô, dschant: num arespuondes tü ünqualchiosa? uhè quantas bgierras chioses che pardüien incunter tè? (5) Et Iesus da londer inuia nun arespundet ünguotta, da sort che Pilatus s'asthmürafgliò. (6) Et ilg di de la festa lascheua el ir ad els ün praschunijr, quęl chels aggragieuan. (7) Et era ün quæl chi s'anumneua Barrabas, quæl cũ l's chiaschunaiuels dalg schguar- 1605 1610 1615

1620 din era praschun, quæls três sthguardin hauaiuem fat humicidi. (8) Et clamand l'g pœuel, cumenzo à dumandêr chel fasches suainter chel haues ad üna fat ad els. (9) Et Pilatus arespõdet ad els, dschãt: Vulais ch'eau lascha ir à uus aquèl araig dals Iu-
1625 deaus? (10) Per che chel sauaiua chels parzuras sacerdots três inuilgia l'g hauessẽ do aquel aint in maũ. (11) Mu l's parzuras sacerdots arfrüzaun l'g pœuel, chel laschas aũs ir ad els Barabam. (12) Et arespondiãt darchio Pilatus, dis ad els: Che uulais
1630 dimê ch'eau fatscha ad aquegli, quæl che uus anumnæs araig dals Iüdeaus. (13) Et els darchio clamaun: Crucifigia aquel. (14) Et Pilatus dschaiua ad els: Che mêl ho el fat? Mu els clameuan pür plü fick: l'g crucifigia. (15) Et Pilatus uuliand cu-
1635 tantêr pœuel, lascho ir ad els Barrabam, & det Iesum l'g hauiand agiasthlô, chel des gnir crucifichio. (16) Et l'g mnaun dauend aint dadains in la cuort, quæla chi es ilg palaz dell' araschun, & clamaun tuotta la cumpagnia insemmel: (17) & traietten aint
1640 ad el üna rassa d'purpur, & l'g metten sü intuorn üna curuna tessida d'spinas, (18) & cumenzaun alg salüder: salüdo saiast tü araig dels Iüdeaus. (19) Et battaiuen sieu chio cun üna chianna, & spüdeuan in el, & sinschnuglieuan giu & l'g adureuan.
1645 (20) Et cura chels hauetten fat giamgias del, schi l'g traietten è aint sia ægna uesckimainta & l'g mainen oura par l'g crucifichiêr. (21) Et sthfurzaun ün schert Simonem Cyrenensem chi passeua três: quæl

chi gniua aint de la cutüra, bab da Alexandri &
da Ruffi, chel purtas la sia crusth. (22) Et mnaun 1650
el ilg lœ Golgatha, quæl chi es sch'ün metta oura,
l'g lœ della giüsticia. (23) Et detten agli da baiuer
uin fat cun Myrra, mu el nu uuos prender. (24) Et
l'g hauiand crucifichio, schi partitten els sia uescki-
mainta, traiand la sort sün aquella, aque che scodün 1655
prandes. (25) Et era l'hura terza, cura che l'g cru-
cifichiaun. (26) Et era scrit sü l'g tittel della sia
chiaschun: Araig dals Iüdeaus. (27) Et crucifichiaun
cun el duos saschins, ün dalg sieu dret maun &
lioter dalg sinster. (28) Et es cumplieu la scrittüra, 1660
quæla chi disth: El es araschunô cu l's mæls fat-
tuors. (29) Et aquels chi passeuã l'g dschaiuẽ mêl
agli, sthquasand lur chiôs, & dschaiuẽ: Væ quæl
chi aruinast l'g taimpel & in trais dis l'g ædifichist
tü: (30) salua te duessa, & uittẽ giu de la crusth, 1665
(31) l'g sumgiant er l's parzuras sacerdots faschand
giamgias traũter se cu l's scriuauns, dschaiuen: Oters
ho el saluô, sesues nu po el saluêr. (32) Christus
aquel araig da Israel, uigna huossa giu de la crusth,
che nus uezã & craien. Et aquels chi eran crucig- 1670
fichiôs cun el dschaiuẽ agli uillanias. (33) Et
siand gnieu l'hura sisæfla, schi es è gnieu sckü-
rezza sur tuotta la terra & ho düro infina à las
nuof huras. (34) Et alas nuof huras, ho clamô
Iesus cun hota uusth, dschant: Eloi, eloi, la- 1675
masabathani: chi es, sch'ünqualchiün metta oura:
Deus mês, deus mês, per che m'hæst tü abãdunô.

(35) Mu hauiand udieu ünqualchiüns da quels chi steuan allò, dschaiuen: Vhè el clamma Helia. (36)
1680 Et currit no tiers ün, & implit üna spungia cun aschaid, & la metet sün üna chiāna & spurschet sü agli da baiuer, dschant: laschain,. che nus uezan, schi Helias uain alg prender uia. (37) Mu Iesus hauiand clamô da d'hot det sü l'g spiert. (38) Et
1685 la uella dalg taimpel es fessa in duos parts, da sum infina giu ad im. (39) Et cura chè l'g centurio, quæl chi steua incunter el hauèt uis, che in aquella guisa clamand, el hauet do sü l'g spiert, schi dis el. Vairamang aquaist hum era filg da
1690 dieu. (40) Et eran allò er dunauns, quælas chi steuan da lœnsth a guardêr, traunter quælas era Maria Magdalena, & Maria la mamma da Iacobi pisthen & da Iose, & Salome: (41). quælas cura ch'el era in Gallilea, schi eran ĉ gnidas dsieua el,
1695 & hauaiuen seruieu agli, & oters cun bgierras, quælas cun el eran idas sü à Iherusalem. (42) Mu siād alhura gnieu saira, per che elg era l'g di delg adat, quæl chi uain auaunt l'g sabath, (43) uen Ioseph quæl chi era della cittêd Amarithea, ün hu-
1700 nurô acusglijr, quæl er el era chi aspetteua l'g ariginam da dieu, & hauiād piglio ardimaint, es el ieu aint tiers Pilatũ, & agragio da del l'g chiœrp da Iesu. (44) Et Pilatus se sthmürafglio chel füs gio mort, & hauiand clamo tiers se l'g centurin,
1705 schi l'g dumando el, sch'el füs gio dadijch mort. (45) Et hauiand, sauieu la chiosa dalg centuriun,

schi dunò el l'g chiœrp ad el Ioseph. (46) Et aquèl cumpro ün linzœl, & l'g hauiand prais giu, schi l'g plaio el ilg linzœl, & ilg matet ilg mulimaint, quæl chi era intagliô in ün crap. Et uuluct üna pedra 1710 ü l'g hüsth delg mulimaint. (47) Mu Maria Magdalena & Maria da Iose eran allà chi guardeuan innua chel gniua mis.

Annotatiuns.

Abba. pædar, bab. Vesckimainta d'purpur. 1715 d'saida ù d'ualüd, uesckimainta da d'araigs. Myrra. es üna chiosa æscha sco fêl.

Cap. XVI.

(1) ET cura che füt passô l'g sabath, la Maria Magdalena & Maria Iacobi, & Salome cumpraun hüts 1720 sauurieus, par gnîr & l'g hunscher, (2) & la damaun bain malualg dalg prüm di de l'hẽna, uennen è alg mulimaint siand aluo l'g sulalg, (3) & dschaiuẽ traunter ellas. Chi n's uuolua uia la pedra dalg hüst dalg mulimaint? (4) Et cura che hauetten 1725 guardô, schi uezettẽ è la pedra esser uuota giu: per che aquella era fick granda. (5) Et sun idas aint ilg mulimaint, & haun uis ün giuuen seziād dalg dret maun, uestieu cun ün chiamisth alf, & ellas sun stramidas. (6) Et el ho dit ad ellas nu 1730 s'astrami, uus scherchiês Iesum Nazarenum, quæl chi es sto crucifichio: el es arisüstô, & nun es aqui, uhè aqui l'g lœ innua che l'g hauaiuen mis. (7)

Mu tiròuia & dschè à ses discipuls, a Petro, chel
1735 passa à uus auaũt in Galileam, allò gnis alg uair
sco eau hæ dit à uus. (8) Et singiand fügitten
ellas bôd dalg mulimaint. Per che ellas hauaiuen
ün tremblœz & ün isthnuir, ne ne dschetten ad al-
chiüni qualchiosa, per che ellas tmaiuen. (9) Mu
1740 cura Iesus füt arisüsto sü la damaun, ilg prüm di
de l'hemma schi apparet el l'g prüm à Maria Mag-
dalena, da quæla el hauaiua d'sthchiatscho set di-
munis. (10) Et ella es ida & ho dit ad aquels, chi
eran sto cun el, quæls chi uaidgueuan & planschai-
1745 uen. (11) Et hauiand aquels udieu chel uiuaiua, &
chella l'g haues uîs, schi nun haun è craieu. (12)
Et dsieua aque es el apparieu in üna otro fôscha
à duos da quæls chi eran in uiedi par ir sü la cu-
türa, (13) & els tiraun uia & dschettẽ er als oters,
1750 ne er aquels craietten ad aquaists. (14) Dsieua se-
ziand l's ündesth à maisa apparet els ad els, & l's
inbittô da lur incredulitæd, & de la durezza delg
cour, ch'els nun hauessen cret, ch'els nun hauessen
uis chel füs arisüstô. (15) Et dschaiua ad els:
1755 Izen in l'g uniuers muond, & predgio l'g euangeli
à scodüna creatüra. (16) Et aquel chi craia & es
battagio uain ad esser salf, & aquel chi nun craia,
aquel uain à gnir cundannô. (17) Et aquaists si-
gnêls uignen agnir dsieua aquels chi craien tres
1760 mieu nũ uignen è à dsthchiatsther dimunis, & uignen
à schianschêr launguax nuofs, (18) & uignẽ à pren-
der dauẽd las zerps, & schi baiuen alchüna chiosa

murtêla schi nu uain ella à nuoscher ad els. Els
mettan sü l's amalôs l's mauns, & uignen à guarir,
(19) Et uschia l'g signer dsieua chel ho hagieu faflò 1765
cun els, es sto arfschieu in schil, & seza dalg dret
maun da dieu. (20) Et aquels sun ieus oura &
haun predgiô da par tuot uperand l'g signer cũ els
& cũfirmand l'g plêd três isainas chi duanteuan
dsieua. 1770

Verbesserungen.

Zuerst kommt der Text des Neudrucks. + o bezeichnet, dass die Verbesserung in Uebereinstimmung mit dem Original, + oc, dass die Verbesserung in Uebereinstimmung mit dem Druckfehlerverzeichniss des Originals, — o, dass die Verbesserung gegen das Original erfolgt.

1, 8 impercho] imperscho — o.
1, 19 scritrüra] scritüra + o.
6, 29 aschnataneis humamains] aschantameins humauns + oc.
6, 31 aquauista] aquaista + o.
6, 36 ser] fer + o.
6, 37 Eeau] Eau + o.
6, 48 gmieu] gnieu + oc.
6, 50 arumpian] arumpain — o.
8, 80 Herodia uns] Herodiauns + o.
8, 88 scrituras] scritüras — o.
8, 98 atuschiedas] atusckiedas + oc.
9, 115 aqueglia] aquegli + o.
9, 125 ta] la + o.
9, 132 mels] mêls + oc.
10, 146 Christianus] Christiauns + oc.
11, 184 Minori ta] Minorita + o.
12, 207 prūms] prüms — o.
12, 223 aquidanaunt] aquidauaunt + o.
13, 234 incun ter] incunter + o.
15, 2 aquaist] aquaists + oc.
16, 2 ü] ù + o.
20, 120 grüm] prüm — o.
20, 127 circunsiun] circuncisiun — o.
21, 147 dag] dalg — o.

Evangelium Matthæi.

1 schaltta] schlatta — o.
99 saffarmo] s'affarmo + o.
283 as] es + o.
367 præschun] praschun + o.
377 chœirp] chiœrp + o.
431 hūmils] hümils — o.
443 dasūtel] dasütel — o.
471 da da] da + o.
473 aquuist] aquaist + o.
492 assuair] assauair + o.
660 les] las + o.
666 qu̧la] quȩla + o.
668 la feura ella] la feura l'abanduno et ella — o.
687 durmina] durmiua + o.
717 la] da + o.
718 accliatta] achiatta — o.
720 crudelda] crudeda + o.
741 glorificuam] glorifichieuan — o.
744 uum] num + oc.
747 è] à — o.
753 nü] nū + o.
774 dschaut] dschant — o.
806 scumado] scumādo — o.
856 la] las — o. citteld] citted + oc.
889 uun] nun — o.
1008 subbijnscha] sabbijnscha — o.
1015 saiclk] saick + o.
1118 armeiscun] aremischun + oc.
1032 cugionscha] cugnioscha — o.
1048 im] in + oc.
1051 Ei] Et — o.
1059 hanais] hauais + oc.
1130 un] ün + o. bœsth] bœsthc + oc.
1156 giûdici] giüdici — o.
1186 pau] paun + oc.
1209 hauaiuê] hauaiuẽ — o.
1221 da] dô + o.
1228 nus] uus + oc.
1238 nus] uus + o.
1250 s'uffende] uffenda — o uffendc.
1261 bum] bun + oc.
1278 arigainm] ariginam — o arigiuam.
1285 ün] ün' — o.
1296 difcipuls] discipuls — o.
1315 l'p] l'g + o.
1316 haūiand] hauiand + o.
1343 asti] aquaisti — o.
1370 gniaud] gniand — o.
1431 figner] signer — o.
1435 aduran] aduraun + oc.
1491 oprhs] orpbs — o.
1499 macula] maculā — o.
1512 el la] ella + o.
1526 mnnt] munt + oc.
1565 Hpocrits] Hypocrits — o.
1566 fignêls] signêls.
1616 nn] nu — o.

1623 unol] uuol + o.
1642 d'nes] dues + oc.
1650 da duãteda] duãteda — o.
1684 cutredgia] cuntredgia + o.
1721 dldrachma] didrachma — o.
1825 nna] üna — o una.
1849 prum] prüm — o.
1900 chl] chi — o.
1912 adulseri] adulteri — o.
1964 parzura] parzuras — o.
1974 cur] cun — o.
2080 âqnaistes] aquaistes + oc.
2162 maria] maria & + oc.
2166 haniand] hauiand + o.
2168 oh] ho + oc.
2218 argsüstaunza] aresüstaunza + oc.
2222 mort] morts + oc.
2248 du] da — o.
2252 falsô] faflô — o.
2262 eeglas] ceglas + oc.
2277 ser] ser- — o.
2278 anuãt] auuãt + o.
2291. 2302 giura] giüra + o.
2326. 2317 stõs] stôs + o.
2332 gilidici] giüdici — o.
2342 è] à + oc. tutes] tuotes + oc.
2347 las] ælas + oc.
2349 eauu] eau — o.
2357 sún] sün — o.
2363 Muntancza] Muntaneza — o.
2366 fê] fêr + oc.
2378 uus] nus + o.
2393 mêluegieus] mêluuglieus + oc.
2422 fuoschrifts] fuoschrists + o.
2459 mamarideuan] marideuan — o.
2471 gieu] gnieu — o.
2492 didisthgracia] disthgracia — o.
2504 fiand] siand — o.
2547 figner] signer + o.
2585 l'g] l's + o.
2632 chi] schi + o.
2667 man mangiand] mangiand — o.
2708 Peto] Petro + o.
2716 durmiaint] durmiant + oc.
2718 dschantà que] dschant à que (= aque) + o.
2739 cun cun] cun — o.
2749 uigne] uignẽ + o.
2798 uigue] uigne — o.
2862 Barraham] Barrabam — o.
2893 asthaid] aschaid + oc.
2919 E:] Et — o.
2936 saincha] sainchia + oc.
2947 Iosep] Ioseph + oc.
2952 mulilimaint] mulimaint — o.

2970 gnardgias] guardgias + o.
2996 crucifichia] crucifichio + o.
2998 figner] signer — o.
3008 à] et — o.
3016 discpuls] discipuls + oc.
131, 2 number] innumber + oc.

Evangelium Marci.

1 cumaunzamaint] cumanzamain + oc.
8 fias] sias — o.
29 qnaraũta] quaraunta — o.
56 tu] tü + o.
122 gialschaiua] giaschaiua
153 è] à — o.
165 l's] els + oc.
190 figner] signer + o.
253 fia] sia — o.
254 dch] dich (für d ch des o).
365 duatô] duãtô + o.
423 nun] num + o.
488 bitta] bittô + o.
548 aragiò] agragiò + oc.
608 uulãia] uulaia + o.
615 oũ] nun + oc.
680 l'g] nu l'g + oc.
774 manun] mnaun — o.
776 mnaun] maun — o.
808 esprender] et prender — oc.
840 sêran] êran + oc.
938 gohenna] gehenna + oc.
1180 füs füs] füs + o.
1187 aquelschi] aquels chi + o.
1214 aquel la] aquella + o.
1217 scherchie, uan] scherchieuan — o.
1239 nulascha] nu lascha — o. chesês] che sês — o.
1275 cumandamait] cumandamaint — o.
1307 pitscheus] pitschens + o.
1481 dis] dit — o.
1549 principipæl] principæl + oc.
1560 aluan] aluaun] + oc.
1635 pœuel] ilg pœuel + oc.
1670 crucigfichiôs] crucifichiôs — o.
1704 centurin] centurio + oc.
1747 otro] otra + oc.

